

MASTEROPPGAVE
Master i yrkespedagogikk
Mai 2019

Refleksjonsnotat i politiutdanningen

En studie av politistudenters arbeidskrav *skrivning av refleksjonsnotat*,
i andre studieår ved Politihøgskolen

Siv Anita Opsahl

OSLOMET

OsloMet – storbyuniversitetet

Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier

Institutt for yrkesfaglærerutdanning

REFLECTION NOTE IN POLICE EDUCATION

This is a qualitative study of police students' reflection notes, written by police students during the second year at the Police College. The aim for the police college is to educate reflected and active police officers. By analyzing the police student's reflection notes, written in the second year of study, one can find out whether the police students reflect and what they reflect on. In addition, the study will say something about the written assignment of a reflection note is significant, in relation to professional ethical reflections, after they have started in an ordinary job as police. In accordance to the purpose of the study, I have made the following main problem: **In what way does the written assignment of a reflection note in the second year of study at the police college, contribute to reflected police officers / women?**

Qualitative approaches have been used in this study. By studying, and analyzing, the reflection notes written by police students, it would be able to answer whether the police students reflect, and what they reflect on. In addition, I have interviewed police officers who have worked for some time, if the writing of a reflection note in the practice study, has made a difference after they started working as police officers. Finally, a focus group interview with practitioners has been carried out.

In order to better understand the police students' reflection practices, I have chosen to use theorists who have written about learning and development through reflection, and then frequently linked it to the professional community. When it comes to the explanation of the concept of reflection in this study, I have mainly leaned on Bie's manual for reflections. S. Tveiten has received my attention when it comes to reflections on what kind of thoughts, emotions, and body reactions situations can cause. Lauvås and Handal's theories on reflection on practice have gained a natural place in the work, and also Schön, about the reflective practitioner. I have also been inspired by Hiim and Hippe, who, among other things, are concerned with facilitating systematic reflection on the work of a learning community. Heggstad about ethics in clinical nursing, has great transfer value to the police work, and is given some attention in this work. Jacobsen and Torsvik, H. Bang and S Johannessen are the theorists I have linked to the reflection notes that deals with organizational culture and police culture.

A main finding seems to be that police students in a high degree reflect on the intention of the Police College. They are able to reflect on several levels, such as for instance the action itself, the justification for the action, and about which values that are at stake by performing the action. Another finding is that reflection training through the writing of a reflection note has made a difference. This has led to greater attention towards professional ethical reflection, after police officers have worked in the police for some time.

SAMMENDRAG

Dette er en kvalitativ studie av politistudenters refleksjonsnotat, skrevet av politistudenter gjennom andre året ved Politihøgskolen. Politihøgskolens mål er å utdanne reflekterte og handlekraftige polititjenestemenn/-kvinner. Gjennom å analysere politistudentens refleksjonsnotat, skrevet i andre studieår, kan man finne ut av *om* politistudentene reflekterer, og hva de reflekterer om. I tillegg vil studien si noe om arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* har betydning, i forhold til yrkesetiske refleksjoner, etter at de har startet i ordinær jobb som politibetjenter. I samsvar med studiens hensikt har jeg kommet fram til følgende hovedproblemstilling:

På hvilken måte bidrar arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat*, i andre studieår ved politihøgskolen, til reflekterte polititjenestemenn- /kvinner?

Det er benyttet kvalitative tilnæringer i denne studien. Ved å studere og analysere refleksjonsnotatene som er skrevet av politistudenter, ville det kunne gi svar på *om* politistudentene reflekterer, og *hva* de reflekterer om. I tillegg har jeg intervjuet politibetjenter som har jobbet noe tid, om arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* i praksisstudiet, har gjort en forskjell etter at de startet å jobbe som politibetjenter. Til sist er det gjennomført fokusgruppeintervju med praksisansvarlige.

For å forstå politistudentenes refleksjonspraksis bedre, har jeg valgt å bruke teoretikere som har skrevet om læring og utvikling gjennom refleksjon, og da gjerne knyttet opp mot yrkesfellesskapet. Om forklaring av refleksjonsbegrepet i denne studien, har jeg i stor grad lent meg på Bies refleksjonshåndbok. S. Tveiten har fått min oppmerksomhet når det gjelder refleksjoner om hva slags tanker, følelser og kroppsreaksjoner situasjoner kan føre til. Lauvås og Handals teorier om refleksjon over praksis har fått en naturlig plass i arbeidet, og likeså Schön, om den reflekterende praktiker. Jeg har også latt meg inspirere av Hiim og Hippe, som blant annet er opptatt av at det legges til rette for systematisk refleksjon over arbeidet i et lærende fellesskap. Heggstad, om etikk i klinisk sykepleie, har stor overføringsverdi til politiarbeidet, og er viet noe oppmerksomhet i dette arbeidet. Jacobsen og Torsvik, H. Bang, Heivoll og Aadland og S. Johannessen er teoretikere jeg har knyttet til refleksjonsnotat som omhandler organisasjons-kultur og politikultur.

Et hovedfunn synes å være at politistudenter i stor grad reflekterer etter Politihøgskolens intensjon. Det vil si at de evner å reflektere på flere nivå, som f.eks. om selve handlingen, begrunnelsen for handlingen og om hvilke verdier som står på spill ved å utføre handlingen. Et annet funn, er at refleksjonstreningen gjennom arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat*, har gjort en forskjell. Det har ført til større oppmerksomhet om yrkesetisk refleksjon, etter at politibetjentene har jobbet i politiet en tid.

FORORD

For en reise! Da jeg startet på dette masterstudie i yrkespedagogikk for fire år siden, var jeg klar over at jeg kom til å runde 50 år denne våren. Men, jeg hadde ikke i min villeste fantasi drømt om at jeg skulle sitte igjen med den opplevelsen og følelsen jeg kjenner på akkurat nå. Dette har vært en berg og dalbane gjennom alle de fire årene. Å være voksen masterstudent, i full jobb ved siden av, uten noe frikjøp til studier, er ikke for pyser. Samtidig kjenner jeg nå at jeg ikke ville vært dette foruten.

Først vil jeg rette en varm takk til mine informanter i studien, som har bidratt med åpenhet, verdifulle innspill og for at de har ønsket å dele sine refleksjonsnotat og erfaringer med meg.

Så vil jeg takke mine gode, nære kollegaer (dere vet hvem), som har lagt til rette, og gitt meg nødvendig tid og rom til å gjennomføre dette studiet.

Jeg vil jeg takke min fantastiske læringsgruppe ved OsloMet, med gruppeveileder Jan i spissen. Vegard, Even, Tommy, Marit, May-Britt og Jan: jeg hadde ikke kommet i mål uten dere. Dere har vært særdeles rause, spesielt med meg, samtidig som dere har vært oppriktige, interesserte, fortrolige og ikke minst morsomme. Tusen takk!

Så må jeg takke min kjære søster, Hilde, for all hjelp med korrekturlesing og ikke minst ærlige tilbakemeldinger fra en uinnvidd, om hvordan dette forstås – ikke bare masteroppgaven, men alle de andre oppgavene som er levert gjennom studiet.

Til sist, og ikke minst, må jeg takke min tålmodige mann, som har gitt meg rom, tid og anledning, og har stått sammen med meg disse årene. Nå skal jeg være tilstede for deg!

INNHold

REFLECTION NOTE IN POLICE EDUCATION.....	II
SAMMENDRAG.....	III
FORORD	IV
1 INNLEDNING.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av oppgave.....	3
1.2 Avgrensning.....	7
1.3 Problemstilling.....	8
1.4 Utdyping av problemstilling	9
1.5 Oppgavens oppbygning	10
2 POLITIUTDANNINGEN OG PRAKSISSTUDIETS OPPBYGNING.....	12
2.1 Politiutdanningen	12
2.2 Praksisstudiet – Bachelor 2.....	12
2.3 Arbeidskravene: refleksjonsnotat og refleksjonsoppgave	13
2.4 Om yrkesetisk refleksjon i politiet.....	15
2.5 Sammendrag	16
3 TEORI OM REFLEKSJON I PRAKSISSTUDIET	17
3.1 Fenomenologi og eksistensialisme	18
3.2 Refleksjon	19
3.3 Refleksjon over handling	22
3.4 Fra politistudent til erfaren politibetjent	24
3.5 Berørthet, omsorg, Empati.....	25
3.6 Generelt om organisasjonskultur	27
3.7 Om politikultur.....	29
3.8 Annen forskning om politistudenters refleksjonsnotat	31
3.9 Sammendrag	32
4 FRAMGANGSMÅTE	33
4.1 Studie av refleksjonsnotat	34
4.2 Grounded theory	35
4.3 Intervju som forskningsmetode.....	38
4.4 Semistrukturert intervju	40
4.4.1 Spørsmålene i intervjuene.....	40
4.4.2 Valg av Respondenter til intervju	42
4.5 Fokusgruppeintervju	43
4.5.1 Spørsmål i fokusgruppeintervju	44
4.5.2 Valg av respondenter til fokusgruppeintervju.....	44
4.6 Gyldighet.....	45

4.7	Pålitelighet	46
4.8	Etiske betraktninger	48
4.9	Sammendrag	51
5	REFLEKSJONSNOTATENE	52
5.1	Refleksjoner før og under oppstart av praksisstudiet.....	53
5.1.1	<i>Refleksjoner etter første uke i praksis</i>	53
5.1.2	<i>Første møte med publikum</i>	54
5.1.3	<i>Første trafikk kontroll</i>	56
5.1.4	<i>Selvkritisk og usikker i starten av praksisstudiet</i>	57
5.1.5	<i>Drøfting av refleksjonsnotatene om «Før og under oppstart av praksis»</i>	58
5.2	Omsorg, empati, berørthet	60
5.2.1	<i>Innbringelse av overstadig beruset person</i>	60
5.2.2	<i>Det første selvdrapet</i>	61
5.2.3	<i>Psykiatrioppdrag</i>	62
5.2.4	<i>Møte med pårørende</i>	64
5.2.5	<i>Drøfting av refleksjonsnotatene om «Omsorg, empati og berørthet»</i>	65
5.3	Kultur, Etiske dilemmaer og kritikkverdige forhold.....	67
5.3.1	<i>Holdninger til psykisk syke personer</i>	68
5.3.2	<i>Trafikk kontroll – tjenesteforsømmelse</i>	68
5.3.3	<i>Reaksjon på språkbruk</i>	70
5.3.4	<i>Drøfting av refleksjonsnotatene om «Kultur, etiske dilemmaer og kritikkverdige forhold»</i> ⁷¹	
5.4	Sammendrag	73
6	INTERVJU OG FOKUSGRUPPEINTERVJU	75
6.1	Når valgte politistudentene å skrive refleksjonsnotat?	75
6.2	Hvilken betydning har arbeidskravet hatt for videre yrkesetisk bevissthet?	79
6.3	Yrkesetisk ståsted nå.....	82
6.4	Fokusgruppeintervju av praksisansvarlige og drøfting av resonnementene	84
6.4.1	<i>Kommentarer og drøfting til praksisansvarliges resonnement</i>	86
6.5	Sammendrag	88
7	OPPSUMMERING.....	89
8	VEIEN VIDERE – REFLEKSJONSHÅNDBOK FOR POLITISTUDENTER?	92
9	LITTERATUR.....	93
10	VEDLEGG	95

1 INNLEDNING

Da jeg fikk utdelt eget politiskilt og samband gikk det opp for meg; Shit, jeg er politi!

Jeg skal nå ta valg, løse konflikter og på en måte bestemme over andres liv, og jeg har lov, og i noen tilfeller plikt, til å gjøre det. En liten gutt på 23 år, som egentlig har null erfaring med noe som helst av det jeg nå skal møte. Jeg skal stå overfor utfordringer med andre mennesker som kunne vært foreldrene mine og besteforeldrene mine, også er det jeg som skal bestemme ... (forts. i kapittel 5.1.1)

Denne oppgaven handler om politistudenters refleksjonsnotat, som de skriver i praksisstudiet, andre året ved Politihøgskolen. Jeg har i snart 12 år jobbet som praksisansvarlig (opplæringsansvarlig) i et politidistrikt i Norge, og har i denne tiden hatt oppfølgingsansvar for politistudentene i andre studieår, praksisstudiet, ved Politihøgskolen. Utdraget innledningsvis er skrevet i refleksjonsnotatet til politistudent, «Håkon», helt i starten av praksisstudiet ved Politihøgskolen. Håkons refleksjonsnotat, samt flere andre refleksjonsnotat, vil jeg komme tilbake til i kapittel 5.

Hensikten med oppgaven er å finne ut av om politistudentene reflekterer etter Politihøgskolens intensjonen, hva de reflekterer over, samt å gi politistudentene noen forutsetninger for å bruke refleksjon som et redskap – et redskap til å sette i gang prosesser hvor de kan bearbeide opplevelser og erfaringer. I tillegg vil oppgaven gi noen svar på om skriving av refleksjonsnotat i praksisstudiet, fører til økt yrkesetisk bevissthet, etter at politistudentene er ferdig utdannet og har jobbet noe tid i yrkesfellelskapet.

Refleksjonsnotatene vil i stor grad vise om politistudentene reflekterer systematisk over egen yrkesutøvelse, etiske dilemmaer og om læring og utvikling igjennom andre året ved politihøgskolen. Det er ønskelig at politistudentene gjennom praksisstudiet utvikler en *etisk sensitivitet* (Heggstad, 2018), som gjør dem i stand til å stoppe opp og reflektere over politipraksis i et yrkesetisk perspektiv. Studentene motiveres i andre studieår også til å reflektere over handlinger, sett i lys av handlings- og refleksjonsmodellen (Lauvås & Handal,

2014, s. 166). Det er en forutsetning at politistudentene reflekterer over hva de tenker og føler i de ulike situasjonene de erfarer i praksis (Tveiten, 2013), slik vi leser at studenten i eksemplet over gjør. Refleksjonsnotatene er ment som et hjelpemiddel til læringsorientert refleksjon, og brukes til å reflektere over egen praksis, og hvordan de kan bruke kunnskaper og erfaringer til å lære enda mer (Bie, 2010).

Hovedfokus i andre studieår er arbeidet med å koble teori og praksis sammen (Hiim & Hippe, 2004). Politistudentene skal forhåpentligvis se koblingen mellom teorien de har vært gjennom i første studieår, og sette dette ut i praksis i andre studieår, praksisåret, heretter kalt praksisstudiet. Et av arbeidskravene i praksisstudiet er nettopp det å skrive refleksjonsnotat gjennom hele praksisstudiet. I Politihøgskolens fagplan er det formulert følgende formål for bachelorutdanningen ved Politihøgskolen: «(...) å utdanne reflekterte og handlekraftige polititjenestemenn/-kvinner som kan utføre forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet på en måte som ivaretar borgernes rettssikkerhet, trygghet og samfunnets interesser forøvrig.» (Politihøgskolen, 2015, s. 65)

For å nå Politihøgskolens mål om å utdanne reflekterte politistudenter, kreves det at studentene reflekterer over de erfaringene de gjør seg i andre studieår. For å kontrollere om politistudentene reflekterer, er det innført et arbeidskrav i andre studieår, som krever at politistudentene skriftlig reflekterer over praksis, egen utvikling og læring gjennom hele praksisstudiet. Et *refleksjonsnotat* i denne studien, likestilles med en prosesslogg, refleksjonslogg eller personlig loggbok. Røkenes og Hanssen i Bære eller Briste, bruker betegnelsen loggbok, som et personlig arbeidsredskap, et sted der du daglig, eller av og til, skriver om deg selv til deg selv. I loggboka kan du beskrive og reflektere fortløpende over det som skjer i din lærings- og utviklingsprosess, både hendelser, følelser og tanker (Røkenes, Tolstad & Hanssen, 2002, s. 71).

Det er ulike pedagogiske grunnsyn som preger undervisningen av politistudenter i andre studieår/praksisstudiet. Politistudentene er utplassert i ett studieår i de ulike politidistriktene i Norge, og mottar undervisning i praksis av ferdig utdannede politibetjenter, instruktører og praksisansvarlige gjennom hele studieåret. Undervisningsmodellene varierer etter hvilke aktiviteter de skal læres i, og ikke minst varierer de etter erfaringene som politistudentene tilegner seg gjennom hele året – hvor er de i praksisløypa til enhver tid?

Politistudentene blir i forkant av andre studieår gjort kjent med praktisk yrkesteori og praksistrekanten (Lauvås & Handal, 2014). De skal etter praksisstudiet kjenne til, og ha blitt

bedre kjent med, sine verdier, sitt menneskesyn, sitt syn på samfunnet, politikk og religion (P3). De blir gjennom praksisstudiet kjent med de erfaringene de selv og andre gjør, og at andre studieår bidrar til at denne delen av deres praktiske yrkesteori utvikles (P2), fra det konkrete handlingsplanet/praksis (P1) (Pettersen, 2005, s. 52).

I denne studien av politistudentenes refleksjonsnotat vil jeg trekke fram, og kaste lys over, ulike temaer/kategorier som politistudentene reflekterer over i praksisstudiet. Hva berører studentene i yrkesutøvelsen som politi? Studien vil gi svar på om politistudentene oppleves som reflekterte politistudenter, slik som formålet med bachelorutdanningen beskrives i fagplanen. *Politihøgskolen skal utdanne reflekterte og handlekraftige polititjenestemenn/-kvinner* (Politihøgskolen, 2015). Deretter vil det være interessant å vite om arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* under praksisstudiet, har gjort en forskjell og bidratt til videre refleksjoner og yrkesetisk bevissthet, etter at politistudentene har jobbet i etaten noen år. Intervju av tidligere politistudenter vil kunne gi svar på om de fremdeles har et yrkesetisk fokus, og om yrkesetiske refleksjoner er forankret i deres utførelse av yrket når de har jobbet en tid.

1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV OPPGAVE

I store deler av min yrkeskarriere har jeg jobbet som praksisansvarlig (hovedveileder /opplæringsansvarlig) i et politidistrikt i Norge. Jeg har jobbet med politistudenter i deres utdanningsløp, og i all hovedsak har arbeidsoppgavene vært veiledning og vurdering av politistudenter i deres andre studieår ved Politihøgskolen. I denne sammenheng har jeg hatt et spesielt fokus på politistudenters refleksjonsnivå over egen yrkesutøvelse. Jeg har i veiledning og veiledningssamtaler med mine politistudenter, vært opptatt av refleksjon over vår yrkesutøvelse, og viktigheten av å jobbe systematisk med refleksjon, og da refleksjon som et verktøy for å bevare og utvikle yrkesetisk bevissthet. Jeg mener at politistudentene, allerede i løpet av praksisstudiet, skal evne å definere hvilke verdier som står på spill for de berørte partene vi er i kontakt med, i de ulike oppdragene og situasjonen.

Alminnelige borgere i et velferdssamfunn vil ha et skarpt blikk på hvordan de blir behandlet av profesjonelle hjelpere. Det er når man som borger opplever kritiske hendelser, eller virkelig trenger hjelp, at man vet hva man vil ha, nemlig profesjonelle hjelpere som kan sitt fag. I slike tilfeller er det like viktig å bli møtt med forståelse, vennlighet og medmenneskelighet (S. Bang,

2003). Jeg er overbevist om at dersom vi ikke systematisk fokuserer på yrkesetisk refleksjon, vil grenser for hva vi tillater oss i tjenesteutøvelse gradvis flytte seg.

Politidirektoratet er i sin yrkesetiske veileder opptatt av det samme. Dersom vi ikke er bevisst våre holdninger i yrkesutøvelse vil det føre til skepsis mot etaten i befolkningen (Politidirektoratet, 2018). Hva slags politi vil samfunnet ha, med tanke på etisk og moralsk sensitivitet i det dagligdagse arbeidet? Med fokus på refleksjon og etisk bevissthet, vil dette heve kvaliteten og den yrkesetiske bevisstheten i utførelsen av tjenestehandlingene. Et sentralt spørsmål er om etisk bevissthet styrker vår moralske sensitivitet? Forskning viser at etisk refleksjon bidrar til å øke den etiske kompetansen. Slik refleksjon kan bidra til å opprettholde en moralsk sensitivitet (Heggstad & Nitter, 2018).

Politistudentene deltar i alle oppdragstyper gjennom hele praksisstudiet. Studentene blir ikke skjermet for noen typer oppdrag, med unntak av planlagte, væpnede aksjoner. Deltagelse i praksis skal gjøre studentene fortrolige og trygge i praksisfellesskapet, og en stor del av denne opplæringen gjennomføres av en praksisveileder/politibetjent, som er ansatt på praksisstedet. Alle studenter blir koblet sammen med hver sin praksisveileder/politibetjent. Et av de formelle kravene for å kunne bli en praksisveileder er en studie i veiledningspedagogikk, gjennomført ved Politihøgskolen eller en annen høgskole som tilbyr en lignende studie. Aktuelle praksisveiledere blir valgt ut av praksisansvarlig i samarbeid med praksisstedets leder, etter en søknadsprosess.

Fra mitt ståsted som praksisansvarlig er det ønskelig å benytte praksisveiledere som har et pedagogisk grunnsyn, som gagnar målet om å utdanne reflekterte praktikere i politisammenheng. De ulike praksisene som politistudentene står overfor i praksisstudiet, fordrer ulike pedagogiske modeller gjennom hele året. Politihøgskolen holder fast ved noen pedagogiske retninger som for eksempel mester-svenn og handlings- og refleksjonsmodell (Lauvås & Handal, 2014). Praksisstudiet har også lagt opp til at politistudentene får tett oppfølging av praksisveileder og praksisansvarlig, hvor intensjonen med vekstmodell og dialogmodell (Hiim & Hippe, 2012), der dette er mulig, vil være avgjørende for at studentene skal kunne danne sine egne meninger om hvordan yrket best kan utøves. Polityrket er forholdsvis styrt av hierarki, instruks, lover og regler, men innenfor dette, er det muligheter til å utvikle autonome og selvstendige tenkende medarbeidere med høy etisk standard.

Yrkesetisk refleksjon i praksisstudiet, og derav skriving av refleksjonsnotat er på bakgrunn av dette, et svært vesentlig verktøy for å nå det målet.

Hvordan jobber vi med yrkesetisk refleksjon i praksisstudiet ved Politihøgskolen? Et av politistudentenes arbeidskrav i andre studieår er å skrive refleksjonsnotat/prosesslogg gjennom hele studieåret. Jeg vil bruke ordet *refleksjonsnotat* i denne oppgaven, men det menes det samme som en prosesslogg – en betegnelse som ble brukt på samme arbeidskrav inntil for to år siden. Politistudentene skal gjennom et helt studieår (praksisåret/praksisstudiet/B2) reflektere skriftlig og muntlig over egen yrkespraksis, og de erfaringene de gjør seg i praksis, i et yrkesetisk perspektiv. Jeg har sterk tro på at deltakelse i et praksisfelleskap, hvor det gis rom for å prøve og feile, hvor studenter gis tillit og tid til å lære i et sosialt og forpliktende arbeidsfelleskap, så vil studentene utvikle samarbeid, selvstendighet og yrkesetiske holdninger i tråd med politiets yrkesetiske retningslinjer. Dette kan ses i sammenheng med *yrkesutdanningen* som har vært opptatt av verdier og sosial kompetanse som en del av den praktiske yrkeskunnskapen (Hiim & Hippe, 2004).

Praksisstudiet og politistudentenes læresituasjon, med en fast praksisveileder gjennom hele studieåret, kan sammenlignes med mester-/lærlingtradisjon (mester-svenn). Læring forgår på en politistasjon eller et lensmannskontor i et sosialt og forpliktende praksisfelleskap, hvor ansvar, initiativ, samarbeidsevner, selvstendighet, omstillingsevner og yrkesetiske holdninger spiller en stor rolle (Hiim & Hippe, 2004, s. 43).

Som praksisansvarlig for studenter i et politidistrikt, har jeg gjennom 12 år hatt glede av å lese politistudentenes refleksjonsnotat, som de skriver gjennom hele andre studieår ved Politihøgskolen. Jeg har mottatt et stort antall refleksjonsnotat disse 12 årene, hvor de har reflektert over situasjoner, oppdrag, samtaler, kultur og yrkesfelleskapet generelt, som de deltar på igjennom et studieår/praksisstudiet. Det er et arbeidskrav, og en forventning til studentene, om at de *skal* skrive refleksjonsnotat gjennom hele året – refleksjonsnotat om opplevelser, tanker, følelser og kroppsreaksjoner fra politipraksis (Tveiten, 2013).

Refleksjonsnotatene har alltid fasinert meg, ved at de fleste studentene reflekterer svært åpenhjertelig, ukritisk, detaljert og ikke minst ufiltrert. De fleste politistudentene deler erfaringer, tanker og betenkeligheter, og er kritiske til egen yrkesutøvelse, så vel som fornøyde med egen innsats. Temaene som blir tatt opp i refleksjonsnotatene er temaer som berører

studentene på en eller annen måte. Temaene berører på slik måte at de er verdt videre refleksjon, etter at de har vært på oppdrag eller erfart noe.

Refleksjonsnotatene fra politistudentene har jeg tatt vare på i disse årene, med samtykke fra samtlige studenter. Begrunnelsen for ivaretagelsen av notatene, har vært at jeg ville bruke de gode eksemplene og presentere dem for framtidige studenter. Min erfaring er at ved å presentere gode eksempler på refleksjonsnotat for studentene tidlig i praksisåret, forstår de lettere hva som menes med arbeidskravet, og de kommer letter på sporet av hva som menes med blant annet yrkesetisk refleksjon. I tillegg har jeg tatt vare på refleksjonsnotatene, fordi jeg håpet at jeg skulle få anledning til å analysere og presentere noen av dem i en eller annen form. Dette masterstudiet har gitt meg anledning til å analysere en del av materialet, og det har gitt meg mulighet til å studere og presentere det jeg mener er gode refleksjonsnotat.

Studentene skal skrive refleksjonsnotat gjennom hele praksisstudiet, de leses av praksisansvarlige, de kan være tema i formell veilednings- og vurderingssamtale med praksisansvarlig, og notatene kan være et hjelpemiddel i arbeidskravet *refleksjonsoppgave*, som er et annet arbeidskrav i praksisstudiet. Politistudentenes refleksjonsnotat er en kvalitetskontroll på om de faktisk reflekterer, samtidig som det er en metode for å stimulere til videre refleksjon og utvikling av yrkesetisk bevissthet. I tillegg vil det å reflektere over egne opplevelser, stimulere til økt handlekraft og handlingsrepertoar (Lauvås & Handal, 2014), noe vi er avhengig av i en hendelsesstyrt yrkespraksis som politiyrket er. Refleksjon over situasjoner og opplevelser vil gi flere perspektiver, og flere måter å møte situasjoner på.

Heggestad skriver om etisk og moralsk sensitivitet i *Etikk i klinisk sykepleie* (Heggestad & Nitter, 2018). De skriver at moralsk sensitivitet innebærer oppmerksomhet mot egne følelser og holdninger. Denne sensitiviteten handler om at man tar følelsene sine på alvor, og bruker de sammen med kunnskap om hva som er rett og galt, godt eller vondt (Heggestad & Nitter, 2018). Jeg erfarer at det er nettopp *det* politistudentene berører gjennom sine refleksjonsnotat. De tar følelsene sine på alvor. De skriver oftest refleksjonsnotat når noe har berørt dem – når noe har kjentes ugreit. Det kan også være følelser som redsel, frykt, flauhet, vemmelse, men også glede, som gjør at studentene har valgt å skrive. Jeg våger den påstand at dersom vi ikke har fokus på refleksjoner og etisk bevissthet i vår yrkesutøvelse gjennom hele vår yrkeskarriere, vil det føre til at vi gradvis flytter våre etiske grenser for hva vi tillater oss i tjenesteutførelsen. En vesentlig hensikt med refleksjonen og yrkesetisk bevissthet, må være at politistudentene bevarer sin

varhet, og sin moralske sensitivitet, gjennom hele sin yrkeskarriere. Med andre ord, det studentene reagerer på, eller kjenner er ugreit i magen, i starten av praksisåret, vil jeg skal kjennes ugreit også seinere i yrkeskarrieren. Faren for å bli blasert og flytte grenser i tjenesteutførelsen er til stede, uten dette fokuset på refleksjon og yrkesetikk.

Skriving av refleksjonsnotat er et av mange arbeidskrav i andre studieår, praksisstudiet/B2. Det er et arbeidskrav som dekker flere hovedområder på bachelorstudiet, blant annet fagene *orden og beredskap* og *politi og samfunn*, som også dekker faget yrkesetikk.

For studentene kan det oppleves utfordrende å komme i gang med å skrive refleksjonsnotat. Noen gir uttrykk for at de skriver refleksjonsnotat fordi det er et arbeidskrav, og ikke fordi de tenker at dette kan ha en utviklings- og læringseffekt. I tillegg gir flere studenter uttrykk for at de skriver til praksisansvarlig, som skal lese, vurdere og gi tilbakemelding på refleksjonsnotatene. Dette aspektet kan binde studentene i deres utfoldelse ved å skrive når noe berører dem på en eller annen måte.

Dette er selvfølgelig individuelt, samtidig er min erfaring at flere politistudenter synes det er utfordrende å skrive om hva de tenker og føler, at de synes det ikke har noen effekt, at de synes det er bortkastet tid, at praksisveilederne ikke anerkjenner og motiverer studentene til å skrive, eller de forteller at de ikke har noe å skrive om. Dette er aspekter som kommer i veien, når studentene skal vurderes om de er reflekterte eller ei. Praksisansvarlig (studentenes overordnede i praksisstudiet), skal gjennom året vurdere om politistudentene framstår som reflekterte. Arbeidskravet blir derfor en kontroll på om studentene reflekterer, i tillegg til at skriving av refleksjonsnotat skal stimulere til videre utvikling og kunnskap. Den reflekterte praktiker er gjerne et begrep som brukes om en yrkesutøver som tenker over hva han/hun foretar seg, eller vender tankene mot handlingen (Schön, 2013). Det handler om oppmerksomhet, eller en tilstedeværelse i dine egne handlinger, og systematisk undring (Bie, 2010).

1.2 AVGRENSNING

Refleksjonsnotatene som er løftet fram i denne oppgaven, er skrevet i forbindelse med dagligdagse/hverdagslige oppdrag og situasjoner i en politistudents hverdag, snarere enn de mer spektakulære oppdragene i praksisfellesskapet. Jeg har bevisst ikke tatt for meg de mer spesielle refleksjonsnotatene, som er skrevet i forbindelse med mer kritiske og heftigere

oppdrag. De mer kritiske refleksjonsnotatene vil være vanskeligere å holde anonymisert, og faren for gjenkjenning er til stede. Det vil være enklere å gjenkjenne hendelser i refleksjonsnotat, som for eksempel handler om drap, store ulykker, eller andre mediefokuserte saker. Det er de enkelte refleksjonene som er i fokus, og at politistudentene reflekterer, også om hverdagslige/dagligdagse gjøremål, som vil vise om de framstår som reflekterte politistudenter. Det viser seg at det er de enkelte møtene med publikum som berører, og som det oftest skrives refleksjonsnotat om, og ikke nødvendigvis de spektakulære oppdragene de har vært med på.

Oppgaven er mer eller mindre spisset mot *om* politistudentene opplever reflekterte gjennom refleksjonsnotatene i praksisstudiet. Oppgaven sier mindre om politifolk generelt framstår som reflekterte yrkespraktikere. Samtidig sier oppgaven noe om arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* har gjort en forskjell, ved det å systematisk reflektere over egen yrkespraksis, etter at de har jobbet noen år i politiet.

Det kunne være interessant å studere mer inngående om politibetjentes refleksjonsnivå fra de var politistudenter og skrev refleksjonsnotat, og til de er erfarne politibetjenter ute i vanlig politijobb. Denne studien kommer inn på det i noe grad, ved at jeg har spurt politibetjenter om arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* har gjort en forskjell, men studien sier lite om hva som berører de ulike politibetjentene nå, kontra da de var studenter – hva har eventuelt endret seg, og hvorfor? I denne oppgaven er det arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* som er i fokus, og om dette arbeidskravet har gjort en forskjell for ferdig utdannet politipersonell.

1.3 PROBLEMSTILLING

<p>På hvilken måte bidrar arbeidskravet <i>skrivning av refleksjonsnotat</i>, i andre studieår ved politihøgskolen, til reflekterte polititjenestemenn- /kvinner?</p>

1.4 UTDYPING AV PROBLEMSTILLING

Det må vises til Politihøgskolens hovedmål for å minne om fokuset i denne oppgaven: «(...) å utdanne reflekterte og handlekraftige polititjenestemenn/-kvinner ... I tillegg er det formulert delmål, som at politistudentene skal utvikle:

- selvinnsikt og bevissthet om egen kompetanse, atferd og sitt personlige ansvar i utførelsen av yrket.
- evne til kritisk refleksjon og til å forstå sitt arbeid i en samfunnsmessig sammenheng.
- kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan bidra til nytenkning og utvikling.

Jeg vil gjennom oppgaven vise at politistudentene reflekterer, hva de reflekterer om, og hva skriving av refleksjonsnotat gjennom praksisstudiet har gjort politistudentene oppmerksomme på i ettertid. Oppgaven vil svare på om politistudenters moralske og yrkesetiske sensitivitet bevares, etter at de er ferdig utdannet, og om noe av dette skyldes nettopp arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat*.

Refleksjonsnotatene vil i tillegg vise at politistudentene i stor grad har selvinnsikt og er bevisste på egen kompetanse og atferd i yrkesfellesskapet. Notatene kan også vise at politistudentene er kritiske til egen refleksjon og at de forstår politiyrket i en samfunnsmessig sammenheng, og at de gjennom refleksjonsnotatene viser kunnskaper, ferdigheter og holdninger som samsvarer med de etiske retningslinjene som gjelder for politietaten.

Jeg ønsker å finne svar på om vi gjennom arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* når Politihøgskolens målsetting om å utdanne reflekterte polititjenestemenn/ -kvinner, og om arbeidskravet har bidratt til videre yrkesetiske refleksjoner? Sentrale temaer i oppgaven vil være; Reflekterer politistudentene gjennom arbeidskravet: *skrivning av refleksjonsnotat*?

I tillegg vil oppgaven, og spesielt intervjuene, fokusere på; Hva gjorde arbeidskravet, *skrivning av refleksjonsnotat*, med ferdigutdannede polititjenestemenn/-kvinner, og vil refleksjonen i yrkesutøvelsen fortsette etter at de har jobbet noe tid i etaten?

1.5 OPPGAVENS OPPBYGNING

Etter innledningskapittelet, vil jeg i kapittel to gi en beskrivelse av politiutdanningen, og hvilke føringer som styrer bachelorutdanningen ved Politihøgskolen. Videre i dette kapittelet vil jeg komme inne på arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat*, som denne studien handler om. I tillegg skriver jeg generelt om yrkesetisk refleksjon i politiet, og viser her til *politiets etiske retningslinjer*.

I kapittel tre vil jeg ta for meg teori, som er knyttet til denne oppgaven, *teori om refleksjon i praksisstudiet*. Teorikapittelet er bygd opp med en generell del om hva *refleksjon* for politistudentene betyr i denne oppgaven, for deretter å vie oppmerksomhet omkring refleksjon over handling. I teorikapittelet har jeg også omhandlet de ulike kategoriene, som refleksjonsnotatene er delt inn i. Jeg har derfor blant annet benyttet meg av teori som omhandler omsorg, empati og berørthet, og teori om politikultur. Til slutt i teorikapitlet, vil jeg komme inn på hvilke andre tilnærminger og studier som er gjort omkring politistudentens yrkesetiske refleksjoner.

En stor del av oppgaven handler om studier og analyse av politistudenters refleksjonsnotat. I kapittel fire beskrives hvordan jeg har gått fram for å sortere, kategorisere og analysere notatene i studien. I tillegg kommer jeg inn på hvilke intervjumetoder jeg har benyttet meg av under intervjuene av tidligere studenter, og fokusgruppeintervju av nåværende praksisansvarlige. Kapittel fire beskriver også respondentene som har bidratt i denne studien, samt studiens gyldighet, pålitelighet og etiske betraktninger.

Kapittel fem tar for seg selve refleksjonsnotatene, som er skrevet av politistudenter. Jeg har delt alle notatene inn i tre ulike kategorier. Under hver kategori har jeg samlet 3-4 eksempler på studenters refleksjonsnotat, som jeg mener handler om noe av det samme, og jeg drøfter disse samlet under hver kategori. Refleksjonsnotatene presenteres i stor grad i sin helhet, da jeg mener de fortjener den oppmerksomheten. Enkelte notat kan derfor framstå som litt lange, men jeg ville ikke ytt notatene den rettferdighet de fortjener, ved å kutte de mer enn jeg har gjort. Selv om noen av dem er kuttet noe, mener jeg essensen allikevel er bevart i alle refleksjonsnotatene.

I kapittel seks refererer jeg fra intervju med ferdigutdannet polititjenestepersoner. Jeg viser til uttalelser fra politibetjentene og drøfter uttalelsene deres underveis i kapittel 6.1. I kapittel 6.4

refererer jeg fra fokusgruppeintervju med praksisansvarlige, viser til uttalelser og drøfter de ulike uttalelsene samlet.

I kapittel syv vil jeg oppsummere resultatene både fra refleksjonsnotatene og intervjuene, og jeg vil her svare på problemstillingen. I kapittel åtte kommer jeg inn på tanker om veien videre og mine planer om en *håndbok i refleksjon for politistudenter*.

2 POLITIUTDANNINGEN OG PRAKSISSTUDIETS OPPBYGNING

I dette kapitlet vil jeg komme inn på hvordan politiutdanningen i Norge er bygd opp, og hva som vektlegges i de ulike årene i bachelorutdanningen. Jeg vil konsentrere kapitlet om andre studieår og spesielt om arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat*, som er det denne oppgaven i det store og hele har fokus på.

2.1 POLITIUTDANNINGEN

Politiutdanningen i Norge er en tre årlig bachelorutdanning. Studiet innledes med et år studie ved Politihøgskolen. Andre året gjennomføres som praksisstudier ved en politistasjon eller et lensmannskontor i Norge. Utdanningen avsluttes med tredje året på Politihøgskolen. Hele andre studieår er viet til praksis, med innslag av ulike fagfordypninger, arbeidskrav og eksamener.

Videre skal studentene etter endt utdanning ha utviklet:

- god forståelse av politiets rolle og funksjon i samfunnet.
- kunnskaper, ferdigheter og holdninger som gir godt grunnlag for å forebygge og bekjempe kriminalitet, samt fremme trygghet, orden og rettssikkerhet.
- politi- og lensmannsetaten.
- grunnlag for videre læring, utdanning og spesialisering i yrket.

(Fagplan bachelor – Politiutdanningen 2015-2018).

2.2 PRAKSISSTUDIET – BACHELOR 2

Andre året ved Politihøgskolen er et praksisstudium og gjennomføres i et politidistrikt. Gjennom hele året deltar studentens i ulike deler av politiets arbeid, og får opplæring og veiledning av utdannet politipersonell. Studentene skal i andre studieår løse arbeidsoppgaver under veiledning. Erfaringsbasert og kunnskapsbasert politiarbeid står sentralt i opplæringen, og i starten av studieåret vil studentene i stor grad lære gjennom observasjon. Dette kan sammenlignes med en mester-svenn-situasjon, og hvor man gradvis beveger seg fra nybegynner til ekspert, og vil løse oppgaver på selvstendig grunnlag (Politihøgskolen, 2018).

Opplæringen gjennomføres ved utvalgte opplæringsenheter/politidistrikt over hele landet. Politihøgskolen har som mål å utplassere politistudentene i grupper for å danne lokale studentmiljøer og trygge yrkesfellesskap. Hver student følges opp av hver sin praksisveileder/politibetjent gjennom praksisåret (Politihøgskolen, 2018).

Praksisstudiet er i det vesentlige basert på erfaringslæring, og det legges stor vekt på veiledning i denne læringsformen. Veiledningen skal bidra til å gjøre studentene fortrolige med praksisfeltet og med sine egne forutsetninger for å kunne arbeide som polititjenesteperson (Politihøgskolen, 2018). Veiledningen skal videre legge til rette for at studentene skal reflektere over det grunnlag av teoretisk kunnskap, erfaringsbasert kunnskap og verdier som yrkesvirksomheten hviler på. Gjennom refleksjon skal studentene begrunne handlingsvalg i et teoretisk og erfaringsbasert perspektiv.

Praksisveileder har ansvar for veiledning av student i den daglige tjeneste. Det skal i tillegg gjennomføres planlagte veiledningssamtaler mellom student og praksisveileder i studieåret. Studentene skal skrive refleksjonsnotat. I det skal studentene kunne følge egen utvikling hvor kunnskapsbasert erfaringslæring skal være sentralt. Refleksjonsnotat kan også danne grunnlag for de formelle veiledningssamtalene i studieåret med praksisveileder og praksisansvarlig.

2.3 ARBEIDSKRAVENE: REFLEKSJONSNOTAT OG REFLEKSJONSOPPGAVE

Politistudentene blir kjent med arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* først når de kommer til praksisstedet i andre studieår. Det er de praksisansvarlige på hvert praksissted, som introduserer studentene for dette arbeidskravet. Det vil si at det kan være ulik oppmerksomhet og fokus på dette arbeidskravet, som blir presentert for studentene når de kommer ut i praksis, avhengig av hvor i landet du er politistudent.

Politihøgskolen beskriver også arbeidskravet *Refleksjonsnotat*¹ i et skriv fra rektor til politistudentene, hvor rektor redegjør for hva et refleksjonsnotat er, hvorfor man skal skrive det og hvordan man skriver refleksjonsnotat. Rektor forklarer i skrivet at refleksjonsnotat er en slags dagbok, hvor man skriver ned hendelser, tanker og følelser knyttet til opplevelser i

---

¹ Å skrive refleksjonsnotat – Notat til studentene i B2 (vedlegg 5)

praksisstudiet. Videre står det i notatet at ved å skrive refleksjonsnotat vil man bli bedre kjent med sin praktiske yrkest teori (PYT). Praktisk yrkest teori utgjør den enkeltes forestillinger om praksis og den samlede handlingsberedskapen for praktisk virksomhet (Lauvås & Handal, 2014, s. 28).

Studentene vil ved refleksjon over handling bli bedre rustet til å begrunne sine handlingsvalg i praksis, og det kan gjøre studentene til mer bevisste og reflekterte tjenestepersoner. Politihøgskolen ønsker med denne beskrivelsen at politistudentene skal reflektere på tre nivåer:

- beskrivelse av tanker/følelser, teori og tidligere erfaringer knyttet til hverdagslige hendelser
- beskrivelse av tanker/følelser, teori og tidligere erfaringer knyttet til møtet med stressende hendelser
- refleksjon over deg selv i rollen som politistudent – teoretisk og praktisk

Til slutt i notatet blir studentene minnet om at det å skrive et refleksjonsnotat er en treningssak, at det kan kjennes tungt i starten, og at noen opplever at tanker og følelser ser rare ut når de kommer ned på et ark. Noen opplever også at de har lite å skrive om, men at dersom de presser seg litt i starten, vil skriving av refleksjonsnotat være en spennende måte å bli kjent med ulike sider ved seg selv i sin nye yrkesrolle. Røkenes og Hanssen beskriver refleksjonsnotat som en personlig loggbok (Røkenes et al., 2002). Loggboken bør tjene som et arbeidsredskap hvor man kan skrive og reflektere fortløpende over det som skjer i studentens lærings- og utviklingsprosess (Røkenes et al., 2002, s. 71)

I løpet av praksisstudiet skal politistudentene utarbeide en *refleksjonsoppgave* med utgangspunkt i refleksjonsnotat som omhandler egen yrkesbevissthet og evne til kommunikasjon med publikum (Politihøgskolen, 2018). Politistudentene skal i praksisstudiet øve seg på å samtale med enkeltpersoner og grupper og må i denne sammenhengen ta i bruk alle sine menneskelige og faglige ressurser. Det handler om raskest mulig å forstå situasjoner og handle ut fra sin forståelse. I refleksjonsoppgaven skal politistudentene skrive en tekst hvor de benytter en eller flere av sine erfaringer fra praksisstudiet der kommunikasjon har vært viktig. De velger selv hendelsen, men refleksjonsnotatene de har skrevet gjennom studiet skal være et utgangspunkt. Studentene skal reflektere over erfaringene innenfor kommunikasjon med publikum i et yrkesetisk perspektiv, og reflektere over dilemmaer og yrkesetiske utfordringer i kommunikasjon med publikum (Politihøgskolen, 2018).

2.4 OM YRKESETISK REFLEKSJON I POLITIET

I politiets etisk retningslinjer beskriver Politidirektoratet (POD) om viktigheten av *å ta gode valg – hver gang* (Politidirektoratet, 2018). I retningslinjene er det skrevet at valgene vi tar på jobb angår ikke bare oss selv, men også kollegaer og de menneskene vi møter i jobben. Vi skal utføre oppgaver og opptre på en slik måte at politiets tillit i befolkningen opprettholdes. Dette er også forankret i Politiinstruksen §4-1, hvor det er konkretisert at polititjenestepersoner skal opptre på en slik måte at han/hun oppnår den respekt og tillit hos borgerne som stillingen krever. Dette gjelder både i og utenfor tjeneste (Justisdepartementet, 1990).

Videre i de etiske retningslinjene for politiet uttrykkes det at etiske retningslinjer for politiet handler om integritet, åpenhet, habilitet, respekt, medarbeiderskap, lederskap og mot. Alle ansatte i politiet må engasjeres, slik at vi gjør gode valg hver gang det gjelder. Det poengteres at de etiske retningslinjene ikke gir svar på alle situasjoner hvor man står i etiske dilemmaer, men de skal bidra til å skape en etisk standard for ansatte i politiet.

På Politihøgskolen er yrkesetikk skilt ut som et eget fag i alle tre utdanningsårene, men det er også integrert i flere emner i ulike hovedområder. I politihøgskolens fagplan for bachelor politiutdanning 2018-2021, er yrkesetikk vektlagt med 2 studiepoeng i B1/første studieår, 3 studiepoeng i B2/andre studieår og 3 studiepoeng i B3/tredje studieår, så tilsammen er yrkesetikk ved politiets bachelorutdanning vektlagt med 8 studiepoeng. I fagplanen for Politihøgskolens bachelorutdanningen 2018-2021, er yrkesetikk i første studieår beskrevet på denne måten:

Møtet mellom mennesker står sentralt i politiarbeid. Derfor er oppmerksomhet til situasjonen og hva som står på spill for de involverte viktig. Dette handler om årvåkenhet omkring hva som er rett og galt, rettferdig og urettferdig. Yrkesetikk skal bidra til å fremme undring og refleksjon over hva det innebærer å utføre en etisk god praksis. Emnet skal også stimulere studenten til å reflektere over hvem han eller hun vil være som politi, samt evne til å vurdere, diskutere og ta ansvar for de handlingene, holdningene og praksisene som politirollen innebærer.

I første studieår skal emnet bidra til etisk refleksjon over ulike handlingsvalg, slik at studentene står bedre rustet til å utøve etisk solid praksis. Gjennom etisk teori og praktiske eksempler, bevisstgjøre studentene på sitt framtidige ansvar

for å skape en god politikultur som er preget av respekt for andre og bevissthet rundt egen integritet (Politihøgskolen, 2018, s. 18).

I andre studieår, praksisstudiet, er faget yrkesetikk supplert med et praktisk rettet fokus, hvor vi kan lese at emnet Yrkesetikk skal bidra til å fremme refleksjon over hva etisk god politipraksis innebærer. Politipraksis vil bidra til å videreutvikle studentenes evne til å vurdere, diskutere og reflektere over egne tjenestehandlinger, gruppeprosesser og politikultur, samt å se politirollen i et samfunnsperspektiv (Politihøgskolen, 2018, s. 39).

I tredje studieår er faget yrkesetikk i stor grad viet til å diskutere og analysere hendelser fra praksisåret i et yrkesetisk perspektiv. Fagplanen 2018-2021 beskriver yrkesetikk med blant annet at studentene skal videreutvikle deres evne til:

å identifisere hvilke verdier som står på spill i yrkesutøvelsen og i samhandling med andre kollegaer. Studentene skal kritisk reflektere over egen yrkespraksis i lys av etisk teori. Dette skal bidra til å styrke studentens evne til å reflektere over hva som for dem er god politipraksis (Politihøgskolen, 2018, s. 58).

2.5 SAMMENDRAG

I dette kapittelet har jeg vist til politiutdanningen og praksisstudiets oppbygning. I tillegg har jeg skrevet om yrkesetisk refleksjon i politiet ved å vise til Politiets etiske retningslinjer, utarbeidet av Politidirektoratet, og jeg har vist til Politihøgskolens fokus på yrkesetikk gjennom fagplanen for bachelorutdanningen 2018-2021. Jeg har også beskrevet arbeidskravet skrijving av refleksjonsnotat, som denne oppgaven i stor grad omhandler, og vist til rektors notat om dette arbeidskravet. Notatet i sin helhet ligger som vedlegg 5 til denne oppgaven.

Nå følger et utvalg av teoretiske tilnærminger, som jeg har valgt å lene meg på i arbeidet med denne studien.

3 TEORI OM REFLEKSJON I PRAKSISSTUDIET

Denne oppgaven handler i stor grad om politistudenters læring og utvikling gjennom refleksjoner i praksisstudiet, omkring ulike hendelser i politipraksis. Oppgaven sier også noe om hva slik refleksjonstrening har medført av yrkesetisk refleksjon etter at de har startet i politijobben. Jeg er i denne forbindelse inspirert av mange ulike teoretikere. Samtidig har jeg funnet mest tilknytning til teori som handler om selve refleksjonen, og særlig refleksjon over handling og i praksis.

Et aspekt i det å lære og utvikle seg sammen med andre, vil også være å knytte refleksjoner til samhandling som foregår i praksisfellelskapet. Flere kloke pedagoger (blant annet Vygotsky) har sagt at man lærer best i fellesskap med andre, og når det gjelder yrkesutøvernes evne til kommunikasjon og samarbeid, blir grunnlaget lagt i profesjonsutdanningen (Hiim & Hippe, 2004). I forbindelse med organiseringen av politiutdanningen i Norge, hvor politistudentene gjennomfører et helt sammenhengende år i praksis, kan vi i den forbindelse si at vi opplever å være en lærende organisasjon. Politihøgskolen og de praksisansvarlige i politidistriktene i Norge, legger til rette for kommunikasjon, hvor studentenes synspunkter blir tatt på alvor, ulikheter blir verdsatt, og de legger til rette for systematisk refleksjon over arbeidet i et lærende fellesskap (Hiim & Hippe, 2004, s. 302).

I dette kapitlet vil jeg først berøre fenomenologi og eksistensialisme, som omhandler opplevelser og forhold til opplevelser. Politistudentenes refleksjonsnotater er basert på deres opplevelser i praksisstudiet, så dette vil være relevant å belyse. Deretter vil jeg vie mye oppmerksomhet rundt selve ordet *refleksjon* og refleksjonspraksis, og betydningen av refleksjon i praksisnære utdanninger. Jeg vil også komme inn på teorier om refleksjon over handling og Politihøgskolens syn på betydningen av refleksjon i yrkesutdanningen. En viktig del av refleksjonen er politistudentens evne til *empati* og *omsorg*, og jeg vil derfor også belyse dette temaet under teorikapitlet. Det har vist seg at overvekten av refleksjonsnotat handler nettopp om berørthet, omsorg og empati, og det er derfor naturlig å presentere noe refleksjonsteori om dette temaet spesielt. Teorikapitlet vil i tillegg omhandle noe organisasjonskultur, og da spesielt om politikultur. Dette fordi kultur ved et praksissted, som en politistasjon eller et lensmannskontor, ofte skaper refleksjoner omkring etiske dilemmaer i politistudentens yrkesfellelskap, og ofte danner dette grunnlaget for refleksjonsnotatene. Til

slutt i dette kapitlet vil jeg belyse en forskningsartikkel om politistudenters moralske dilemmaer i praksisåret. Denne artikkelen tjener som annen forskning på feltet.

3.1 FENOMENOLOGI OG EKSISTENSIALISME

Fenomenologi og eksistensialisme handler om fenomener, opplevelser og forhold til opplevelser (Røkenes et al., 2002). Fenomenologi er selve vitenskapen om den menneskelige opplevelsen og erfaringen. Røkenes og Hanssen mener filosofen Edmund Husserl er den mest kjente personen innenfor dette feltet (Røkenes et al., 2002, s. 48). Røkenes og Hanssen deler synet om fenomenologiens mål om å forholde seg til og forstå opplevelser, men de mener at alle opplevelser er bundet til en kontekst, til en sammenheng, enten det er en fysisk kontekst, en sosial kontekst eller en meningskontekst. Politistudentenes refleksjoner handler om å forstå opplevelsen de er en del av, i den sammenhengen og konteksten hendelsen skjer i – både den fysiske konteksten og den sosiale konteksten.

Sett i lys av dette, kan man se for seg en husbråksituasjon, hvor mor, far og barn er involvert. Dette er et ganske dagligdags og vanlig oppdrag for politiet, og det er en ikke uvanlig situasjon å stå i for en politistudent i praksisstudiet. Hvilke verdier står på spill for denne familien, dersom politiet blir tilkalt, kjører utrykning til stedet og kommer fram med uniformert bil og flere polititjenestepersoner? Det handler om for politistudenter og tjenestepersoner å reflektere og forstå hele sammenhengen ved en slik hendelse. For eksempel kan far i denne situasjonen være mistenkt for vold, mor og barn kan være ofre, øvrig familie får kunnskap om hendelsen, barnevern blir varslet, naboer har sett oppbudet av politi, venner av barna får kunnskap om hendelsen osv. Altså, det er mange berørte parter og flere ulike verdier, som står på spill for de involverte ved en slik dagligdags hendelse. Det er derfor vesentlig å reflektere over slike og lignende hendelser med et bredt blikk, innlevelse og empati – å se helheten. Det er vesentlig å se en slik opplevelse, bundet til en sammenheng og en helhetlig kontekst (Røkenes et al., 2002).

Eksistensialistene vektlegger det bevisste, reflekterte mennesket – ikke bare et passivt opplevende. Vi må hele tiden forholde oss til verden og andre. Hva vil det si å være menneske, ikke bare enkeltopplevelser, men forholdet til opplevelser, personer og hendelser. Aubert og Bakke har grovt forenklet dette til at eksistensen – «det mennesket blir til i møtet med andre og samfunnet der det utvikler sine evner, tildeles roller og funksjoner» (Aubert & Bakke, 2018, s. 28). En husbråkhendelse som nevnt over, gjør noe med politistudentene, i tillegg til å tilføre

menneskekunnskap og læring til deres erfaringsbank. Kravet til refleksjon omkring hendelser og situasjoner innebærer et krav om å ta ansvar for eget liv, sin måte å oppleve og forholde seg til verden på (Røkenes et al., 2002, s. 49). I denne sammenheng vil jeg minne om at politistudentene i praksis, er en gruppe med unge voksne, 20-25 år, hvor min erfaring tilsier at disse unge voksne har svært liten erfaring med skyggesiden av samfunnet. Videre skriver Røkenes og Hanssen at «Likegyldighet er også et forhold til verden som vi må stå ansvarlig for». I dette ansvaret ligger det en mulighet til å velge hva slags menneske vi ønsker å utvikle og være, og hva slags liv vi lever. Dette innebærer også en frihet til å forandre seg. Vårt forhold til våre opplevelser, roller, verdier og tankemåter åpner også for muligheten til å leve eksistensielt, det vil si ekte og autentisk (Røkenes et al., 2002).

Å skrive refleksjonsnotat kan være en pedagogisk strategi, som kan være et bidrag til å bygge bro mellom teori og praksis. Det kan også være en tilnærming til å sammenfatte og analysere det som skjer i forskjellige situasjoner. Politistudentene må under oppdrag og i situasjoner forholde seg til opplevelsen, personene og hendelsen. De kan gjennom refleksjonene bli mer bevisst sine roller, verdier og tankemåter, og sin måte å forholde seg til verden på.

3.2 REFLEKSJON

Hva er refleksjon? Det er ikke helt enkelt å definere presist hva refleksjon er. Jeg har valgt et utgangspunkt fra Kristin Bies *Håndbok i refleksjon* (Bie, 2010) – at refleksjon handler om en iaktakelse av deg selv og dine reaksjoner, og en samtale med deg selv om dine opplevelser og dine handlingsvalg. Det er en definisjon som favner godt om politistudenters refleksjon over de ulike valgene de gjør i yrkesutøvelsen i praksisstudiet. Dette samsvarer også med at refleksjon er en prosess som gjør deg i stand til å oppdage og å lære noe, som leder til en forandring på en eller annen måte (Søndenå & Sundli, 2004).

Bie skriver at «Hensikten med refleksjon er å utvikle en faglig bevissthet innenfor et bestemt faglig tema» (Bie, 2010, s. 19). I tillegg er hensikten å utvikle et bevisst forhold til din egen væremåte og egne reaksjoner, noe som samsvarer godt med temaet i denne studien av politistudenters refleksjonsnotat. Refleksjoner omkring egen væremåte og egne reaksjoner, skal gjøre deg bedre rustet til å løse oppdrag og utfordringer på en faglig god og hensiktsmessig måte (Bie, 2010).

Refleksjon kan også være å analysere. Anne Kari Tolo Heggstad skriver at refleksjon handler om å tenke over, analysere, og å se tilbake på hva en har gjort. I tillegg sier hun at refleksjon er også å se nærmere på hva en gjør med et kritisk blikk. Om etisk refleksjon sier hun at det er å ha en kritisk tilnærming til hva man burde gjort, eller hvordan man bør handle, når man står overfor et etisk dilemma (Heggstad, 2018). Dilemma betyr at du ikke ser noen god løsning, men at valget står mellom to onder (Tveiten, 2013, s. 57). Heggstad er opptatt av hvordan etisk sensitivitet alltid må være til stede i pasientbehandling. I denne sammenhengen, hvor politistudent er i et praksisfelleskap og utøver politiyrket i ett studieår, snakker vi om publikumsbehandling. Hun sier at om du ikke stopper opp og reflekterer, kan du etter hvert venne deg til det som er galt og ikke reagere på feil praksis (Heggstad, 2018, s. 25).

Det kan dras paralleller mellom sykepleiernes pasientbehandling og politiets møte med publikum. Politiets møter med publikum, skjer oftest når «noe» har skjedd, altså at publikum opplever en form for krise i livet. Det kan være ulykker, kriminalitet, forsvinninger, selvdrap, møte med pårørende, etc. Det er i slike møter med publikum, eller i andre hverdagslige møter, at etisk sensitivitet må være til stede. Heggstad skriver at

Det er ingen som har definisjonsmakt over kva som er ei etisk problemstilling, men om du kjenner på at noko er gale i ein situasjon, bør du stoppe opp og spørje deg kva som gjer at du kjenner at det er gale. Det er viktig at du har denne sensitiviteten som gjer at du reagerer i situasjonen (Heggstad, 2018, s. 24).

Jeg sammenligner dette med mine uttalelser til studenter, om at dersom de opplever at noe kjennes ugreit, at noen i hjelpeapparatet handler mot din etiske overbevisning, at dette blir vanskelig eller vondt, så må man reagere, si ifra, og gjerne med å skrive refleksjonsnotat.

Å reflektere kan bety å kaste noe tilbake, å kaste tanker tilbake til, eller å vende tilbake til noe, noe du har tenkt før (Bie, 2010, s. 15). Noe av den samme betydningen presenterer også Askeland, som beskriver refleksjon som gjenskinn eller tilbakekasting, eller i overført betydning ettertanke eller det å gå gjennom noe på nytt (Askeland, 2011). Hun skriver at vi reflekterer når vi er usikre, når det er noe vi ikke forstår, når vi har støtt på noe ukjent, eller når vi tester ut meninger og framgangsmåter (Askeland, 2011, s. 18). Dette samsvarer med de refleksjonsnotatene som politistudentene skriver. Man kan lese i kapittel fem at politistudentene i stor grad har skrevet om usikkerhet, noe de ikke har forstått eller at de ytrer egne meninger, som de ikke har turt å si ifra om.

Læringsorientert refleksjon handler også om oppmerksomhet i forhold til noe du har tenkt tidligere (Søndenå & Sundli, 2004), og selve refleksjonen kan være mer eller mindre bevisst når du snakker, skriver eller tenker (Bjørk & Bjerknes, 2003). Når du reflekterer er det meningen du skal innta et metaperspektiv – betrakte deg selv utenfra. Ved å være utenfor deg selv, kan du observere og betrakte deg selv og dine handlinger (Bie, 2010). Du kan stille deg selv spørsmål som: *Hvordan hørted dette ut (når jeg sa det)? Hvordan ble dette oppfattet?* Det kan være som å betrakte seg selv i et speil, og man kan oppleve å få et annet perspektiv på seg selv. Du kan se deg selv med litt andre briller, og få en annen oppfatning av deg selv og dine handlinger.

Sissel Tveiten er opptatt av kroppsreaksjoner og handlinger i refleksjonsprosessen (Tveiten, 2013), og på samme måte inngår tanker, holdninger og følelser i denne prosessen. Når du reflekterer er det meningen du skal undre deg og stille spørsmål til dine egne handlinger. Du må være nysgjerrig i forhold til deg selv og verden, og dine relasjoner til andre og faget ditt (Ulleberg, 2014). Det er din forståelse av deg selv du er på jakt etter (Bie, 2010).

Aubert og Bakke sier også at både kropp, følelser og tanker er sentrale informanter i forbindelse med refleksjon. Og refleksjon kan foregå i forkant, underveis og i etterpåkløkskapens lys. Videre skriver de at selvrefleksjon krever både erfaring og høy kompetanse. Den innebærer evne til å kunne være sin egen observatør med parallelle indre og ytre dialoger (Aubert & Bakke, 2018, s. 30). I noen av refleksjonsnotatene jeg skal vise fram i kapittel fem, kan man lese at politistudentene ofte reflekterer ærlig og oppmerksomt rundt tanker, følelser og kroppslige reaksjoner, når de er ute i ulike praksissituasjoner.

I arbeid med mennesker vil utvikling av relasjonskompetansen ha stor betydning. For våre politistudenter krever dette kontinuerlig arbeid gjennom oppmerksomhet og refleksjon i et livslangt læringsperspektiv. I praksisstudiet vil samspillsobservasjon mellom politistudent, praksisveileder og andre ansatte være en viktig arena for politistudentens refleksjon. Dette, sammen med skriving av refleksjonsnotat, veiledning og refleksjon over egen og andres praksis, vil bidra til et høynet refleksjonsnivå. Evne til å lære av erfaringer og beholde gløden mens man er underveis, er en utfordring både for studenter og den erfarne yrkesutøver (Aubert & Bakke, 2018, s. 32).

Refleksjon forbindes også med rasjonell, kognitiv og tenkningsorientert virksomhet (Seikkula & Eliassen, 2006) Reflekterende prosesser er en kompleks hendelse bestående av språklige og

ikke-språklige, kognitive og emosjonelle og rasjonelle og kroppslige aspekter (Seikkula & Eliassen, 2006, s. 22). Videre skriver de at kropp, sansning og emosjonalitet er sentrale aspekter ved den reflekterende prosess. Dette samsvarer godt med Tveiten og Auberts betraktninger om refleksjon.

Lauvås og Handal (2014) sier de tar en sjanse når de forsøker å presentere innfallsvinkler til refleksjonens praksis, og når de tar med synspunkter på hva refleksjon kan – og bør – omhandle. De ønsker å sette refleksjon i sentrum og vil gi svar på; Hva er refleksjon? Hva gjør vi når vi reflekterer? Og har denne refleksjonen noen verdi? (Lauvås & Handal, 2014, s. 81). De skriver at «refleksjonen er et redskap for å skape mening i det som skjer omkring oss, og å utvikle eller endre denne «meningen» eller forståelsen» (Lauvås & Handal, 2014, s. 86).

3.3 REFLEKSJON OVER HANDLING

Psykologen Donald Schön er i sine studier opptatt av hvordan medarbeidere tenker og handler i praksis (Schön, 2001). Ved å trekke sammenligning til politistudenter i praksisstudiet, kan man se for seg en politistudent i sin relasjon med praksisveileder. Politistudenten forsøker å avkode praksisveilederens eksempel i en handling. Politistudenten beskriver og tester sin forståelse, som politistudenten har konstruert, ved å anvende forståelsen på sin videre handling. På den måten avsløres det hva politistudenten har fått ut av det, hva han/hun har sett, hørt eller oppfattet. På denne måten er det refleksjon i handling fra studentens side (Schön, 2013, s. 101). Refleksjon i handling blir gjensidig når praksisveileder oppfatter politistudentens innspill og tolkning og formidler videre sin kunnskap, som politistudenten igjen kan avkode og omsette i ny kunnskap. Slik kan prosessen fortsette og omsettes ytterligere i ny kunnskap.

Schön vier mye oppmerksomhet omkring samspillet mellom student og veileder i «Uddannelse af den reflekterende praktiker» (Schön, 2013). Riktignok gjelder dette relasjonene i en arkitekttegnestue, samtidig har dette overføringsverdi til relasjonen mellom student og veileder i et praksisfelleskap i politiet. Schön sier at det ikke er så merkelig at det er mye forvirring den første tiden i et reflekterende praktikum. Jeg legger til grunn her at det reflekterende praktikumet er samspillet mellom politistudent og praksisveileder i yrkesfelleskapet *politiet*. Han sier videre at i løpet av måneder begynner politistudentene å løse oppgaver, som de selv og praksisveileder synes er akseptabelt og tilfredsstillende. Politistudent og praksisveileder begynner å nærme seg hverandre i tanker og begynner og forstå hverandre (Schön, 2013, s.

163). Schön sier at student og veileder etter hvert blir så samstemte at de kan fullføre hverandres setninger. Denne forandringen kan skje dersom de går sammen om en særlig kommunikativ oppgave, en dialog bestående av ord og handling (Schön, 2013). Dette samsvarer med slik man kan oppleve at politistudent og praksisveiledere lærer hverandre å kjenne, gjennom å jobbe tett sammen i krevende og kritiske oppdrag i et helt studieår. De blir rett og slett litt like gjennom praksisåret. Jeg har erfart at man etter en tid i praksis kan se av en politistudents handlinger, ordvalg, væremåte og kroppslige holdninger, om hvem som er politistudentens praksisveileder.

Slik jeg ser det, berører Schön i sine teorier mindre om tanker, følelser og kroppslige reaksjoner i forbindelse med refleksjon over/i handling. Min forståelse er at han i sine teorier omhandler det man kan se, høre og erfare i yrkespraksis, og ser nytten av refleksjoner i utvikling av praktiske yrker. I forbindelse med denne studien og politistudentens refleksjon over handling i et yrkesetisk perspektiv, er det i denne sammenheng ønskelig at studentens følelser, holdninger, verdier – deres etiske perspektiv – kommer sterkere til uttrykk i refleksjonsnotatene.

Refleksjon som finner sted samtidig som man handler, kjennetegner dyktige fagpersoner som er i stand til å være oppmerksom på seg selv og sin indre dialog, samtidig som fokus er på «den andre» (Aubert & Bakke, 2018, s. 195). Schön kaller det «Reflection in action».

Politi­høgskolen har tradisjon for å lene seg mot Lauvås og Handals *Veiledning og praktisk yrkesteori*, når de beskriver refleksjon over handling i et veiledningsperspektiv for sine politistudenter (Lauvås & Handal, 2014). Politi­høgskolen beskriver praktisk yrkesteori (PYT) og benytter praksistrekanten når de rettleder studentene i bruk av refleksjon over handling. De beskriver et ønsket nivå (P3) når det gjelder studentens evne til refleksjoner over egen yrkespraksis, og refleksjon over handling i ulike situasjoner.

«Veiledning som refleksjon over handling går mer ut på å hjelpe yrkesutøvere (eller studenter) til å bli klar over det grunnlag av kunnskap, erfaring og verdier som yrkesvirksomheten faktisk hviler på» (Lauvås & Handal, 2014, s. 87). Ved å reflektere over egen yrkeskunnskap, er intensjonen at man kan utfordre, endre og utvikle kunnskapsbasen. Dersom vi ser for oss at skriving av refleksjonsnotat er del av en veiledningssekvens med praksisansvarlig, er hensikten å hjelpe hver enkelt politistudent å finne fram til den beste måten for han/henne å drive yrkesvirksomheten på. «Det er altså hjelp til rikholdig refleksjon omkring egen handling og grunnlaget for den, som reflekterende veiledning dreier seg om» (Lauvås & Handal, 2014, s. 89).

Anne-Lise Teslo i *Mangfold i faglig veiledning* (Teslo, 2006) beskriver Geogery Batesons (1972) syn på første, annen og tredje orden i forståelsen av sosial læring. Læring av forskjellige ordner referer til i hvilken grad den enkelte deltaker i en gruppe forstår hvordan systemet den deltar i virker, og hvordan de selv fungerer i det (Teslo, 2006, s. 41). Annen ordens læring, kaller Bateson i (Teslo, 2006) «learning to learn». Det handler om å reflektere over hvordan man har lært. Studentene deltar aktivt i refleksjon over sine utførte eller påtenkte handlinger i praksis. De er ikke bare passive mottakere i annen ordens læring. Annen ordens læring er motsetningen til første ordens læring, hvor studentene lærer situasjonsbestemte ferdigheter, handler slik som veileder handler, og som kan betegnes som *mester svenn læring*. Studenten gjør som veileder, uten å tenke på hvordan, hvorfor, hvilke verdier som berøres eller hvordan de kunne handlet annerledes.

3.4 FRA POLITISTUDENT TIL ERFAREN POLITIBETJENT

Dreyfus og Dreyfus (1991) fem stadier fra nybegynner til ekspert er forenklet og gjengitt i Knud Illeris bok *49 tekster*. De fem stadiene er 1) nybegynner, 2) avansert begynner, 3) kompetanse, 4) kyndighet og 5) ekspertise (Illeris, 2012). I denne sammenhengen kan man se for seg at politistudentene tilegner seg ferdigheter i politiyrket ved hjelp av undervisning på Politihøgskolen det første året. De lærer seg relevante regler, lovverk og instruksjoner som er gjeldene for politiet i Norge, og de får kjennskap til objektive virkeligheter, beskrivelser og trekk fra litteratur, som de kan gjenkjenne, og som er gjeldene for den ferdigheten de skal tilegne seg. Dreyfus og Dreyfus kaller dette for kontekstfrie elementer (Dreyfus & Dreyfus, 1991). Elementene blir forklart ved klasseromsundervisning, og er derfor uten sammenheng, kontekst eller virkelighet for politistudentene.

Et eksempel på ulike nivåer, kan være at politistudentene det første året får undervisning i hvordan man håndterer en utagerende person, som nekter å etterkomme pålegg (beskjeder) fra politiet. De får også undervisning i lover og regelverk om hva man som polititjenesteperson kan foreta seg overfor mennesker som ikke etterkommer pålegg gitt av politiet. I løpet av andre studieår, praksisstudiet, kan man tenke seg at politistudentene når det andre og tredje nivået på vei til ekspert, når det gjelder dette eksemplet.

Politistudentene får i løpet av praksisstudiet erfaring og kjennskap til praktiske eksempler, og får flere gjenkjennbare og situasjonsbetingede elementer fra virkeligheten (Illeris, 2012, s. 427).

Ingen slike situasjoner og møter med ulike mennesker vil være like, slik at enhver situasjon blir en ny erfaring for politistudentene. I dette eksemplet tenker jeg at politistudentene ikke når kyndighet eller ekspertnivået i løpet av praksisstudiet. Først etter at de har jobbet noen år i etaten, vil ulike erfaringer i lignende situasjoner føre til en erfaringsbank. En ekspert vet intuitivt hva han skal gjøre, basert på innsikt og erfaring (Illeris, 2012, s. 432). En erfaren politibetjent vil i slike tilfeller ha mange ulike scenarier å dra veksler på, slik at han kan handle mer intuitivt, enn en uerfaren ville gjort i samme tilfellet. En erfaren politibetjent kan ikke alltid gi en overbevisende og rasjonell begrunnelse for deres intuisjon, men det viser seg som oftest at de handler rett (Illeris, 2012, s. 434).

3.5 BERØRTHET, OMSORG, EMPATI

Politistudentene reflekterer oftest om hendelser og situasjoner som har berørt dem på noe måte, enten ved at de blir beveget, lei seg, triste, sinte, redde, usikre, glade, oppstemte etc. Susanne Bang i *Rørt, rammet og rystet* (2003) forteller om profesjonelle hjelpere som påvirkes av sitt arbeid. Fagfolk i hjelpende yrker kan bli både rørt, rammet og rystet (S. Bang, 2003). Bang skriver om hva det betyr for den enkelte hjelper å bli utsatt for kontakt med de mest smertefulle sidene av menneskelivet gjennom kontakt med klienter eller pasienter. Dette kan lett relateres til politiets arbeid, som gjennom sin yrkesutøvelse møter mennesker i store kriser i livet. Mennesker i slike situasjoner trenger å bli møtt av mennesker som vet hva det vil si å være ute av balanse, og som tørr å være sammen med mennesker som har det vondt eller gråter, og som tør å høre på historiene (S. Bang, 2003, s. 11). Bang stiller spørsmål om hva som kreves av en profesjonell hjelper når det gjelder nærhet, støtte, omsorg og empati. Og hva vil det bety for den enkelte profesjonelle behandler å bli utsatt for andre menneskers behov for støtte eller lidelser hver dag? «Hva betyr det å bli utsatt for kontakt med den mest smertefulle delen av menneskelivet gjennom klientene sine i en årrekke?» (S. Bang, 2003, s. 12).

I hjelperrollen som politi, innebærer det nær kontakt over tid med mennesker som i øyeblikket er hjelpetrengende (Aubert & Bakke, 2018). «Evnen til å la seg følelsesmessig berøre er en nødvendig ressurs i relasjonelt arbeid, men kan også blir en belastning» (Aubert & Bakke, 2018, s. 207). Videre skriver Aubert og Bakke at noen ganger kan kulturen på arbeidsplassen komme i veien for å være i kontakt med egne følelser, og kanskje blir fokus på følelser sett på som lite faglig eller uprofesjonelt. Politikulturen, som omhandles i kapittel 3.7, har kanskje tidligere

vært antatt å være litt hard og maskulin, med lite plass til «følerier». Følelser er imidlertid en del av menneskelig samhandling som vi må forholde oss til. Når følelser holdes tilbake og ikke reflekteres over, vil det over tid kunne få helsemessige konsekvenser (Aubert & Bakke, 2018). Ved å skrive refleksjonsnotat på den måten som presenteres i denne oppgaven, kan det se ut som at politistudentene slipper seg mer løs, og tillater seg å skrive om følelsene sine på en måte som gagnar intensjonen.

Det greske ordet *empathia*, «føle inn i», ble opprinnelig brukt som betegnelse for evnen til å oppfatte et annet menneskets subjektive opplevelser (Teslo, 2006). «Den amerikanske psykologen Thitcheners teori var at empati skyldes en form for fysisk etterligning av et annet menneskets lidelser som vekker de samme følelser hos en selv» (Teslo, 2006, s. 64). Teslo henviser til Goleman (1998) og nevner en vanlig type empati, den *situasjonelle empati*, som vil være hensiktsmessig å lene seg mot når det gjelder politistudentenes trening i empati. Situasjonell empati er en persons evne til å oppfatte og møte en annen persons følelser i den aktuelle situasjonen – å ha en indre forståelse og handle ut fra den. (Teslo, 2006).

En politibetjent blir ansett som en autoritetsperson i samfunnet, og for borgerne vil en politistudent bli sett på samme måte som en utdannet politibetjent. Man er en polititjenesteperson i utøvelsen av politioppgaver, og med den autoriteten som implisitt tilligger uniformeringen og stillingen. Ofte blir en politioppgave i en krisesituasjon en lederoppgave, og slik sett er tillitsvekkende arbeid viktig å sette seg inn i og være bevisst på. Noen ganger er det avgjørende for innflytelse og respekt (Spurkeland, 2015). I politiets arbeid med publikum i kriser, kan det synes rimelig lett å vite hva som virker tillitsvekkende, og som har varig virkning for publikum. Spurkeland trekker frem noen grunnverdier i prestasjonshjelp, som kan være overførbart til politiets arbeid med publikum, blant annet hjelpsomhet, vennlighet, godhet, medfølelse og omtanke, som basis i tillitsarbeid mellom mennesker (Spurkeland, 2015, s. 167).

Aubert og Bakke skriver blant annet at man som politibetjent må man være i stand til å møte den andre, enten han er glad, sint, trist eller bunnløst ulykkelig (Aubert & Bakke, 2018, s. 77). Videre sier de at evnen til å sette seg inn i andres situasjon, oppmerksomhet på detaljer og helhet, er kunnskap som ses på som intuitiv og vanskelig å begrepsfeste. Følelser påvirker oss uten at vi er klar over det, og gjennom kontakt med egne følelser tilegner studentene seg et grunnlag for å forstå den andres reaksjoner, handlemåter og følelsesverden. Dette er viktig i politistudentens praksishverdag hvor de daglig arbeider med mennesker i ulike kriser. Slik

kontakt med egne følelser gir studentene erfaring med å være emosjonelt tilgjengelig, og det gir dem en mulighet til å sette seg inn og forstå hvordan andre tenker og føler (Aubert & Bakke, 2018, s. 77).

3.6 GENERELT OM ORGANISASJONSKULTUR

Ordet *kultur* kommer fra det latinske *colere*, som betyr å bearbeide. I denne sammenhengen betyr det hvordan vi bearbeider inntrykk, erfaringer og kunnskap, og hvordan vi danner oss meninger om oss selv og vår tilværelse sammen med andre (Jacobsen & Thorsvik, 2002, s. 117). Alle mennesker har behov for å finne en mening eller orden i tilværelsen, og dette gjør vi ved å tolke virkeligheten. Tolkningen kan baseres på hva vi selv har erfart, eller på forståelse av hva andre har formidlet til oss. Dette relaterer jeg til politistudentene, som skal delta i et yrkesfelleskap et helt år, og tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger i tråd med de grunnleggende normer og verdier som yrkesvirksomheten faktisk hviler på (Politihøgskolen, 2018).

Politistudentene bruker praksisåret til å tilpasse seg normer og regler i det yrkesfelleskapet de blir en del av, og erfaring viser at de strekker seg langt i å forsøke og *høre til*. Jacobsen og Thorsvik benytter seg av Edgar Scheins (1985) definisjon av organisasjons-kultur, som knytter begrepet kultur til en *gruppe* i organisasjonen, som deler et sett av *grunnleggende antagelser*. Det påpekes at kultur er basert på *læring*, og at kulturen opprettholdes så lenge den *oppfattes* som riktig (Jacobsen & Thorsvik, 2002). I flere refleksjonsnotat fra politistudentene kan vi lese om tilfeller hvor de stiller spørsmål ved kulturen, ved å påpeke situasjoner eller uttalelser som de reagerer på.

Politistudentene blir utsatt for påvirkning av den rådende kulturen gjennom hele praksisstudiet, og refleksjon omkring grunnleggende temaer blir desto viktigere å holde fast ved. En vesentlig faktor som Schein legger vekt på, er at den rådende kulturen i en gruppe vil bli lært bort til nye medlemmer, som den riktige måten å oppfatte på, tenke på og føle på i forhold til gitte situasjoner. Dette er vesentlig å være bevisst på og ta hensyn til i forhold til våre politistudenter. Politistudentene som «nyansatte» vil på denne måten sosialiseres inn i de andre ansattes meningsverden, og de vil lære seg hvordan ting skal forstås og oppfattes, og ikke minst hva som er riktig eller gal praksis på denne arbeidsplassen. De vil lære seg hva som er passende atferd og kjøreregler i gruppen (Jacobsen & Thorsvik, 2002, s. 119). Praksisstudiet for politi-

studentene blir vurdert som en viktig læringsarena, og det er ikke ønskelig at politistudentene ukritisk overtar miljøets kollektive forklaringsmåter (Aubert & Bakke, 2018, s. 57). Det må legges til rette for at studentene fritt kan ytre seg rundt det de opplever.

I antropologien forklares begrepet kultur gjerne slik: «De ideer, verdier, regler og normer et menneske overtar fra foregående generasjon, og som man forsøker å bringe videre – oftest noe forandret – til neste generasjon» (Busch & Vanebo, 2003, s. 190). Busch og Vanebo mener at menneskene i organisasjonen ikke bare påvirkes av formelle kontrakter, teknologiske løsninger og strukturelle forhold, men at verdier, normer og våre tolkninger av virkeligheten kan bety like mye (Busch & Vanebo, 2003)

Henning Bang har i boken Organisasjonskultur definert at «organisasjonskultur er de sett av felles normer, verdier og virkelighetsoppfatninger som utvikler seg i en organisasjon når medlemmer samhandler med hverandre og omgivelsene» (H. Bang, 1988, s. 23). Bang beskriver også dannelser av subkulturer og at dette nødvendigvis ikke er et negativt trekk ved organisasjonen. Han skriver videre at hyppig og nær kontakt mellom en gruppe mennesker er grunnleggende for dannelsen av subkultur i en organisasjon. «Mennesker har en tendens til å utvikle felles følelser og forståelsesmåter når de er mye sammen» (H. Bang, 1988, s. 29). I politiets hverdag kan man oppleve dannelse av ulike kulturer/subkulturer både geografisk sett og i de ulike avdelingene på hvert sted. Man kan sågar se slike tendenser lokalt på en politiavdeling/seksjon, som består av ulike vaktlag. Vaktlagene arbeider tett sammen 24/7 og deler de ulike opplevelsene. På den måten utvikler de felles følelser og forståelsesmåter og *slik gjør vi det her hos oss* (Johannessen, 2013). Kultur kan angi hvilke mekanismer som er gjeldende, og hva som er riktig eller passende atferd i ulike situasjoner. Folk som arbeider tett sammen, utvikler samme måter å se verden på, de samme normer og verdier (Jacobsen & Thorsvik, 2002, s. 343).

Sett i lys av dette vil forhåpentligvis skriving av refleksjonsnotat, veiledningssamtaler og gruppeveiledninger i praksisstudiet, kunne bidra til å videreutvikle politistudentenes egne evner til å vurdere, diskutere og reflektere over egne tjenestehandlinger, gruppeprosesser og politikultur. I refleksjonsnotatene skriver politistudentene om hendelser som kan være påvirket av kultur/politikultur, og om politibetjentes språkbruk eller praksisstedets sjargong.

3.7 OM POLITIKULTUR

Det er ikke enkelt å finne en egen definisjon på *politikultur*. Dette til tross for at ordet *politikultur* blir benyttet innad i organisasjonen, men også utad i folket og samfunnet forøvrig. Selv om ordet *politikultur* nærmest blir benyttet som et eget fenomen, finnes det lite litteratur om fenomenet. Stig O. Johannessen har forsøkt å beskrive det han mener er politikultur. Politikultur kan forstås som pågående prosesser som gjentas og forandres i hverdagslige menneskelige handlingsmønstre og kan omtales som organisasjonspraksis. Politikultur framstår for Johannesen som de komplekse og dynamiske organisasjonsprosesser som utgjør den hverdagslige praksis som foregår helt konkret i politiorganisasjonen. Politiets organisasjonskultur/organisasjonspraksis er med andre ord måter å handle, tenke, snakke og utøve arbeid på i politiorganisasjonen (Johannessen, 2013). Dette sammenfaller med hvordan flere politistudenter påpeker at man har en egen sjargong ved praksisstedene, en måte å omtale publikum eller hverandre på. På samme måte gir politistudenter uttrykk for at arbeidsoppgaver kan løses forskjellig fra hvor i landet du er utplassert som praksisstudent. Johannesen beskriver blant annet en students opplevelse av første dag i praksis ved en politi-stasjon. Studenten i eksemplet sier han ble møtt av en eldre kollega i garderoben som sa «Velkommen til den virkelige verden. Du skal vite at alt du har lært på skolen, er bare å glemme. Dette er den virkelige verden» (Johannessen, 2013, s. 154).

Politiyrket er på mange måter et utpreget sosialt yrke (Heivoll & Aadland, 2018, s. 141). Politibetjentene blir del av en divisjon og et vaktlag, og i mange tilfeller har de en fast makker som de kjører patrulje med til alle døgnets tider. Å være del av et profesjonsfelleskap er et privilegium (Heivoll & Aadland, 2018). «Ein kan diskutere oppdrag og hendingar, utveksle erfaringar, dele kunnskap og ferdigheiter» (Heivoll & Aadland, 2018, s. 141). Å være en del av et profesjonsfelleskap som politiet, er å være sammen med kollegaer som har mange av de samme erfaringene og de har lik utdanning. Politiyrket er et av de mest krevende yrkene både psykisk og fysisk, og politibetjenter kan oppleve stor grad av lojalitet og sterkt samhold (Heivoll & Aadland, 2018). «Denne lojaliteten og betydninga av profesjonelt samhold og samarbeid kan komme til uttrykk på måtar som av og til kan vere vanskeleg å forstå for dei som er utanfor politiet» (Heivoll & Aadland, 2018, s. 141). Dersom dette samholdet og kollegialiteten utvikler seg slik at det ikke er rom for forskjeller, være uenig eller ha andre meninger enn andre, da snakker vi om misforstått lojalitet, en «code of silence». Ved slike tilstander vil man bli redd for å si imot eller si ifra, dersom man er uenige, og det blir vanskelig å ytre seg kritisk i slike

kulturer. Dersom slike kulturer får dominere, vil det etter hvert utvikle seg normer og verdier som ikke er forenlig med politiets etiske retningslinjer eller politiets samfunnsmandat (Heivoll & Aadland, 2018).

Politiledere har stor makt over de uformelle sosiale normene blant politifolk. På lik linje med en politileders påvirkning overfor de ansatte, vil en praksisveileder vil ha stor makt og påvirkning overfor en politistudent. Måten en praksisveileder agerer og ordlegger seg på, vil ha stor betydning for hvilke normer som etablerer seg hos studenten. Det kan handle om hvordan vi omtaler hverandre og/eller publikum. «Om ein leiar omtaler eit menneske som «slask» eller seier at «austeuropearar driv med snusk», så signaliserer det at dette er ein måte å snakke om folk på som er gangbar i politiet» (Heivoll & Aadland, 2018, s. 144). Og dersom vi husker hva Schön sa om student og praksisveileder, at de etter hvert blir samstemte og like, så er faren til stede for at politistudenten adopterer praksisveileders måte å handle og snakke på. Det er derfor avgjørende at politistudenter blir stimulert til å reflektere over nettopp slike fenomener i kulturen ved et tjenestested.

Et uttrykk som «slik gjør vi det her hos oss» er noe flere politistudenter har hørt i praksisstudiet, og som de ganske raskt blir innlemmet i. En gruppe operative politibetjenter har i samtale med Johannessen sagt omtrent det samme om kultur: «slik det er hos oss» altså i gruppefellesskapet. De sier videre at kultur er måter å arbeide, snakke og oppføre seg på, og at kulturen kan være forskjellig fra sted til sted. De har en opplevelse av at det som er kultur, er det som foregår i lokale grupperinger, og at kultur kan variere (Johannessen, 2013, s. 45).

Denne gruppen av operative politibetjenter fortalte også at politistudentene som kommer til deres politidistrikt, blir forsøkt formet og korrigerert på godt og vondt.

Måten nykomlinger integreres i gruppen på, er gjennom kommunikasjonsformer. Studenter blir ofte oppfattet som naive fordi de vil prestere overfor sine overordnede og således bli akseptert av autoritetene. De korrigeres, fortelles hva som gjelder og ikke gjelder, og hva som er lurt og ikke lurt å si og gjøre (Johannessen, 2013, s. 45).

Videre skriver Johannessen at mønstrene av identitet, makt, etikk og kommunikasjonsformer (det vil si praksis i denne sammenheng), repeteres og opprettholdes til tross for at mønstrene kan oppleves som problematiske (Johannessen, 2013).

Det kan derfor oppleves vanskelig for studentene å stille spørsmål ved, eller forsøke å forandre, en praksis eller en sjargong som har vokst fram. Dette til tross for at praksisen ved praksisstedet, ikke behøver å være den beste. Johannesen skriver om dette at organisatoriske handlingsmønstre for noen blir så viktige at det blir vanskelig å gjøre noe annerledes enn man har gjort tidligere. Forandring er med andre ord noe som kan være særdeles vanskelig å få til i politiorganisasjonen (Johannesen, 2013, s. 32).

3.8 ANNEN FORSKNING OM POLITISTUDENTERS REFLEKSJONSNOTAT

Politihøgskolen ved, Jens Erik Paulsen og Lisa Marie Enoksen, gjennomførte en studie av 208 eksamensbesvarelser i faget Yrkesetikk ved Politihøgskolen i 2013. Studien er gjengitt i en artikkel hvor tittelen er «Hvilke moralske utfordringer opplever norske politistudenter i praksisåret?» (Paulsen & Enoksen, 2017). De mener at et svar på dette spørsmålet vil kunne bidra til å forberede politistudentene på politipraksis og dermed minske «praksissjokket», som mange studenter opplever å møte i andre studieår. Forskerne har løftet frem fellestrekkene i disse besvarelsene, og har hatt fokus på de *vanligste* utfordringene som studentene har stått i.

Forforståelsen til forskerne da de startet arbeidet med artikkelen, var at politistudentenes hovedutfordringer skulle handle om politiets maktbruk i samfunnet. Dette er den samme forforståelsen som jeg selv hadde da jeg startet på prosjektet med refleksjonsnotatene. Det viste seg imidlertid at politistudentene i studien til Enoksen og Paulsen pekte på moralske utfordringer som *skjønnsutøvelse*, *tingliggjøring* og *ivaretagelse av sårbare individer* (Paulsen & Enoksen, 2017). Disse moralske utfordringene stemmer i all hovedsak overens med funnene fra min studie fra refleksjonsnotatene, som blant annet handler om omsorg, empati og politikultur. Det er naturlig at det er likhetstrekk, så lenge eksamensbesvarelsene i yrkesetikk i tredje året, tar utgangspunkt i hendelser fra praksisstudiet. Enoksen og Paulsen peker på politiets skjønnsutøvelse, der hvor jeg har tematisert noe av dette inn i kategorien *politikultur*, og praksisstedets måter å utføre oppgaver på.

Datamaterialet i studien til Enoksen og Paulsen kan ha mange mulige feilkilder. De bruker eksamensbesvarelser som kildemateriale. Studentene ønsker trolig i en slik besvarelse å vise til ferdigheter fra pensum, og forskerne sier at denne tendensen er tydelig i drøftingsdelen av besvarelsen. I tillegg kan noen av redegjørelsene fra de ulike hendelsene studentene refererer til, være fiksjoner eller gjenfortellinger av andre medstudenters opplevelser (Paulsen &

Enoksen, 2017). Det er ikke mulig å kontrollere om hendelsene de beskriver er virkelige, da eksamensbesvarelsene er anonyme.

Situasjonen er en annen med datamaterialet i denne studien, som baserer seg på refleksjonsnotatene fra politistudenter i andre studieår. For det første er refleksjonsnotatene ikke anonymiserte, slik at hendelsene som studentene beskriver kan kontrolleres ved sjekk av politiets oppdragslogg (PO). Ved gjennomgang av politiets oppdragslogg jevnlig, vil praksisansvarlig hele tiden ha kontroll på hvilke oppdrag politistudentene har vært delaktige i. Feilkilde, når det gjelder de faktiske oppdragene og studentens deltakelse i oppdragene, er derfor ikke til stede i studien av refleksjonsnotatene. For det andre er politistudentens refleksjonsnotat uten formkrav, og de er stort sett skrevet tett opp mot hendelsen det reflekteres om. Det er derfor unaturlig at studentene skal behøve å dikte opp fortellinger fra praksis. Dette diskuteres videre i kapittel 4, under pålitelighet.

3.9 SAMMENDRAG

I dette kapitlet har jeg vist til teoretisk forankring i arbeidet med denne studien. Kapitlene om refleksjon, berørthet og kultur trekkes spesielt fram, fordi disse kapitlene omhandler de tre hovedkategoriene som jeg har delt refleksjonsnotatene inn i. Det var derfor naturlig å se til teorier om nettopp disse temaene. Selve temaet refleksjon er viet størst oppmerksomhet, og det er nødvendig, fordi selve studien handler om politistudenters refleksjoner i forbindelse med oppdragene de har vært med på i praksisstudiet.

Jeg vil nå videre i oppgaven beskrive hvordan jeg har gått fram i studien av refleksjonsnotatene, hvilke metoder jeg har valgt for å svare på problemstillingen, og hvordan jeg har gjennomført intervjuene.

4 FRAMGANGSMÅTE

Hensikten med oppgaven var å finne ut av *om* politistudentene reflekterer, og *hva* politistudenter i praksisstudiet reflekterer over. Ved å studere og analysere skrevne refleksjonsnotat ville det gi noen svar. I tillegg var det interessant å finne ut av om refleksjonstreningen gjennom praksisstudiet, vil ha noe å si i forhold til videre utvikling av yrkesetiske refleksjoner, altså etter at de har startet i jobb som polititjenestepersoner. Det var i denne sammenheng interessant å finne ut av *hva* som berører politistudenten i de ulike oppdrag og situasjoner, på en slik måte at de velger å skrive om det i et refleksjonsnotat. Ved å se på dette kan man danne seg et bilde av om politistudentene faktisk oppleves som reflekterte studenter, som er et av Politihøgskolens hovedmål.

Den opprinnelige greske betydningen av ordet *metode*, er *veien til målet* (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015, s. 83). Metodene som er valgt til å belyse problemstillingen i denne oppgaven er utelukkende kvalitative metoder som analyse av skrevne refleksjonsnotat, intervju av tidligere politistudenter, og fokusgruppeintervju av praksisansvarlige (opplæringsansvarlige) i et politidistrikt.

Hva kjennetegner en kvalitativ forskningsmetode? Vanligvis når man forsker kvalitativt er forskeren interessert i *hvordan* noe gjøres, sies, oppleves, framstår eller utvikles (Brinkmann, Tanggaard & Hansen, 2012). Jeg er i dette prosjektet opptatt av å forstå, beskrive og fortolke politistudentenes erfaringskvaliteter, gjengitt gjennom deres refleksjonsnotat og intervjuer (Brinkmann & Tanggaard, 2015, s. 11). De kvalitative forskningsmetodene som intervju er utviklet for å belyse menneskelige opplevelser og erfaringsprosesser, noe som sammenfaller godt med metodene for dette prosjektet.

Kvalitativ forskning er en situert aktivitet, som innebærer at forskeren er på forskningsfeltet, og gjør denne virkeligheten synlig, Denzin & Lincoln 1994/2000 i (Postholm, 2010). Jeg er ansatt i et politidistrikt og følger politistudentene gjennom et praksisår. Jeg har derfor en unik mulighet til å følge studentene i deres eget læringsmiljø, og ta del i deres utvikling og læreprosesser gjennom et helt år. Denzin & Lincoln definerer kvalitativ forskning som en undersøkelse av menneskelige/sosiale prosesser i deres naturlige setting (Postholm, 2010, s. 35). Politistudentens setting i denne sammenheng er praksisstudier i et politidistrikt et helt studieår, hvor de følges tett av praksisansvarlig gjennom hele året. Slik tett oppfølging har gjort

det mulig for meg å studere hvert enkelt refleksjonsnotat, forberedt og gjennomført intervju med studenter, samt observert de studentene som har gjennomført praksisstudiet i det politidistriktet jeg har vært praksisansvarlig.

I studien av refleksjonsnotatene tar jeg sikte på å fange opp meninger og opplevelser som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland, 2012). Valgt metode er i høyeste grad kvalitativt orientert ved at jeg fokuserer på dybde, følsomhet, nærhet, fleksibilitet og forståelse i gjennomgangen av refleksjonsnotatene. Det er også et jeg-du-forhold mellom meg som forsker og respondentene når jeg har gjennomført intervjuene (Dalland, 2012, s. 113). Det er i tillegg et maktforhold å ta hensyn til, ved at jeg er politistudentens og politibetjentens overordnede, noe jeg vil komme tilbake til under kapitlet om etiske betraktninger.

Gjennom studien forsøker jeg å danne meg et helhetlig bilde av politistudentens perspektiv når det gjelder det å skrive refleksjonsnotat.

I en kvalitativ forskningsprosess fokuserer forskeren på deltakernes perspektiv, og dette perspektivet avgjør om forskerens antagelser opprettholdes eller ikke. Det vil si at noen antagelser kan bekreftes, andre avkreftes, mens nye forhold som forskeren ikke har tenkt på forhånd, kan bringes inn i forskningsarbeidet (Postholm, 2010, s. 35).

Før studien av refleksjonsnotatene, hadde jeg en forforståelse om at notatene i noe grad ville inneholde noen andre temaer/kategorier enn jeg kom fram til. Jeg hadde ikke tenkt på forhånd at notatene skulle bli delt inn i de spesifikke kategoriene jeg kom fram til. Jeg hadde sett meg ut noen andre kategorier, som blant annet *politiets maktbruk* i samfunnet og/eller misbruk av slik definert makt. Videre skriver Postholm at under denne interaksjonen mellom antagelser og data utvikler forskeren sin forståelse av forskningsfeltet og forskningsdeltakernes meningsuttalelser (Postholm, 2010).

4.1 STUDIE AV REFLEKSJONSNOTAT

Hoveddelen av dette prosjektet har bestått i å studere og analysere utvalgte refleksjonsnotat skrevet av politistudenter i praksisstudiet. Dette for å finne ut av hva politistudenter reflekterer over i tjenestutførelsen – hva som har berørt dem, og om de reflekterer på et nivå som er

ønskelig, jf. Lauvås og Handals P3 i praksistrekanten (Lauvås & Handal, 2014). Reflekterer studentene omkring handlingen, grunnlaget for handlingen og sist men ikke minst; relaterer de refleksjonene til verdier, holdninger og yrkesetisk tenkning? Utvalget er gjort ut av flere hundre refleksjonsnotat, som jeg har samlet gjennom de siste 11 årene. Jeg har hvert år lagt til side notater som framstår som reflekterte, og spart på disse til en anledning til å foreta et dypdykk i dem.

Notatene vil blant annet kaste lys over hva ulike politistudenter fokuserer på i refleksjonsnotatene – om de reflekterer, hva de skriver om når velger de å skrive ned sine refleksjoner, og hvilke verdier de legger vekt på i valg av temaer. Altså om intensjonen til Politihøgskolen oppfylles – utdanning av reflekterte og handlekraftige polititjenestemenn og kvinner. Jeg vil gjennom oppgaven vise til refleksjonsnotat skrevet av 10 ulike politistudenter i praksisstudiet. Politistudentene var studenter i ett studieår, i et politidistrikt i Norge, i tidsrommet 2007-2017. Utvalget av refleksjonsnotat er gjort over et tidsrom på 10 år, og dette er et bevisst valg for å begrense muligheten til gjenkjennelse av personer, situasjoner og hendelser.

Ved at jeg i denne oppgaven og analysen har tatt utgangspunkt i flere hundre skrevne refleksjonsnotat, ble det nødvendig å finne fram til en metode for å rydde i notatene. Det ble nødvendig å dele notatene inn i mindre bunker og deretter finne ulike kategorier. Disse kategoriene viste seg for meg undervis i ryddingen i materialet, og det var derfor nødvendig å bruke en metode i denne ryddingen som best kunne beskrives som en *grounded theory*. Det er en blanding av tilfeldig utvalg og strategisk utvalg av refleksjonsnotat i studien. Jeg har sortert og lett i refleksjonsnotatene etter fellestrekk og kategorisert etter dette. Jeg har fokusert på *vanlige* situasjoner, som studentene har reflektert over, snarere enn de mer *spektakulære* hendelsene, noe som også ble gjort i studien av eksamensbesvarelser i artikkelen *hvilke moralske utfordringer...* (Paulsen & Enoksen, 2017).

4.2 GROUNDED THEORY

I prosessen med å analysere refleksjonsnotatene og dele de inne i ulike kategorier, har jeg valgt en strategi og forskningstilnærming som lener seg på grounded theory, i Postholms beskrivelser som metodisk tilnærming. Dette gjelder spesifikt når det gjaldt å gruppere refleksjonsnotatene inn i temaer, eller kategorier. I *grounded theory* kan datamaterialet blant annet være skriftlig materiale fra respondenter og transkriberte intervjuer, som i denne oppgaven. Flere framgangs-

måter og metoder kan benyttes for å skaffe seg et rikt datagrunnlag (Charmaz, 2006). Mengden av datamaterialet (refleksjonsnotatene) var stort, flere hundre, og jeg hadde behov for en metode for å redusere og dermed gjøre datamaterialet mer oversiktlig og håndterlig (Postholm, 2010). Postholm hevder at analysemåten innenfor denne tilnærmingen også kan brukes innenfor alle kvalitative studier hvor koding og kategorisering av datamaterialet blir vesentlig i analysearbeidet.

Analysearbeidet i grounded theory er inndelt i tre kodingsfaser. Disse er *åpen koding*, *aksial koding* og *selektiv koding*, Strauss og Corbin 1990, 1998 i Postholm (Postholm, 2010, s. 88). Alvesson og Sköldberg i *Tolkning og Refleksjon* hevder også at «Den grundade teorin utgår från data för at skapa *kategorier*, en procedur som kallas *koding*» (Alvesson & Sköldberg, 2008, s. 143). De hevder at kategoriene har *egenskaper*. Videre henviser de til Glaser og Strauss og skriver at koding henfører data til en viss kategori, og likeledes konstrueres kategorien fra data (Alvesson & Sköldberg, 2008). Dette stemmer overens med måten jeg har sortert i flere av kategoriene i refleksjonsnotatene. Dataene i materialet førte til kategorier, og likeledes ble det kategorier fra dataene – det utviklet seg begge veier.

Det første steget i analysen ble derfor *åpen koding*, som besto i å sette navn på fenomener eller kategorier, som vokste fram etter hvert som jeg studerte refleksjonsnotatene, altså; Hva handler notatene om, og hvilke situasjoner er beskrevet? På den måten fikk en hendelse, en ide og en handling et navn som representerte fenomenet. Jeg måtte allikevel benytte flere ord på hver kategori (se kapittel 5) for å svare på: Hva er dette? Hva representerer det? På denne måten ble hvert refleksjonsnotat sammenlignet, slik at samme fenomen fikk samme navn/kategori (Postholm, 2010). I praksis betydde dette at jeg leste refleksjonsnotatene i papirform, og samlet dem i ulike bunker etterhvert som jeg tolket at de handlet om ulike temaer/fenomener.

Under analysen av refleksjonsnotatene viste det seg etter hvert et dusinvis av fenomener, og disse fenomenene måtte jeg gruppere og sette sammen på et vis, for at jeg skulle få bedre oversikt. «Så snart de ulike fenomenene er identifisert i datamaterialet, kan forskeren begynne å gruppere begrepene som de er klassifisert under. Dette gjøres for å redusere antall enheter som forskeren må jobbe videre med» (Postholm, 2010, s. 88). Jeg leste notatene fra de ulike notatbunkene flere ganger, og samlet flere av bunkene, og krympet dem inn i samme tema/fenomen/kategori. Jeg opplevde at jeg underveis måtte samle begreper, som betyr omtrentlig det samme. Et eksempel på en samlekategori, som jeg kom fram til er *omsorgsevne*,

empati, berørthet. I studien av refleksjonsnotatene viste seg at en overvekt av notatene handler om en eller flere av disse temaene. Denne prosessen som består i å samle grupper av begreper som ser ut til å dekke de samme fenomener, kalles «kategorisering» (Postholm, 2010, s. 88). Kategorisering vokste frem i analysene underveis i forskningsløpet. Dette samsvarer med Postholms beskrivelse av *deskriptiv analyse* (Postholm, 2010, s. 91), hvor hun skriver at kategorier vokser også frem i analysene underveis i forskningsløpet, slik at analyseprosessen pågår både i løpet av, og etter datainnsamlingen. Kategoriene jeg kom fram til under dette arbeidet, og som jeg delte refleksjonsnotatene inn i er: a) refleksjoner før- og under oppstart av praksisstudiet, b) kultur, etiske dilemmaer og kritikkverdige forhold og c) omsorg, empati og berørthet. Kategoriene omhandles nærmere i kapittel 5.

Neste steg i analysen, sett i lys av Postholms analyse i kvalitativ forskning, er *aksial koding*. Her er målet å spesifisere et fenomen, men dette krever at forskeren allerede har noen kategorier. Jeg begynte allerede under den åpne kodingen å danne meg et bilde av hvordan kategoriene forholdt seg til hverandre. Målet i denne kodingsprosessen er å spesifisere en kategori eller et fenomen (Postholm, 2010, s. 89). Min opplevelse av dette arbeidet var at jeg gjennomførte åpen koding og aksial koding i en og samme prosess. Det kan være min forforståelse av hva materialet inneholdt, som gjorde at dette ble en arbeidsmetode for meg i denne sammenheng.

Postholm beskriver at spesifikke trekk er med på å utforme og presisere en kategori, og de kalles derfor subkategorier. For å komme fram til disse, kan forskeren stille seg spørsmål om når, hvorfor og under hvilke forhold har disse kategoriene vokst fram (Postholm, 2010, s. 90). Sett i lys av dette burde kanskje de tre hovedkategoriene jeg har kommet fram til, vært ytterligere oppdelt. Et eksempel på dette kan være at *omsorgsevne* kunne vært en hovedkategori, og empati og berørthet, vært en subkategori under omsorgsevne. Kategorien *før og under oppstart av praksisstudiet* ble svært tydelig, fordi mange av studentene var pliktoppfyllende og aktive til å skrive refleksjonsnotat tidlig i praksisstudiet. De aller fleste har skrevet mange flere notat i førjulssemesteret, kontra etter jul. Ved disse notatene var det enkelt å se svaret på når, hvorfor og under hvilke forhold vokste denne kategorien fram (Postholm, 2010).

Dataene fra refleksjonsnotatene kan også tolkes på andre måter, og det kan være at min måte å tolke materialet på ligger nærmere *kategorisk opphopning* eller *direkte tolkning* (Postholm,

2010). Postholm har sett på forskeren Stake (1995), som benevner disse to måtene å tolke data på. Han sier at en søken etter mening handler om å finne mønster, eller ensartet praksis. Sett i lys av denne måten å tolke på har min oppgave da vært å finne hendelser og handlinger gjennom refleksjonsnotatene, som ligner på hverandre og som jeg har ment har passet sammen. Det som har passet sammen har jeg samlet innenfor en og samme kategori, herav navnet *kategorisk opphopning* (Postholm, 2010, s. 97). Det som jeg mente passet sammen, ble puttet i samme bås eller klasse, som jeg har kalt ulike kategorier. I en slik analyseprosess skal forskeren også lete etter hendelser og situasjoner som ikke passer inn i de kategoriene forskeren har kommet fram til. Det kan være årsaken til at jeg har opprettet samlebegreper i hver kategori – at en kategori svøper om flere begreper, som for eksempel kategorien *berørthet, omsorg og empati*. Jeg har trolig brukt flere begreper for at jeg lettere kan putte notatene inn i en kategori, heller enn å legge notat til side, fordi jeg ikke finner en kategori som passer. Underveis i dette arbeidet har jeg definitivt *tolket* refleksjonsnotatene. Jeg har tolket dem med mine briller, min forforståelse, persepsjon og overbevisning.

Direkte tolkning handler om å tolke en individuell handling eller hendelse uten at den på forhånd er plassert inn i en kategori (Postholm, 2010, s. 98). Jeg har da spurt meg selv om hva dette notatet/denne skrevne teksten betyr, eller innebærer for studenten, og derav dannet meg en mening om den aktuelle teksten/notatet kan bidra til en helhetlig forståelse av det jeg anser som interessant i studien. Jeg har løftet frem fortellinger, analysert og tolket dem slik at de tilsammen gir et bilde av politistudentens refleksjonsnivå i denne studien.

4.3 INTERVJU SOM FORSKNINGSMETODE

Det var helt naturlig for meg å velge intervju, som en av forskningsmetodene i denne studien. Jeg ønsket blant annet å finne ut av hva skriving av refleksjonsnotat har betydd for tidligere politistudenter. Det kommer fram i refleksjonsnotatene at tanker som blir presentert i studien er nokså personlige, ufiltrerte og utildekket. «Når vi intervjuer mennesker, gjør vi det for å få innblikk i menneskelige opplevelser fra deres ståsted» (Brinkmann et al., 2012, s. 19). Det var derfor viktig for meg at intervjumetoden og situasjonen skulle oppleves trygg og ufarlig. I mitt arbeid som praksisansvarlig for politistudenter har samtaler og veiledning, i form av en-til-en veiledning og gruppeveiledning, vært noen av mine vanligste arbeidsmetoder i hverdagen.

Dalland skriver at samtalen er det viktigste redskapet man har i arbeidet med andre mennesker (Dalland, 2012). I et profesjonsyrke som politiet er *det* intet unntak.

Jeg har tidligere jobbet som etterforsker i politiet i flere år, og jeg har utdanning innen avhørsteknikk. Det er mange likhetstrekk mellom det å avhøre vitner eller mistenkte personer, og det å intervju personer til et forskningsprosjekt som dette. Det er i avhør av personer, stort fokus på å stille åpne spørsmål, noe det også vil være i et semistrukturert intervju. I denne sammenheng vil intervjuene bære preg av en samtale, og ligner derfor semistrukturerte intervjuer. Det er gjennom samtalen vi lærer folk å kjenne, og får vite noe om deres opplevelser, følelser og holdninger (Kvale et al., 2015). Dette er sentrale fokusområder i denne studien av refleksjonsnotatene, og det er grunnleggende temaer i intervjuene med tidligere politistudenter. Det var derfor naturlig for meg å velge intervju som en av metodene, for å belyse problemstillingen i denne studien.

I dette prosjektet har jeg intervjuet tidligere studenter, som nå jobber som ferdig utdannede polititjenestemenn/-kvinner i politietaten. Deres tidligere skrevne refleksjonsnotat, lå som et bakteppe under intervjuene. Politibetjentene har tidligere skrevet refleksjonsnotat i praksisstudiet, som et av flere arbeidskrav i andre studieår. I intervjuene fokuserte jeg på om dette arbeidskravet i praksisstudiet har gjort en forskjell, etter at de ble yrkesaktive. Hva reflekterte de om i refleksjonsnotatene, og på hvilken måte har dette arbeidskravet i praksisstudiet, hatt betydning for deres yrkesetiske bevissthet seinere i yrkeskarrieren? Hva kan de si om deres yrkesetiske ståsted nå, og hva har hatt betydning for hvor de står i dag? Jeg ønsket å finne ut av om skriving av refleksjonsnotat i praksisstudiet har gjort en forskjell, og jeg ville finne ut om deres forhold til refleksjon over praksis har endret seg etter at de startet å jobbe i politiet.

Intervju som metode er en svært vanlig måte å tilegne seg kunnskap om menneskers opplevelser, holdninger og meninger. Det er blitt den mest utbredt tilnærmingen til kvalitativ forskning, og på noen fagområder er intervjuet blitt den viktigste empiriske metoden (Brinkmann et al., 2012, s. 17). I kvalitative forskningsmetoder legges det i dag stor vekt på intervjuet som metode (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Jeg ønsket å få innblikk i politibetjentens opplevelser om det å skrive refleksjonsnotat i praksisstudiet. I intervjuundersøkelsen fikk jeg mulighet til å konsentrere meg om hvordan hver enkelt av de utvalgte oppfattet situasjoner og fenomener (Brinkmann et al., 2012, s. 20).

4.4 SEMISTRUKTURERT INTERVJU

Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet, og *semistrukturert intervju*, som er en valgt intervjuemetode i denne studien, er å forstå intervjupersonen fra hans eller hennes perspektiv. Denne intervjuemetoden er valgt, fordi jeg mener jeg best kan forstå politibetjentens livsverden ved bruk av nettopp semistrukturerte intervjuer. «Forskningsintervjuets struktur er likt den dagligdagse samtalen, men som et profesjonelt intervju involverer det også en bestemt metode og spørreteknikk» (Kvale et al., 2015, s. 42).

Jeg ønsket med intervjuene å få tak i tidligere politistudenters egne beskrivelser av hvordan de så på arbeidskravet refleksjonsnotat, og hvordan dette arbeidskravet stimulerte og/eller stimulerer til videre refleksjonsarbeid i yrkesutøvelsen som politibetjent. «Et semistrukturert intervju søker å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, og særlig fortolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet» (Kvale et al., 2015, s. 46). Refleksjonene i notatene baserer seg på situasjoner og hendelser som studentene har opplevd i yrkespraksis, og som de selv har blitt berørt av på en eller annen måte. «Metoden er relevant når forskeren er interessert i fenomener som allerede har skjedd, som er av privat karakter, eller som forskeren av andre grunner ikke har mulighet til å observere selv» (Halvorsen, 2008, s. 137).

Kvale og Brinkmann skriver at et semistrukturert intervju er preget av åpenhet når det gjelder rekkefølgen og formuleringen av spørsmål, slik at man kan forfølge de ulike svarene og historiene som intervjupersonen forteller. På denne måten kan intervjuene i denne studien framstå som ustrukturerte ved at jeg som intervjuer styrte samtalen så lite som mulig og lot respondentene føre orde (Halvorsen, 2008). Jeg stilte spørsmål jeg på forhånd hadde planlagt, men jeg avvek noe fra rekkefølgen på intervju spørsmålene. Dette skjedde fordi samtalen dreide, og det var naturlig å følge intervjupersonens egen tankegang og rekkefølge.

4.4.1 SPØRSMÅLENE I INTERVJUENE

I denne studien ville jeg finne ut av *om* politistudentene oppleves som reflekterte gjennom refleksjonsnotatene de skriver i andre studieår. Studien av refleksjonsnotatene vil i stor grad fortelle om politistudenter reflekterer. I tillegg ønsket jeg å finne ut av om refleksjonstreningen ved skriving av refleksjonsnotat i studietiden, har hatt en effekt etter at de startet å jobbe i politiet. For å finne ut av det ville jeg spørre studentene om *ved hvilke hendelser* de valgte å skrive refleksjonsnotat – *hva berørte* dem ved den hendelsen, på en slik måte at de valgte å

skrive? Deretter ønsket jeg å komme inn på *betydningen* av arbeidskravet. Har arbeidskravet en relevans opp mot seinere yrkesetisk bevissthet? For å forankre dette ytterligere, ønsket jeg at politibetjentene skulle si noe om sitt yrkesetiske ståsted akkurat nå.

1. Ved hvilke hendelser valgte du å skrive refleksjonsnotat?
2. På hvilken måte har skriving av refleksjonsnotat hatt betydning for din yrkesetiske bevissthet?
3. Hva tenker du om ditt yrkesetiske ståsted nå?

Jeg har benyttet åpne spørsmål, nettopp for at dette intervjuet skulle ligne mer en samtale. Samtidig har jeg hatt fokus på å gjøre spørsmålene korte og enkle (Kvale et al., 2015, s. 165). Jeg ønsket politibetjentens tolkninger og meninger om temaet refleksjonsnotat, og jeg ønsket minst mulig føringer fra meg som intervjuer (Kvale et al., 2015). Allikevel laget jeg noen hjelpeord for min egen del, litt for å holde tråden, men også fordi jeg mener stikkordene kunne hjelpe respondentene mot temaet. Dette var stikkord som; før og under oppstart, berørt, kritikkverdig, gjort en forskjell, bevissthet, oppmerksomhet, undring, utvikling. Stikkordene samsvarer med det som kom fram i refleksjonsnotatene og hovedkategoriene de er gruppert i. Enkelte av respondentene har vært i ordinær politijobb i 10 år etter at de skrev refleksjonsnotat. Jeg trodde derfor det skulle bli nødvendig å ha noen stikkord i bakhånd, for å zoome respondentene inn på temaet.

I all hovedsak har jeg benyttet tre typer intervju spørsmål: *introduksjonsspørsmål*, kan du fortelle meg om ...? *oppfølgingsspørsmål*, jeg gjentok det som ble sagt, jeg anerkjente, nikket og inntok en interessert holdning, samt *inngående spørsmål*, kan du si mer om ...? (Kvale et al., 2015, s. 166). I tillegg benyttet jeg meg av *stillhet*. Det er en teknikk jeg har god erfaring med fra avhør av ulike personer. Kvale og Brinkmann beskriver denne teknikken som *taushet*. I stedet for å gjøre intervjuet til et kryssforhør, kan intervjueren bruke taushet som en teknikk til å komme videre. Respondenten får tid til å tenke og reflektere, og starter gjerne å snakke videre dersom pausen blir for lang (Kvale et al., 2015, s. 166).

Ved å spørre respondentene om ved hvilke hendelser de valgte å skrive refleksjonsnotat, vil det fortelle hva som berørte dem på en slik måte at de valgte å skrive om det. Videre ønsket jeg at respondentene skulle si noe om selve arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* har gjort en forskjell for dem seinere i yrkeskarrieren. Hva har de yrkesetisk oppmerksomhet på nå, etter at

de har jobbet en tid? Hva undrer de seg over? Og har skriving av refleksjonsnotat hatt en betydning for dem seinere?

4.4.2 VALG AV RESPONDENTER TIL INTERVJU

Utvalget av respondenter i denne studien er ikke tilfeldig. Jeg har valgt ut fem tidligere studenter, som respondenter/intervjupersoner. Respondentene har tidligere vært studenter i et politidistrikt i Norge, og de har skrevet noen av refleksjonsnotatene, som jeg viser til i denne studien i kapittel 5. Respondentene er en blanding av forholdsvis nyutdannede politibetjenter og politibetjenter som har vært ansatt i mer enn 10 år. Felles for de alle er at de har skrevet noen av refleksjonsnotatene som blir omhandlet i studien da de var praksisstudenter, og de er alle pr dags dato ansatt i et politidistrikt i Norge. I fare for at mine respondenter skal bli gjenkjent, og at dermed deres refleksjonsnotater kan spores, har jeg i denne oppgaven valgt å ikke være mer spesifikk hverken om alder, kjønn eller arbeidssted. Dette omhandles videre under etiske betraktninger i kapittel 4.8. Jeg har tilstrebet konfidensialitet gjennom hele studien. Det er enighet mellom deltakerne i studien og meg om at jeg tilstreber, så langt det er mulig, at deltakerne ikke kan gjenkjennes. Kaiser (2012) i Kvale og Brinkmann sier at «konfidensialitet refererer til enighet med deltakerne om hva som kan gjøres med dataene som blir et resultat av deres deltakelse. Oftest innebærer det at private data som identifiserer deltakerne ikke avsløres» (Kvale et al., 2015, s. 106). Jeg legger til grunn her at med dataene, menes politistudentens refleksjonsnotat, som inneholder opplevelser og følelser av privat karakter. Dette beskrives nærmere under kapittel 4.8 – etiske betraktninger.

Kvale og Brinkmann henviser til Foley (2012) når de beskriver ulike modeller av intervjupersoner. Mine respondenter kan i denne sammenheng ligne på en modell de kaller *læreren* (Kvale et al., 2015). Intervjupersonen blir i denne konteksten oppmuntret til å utforske spørsmålene som de finner relevante, og det kan gi intervjupersonen større kontroll over intervjuet og det som skjer. I denne forbindelsen kan interaksjonen i intervjuene ligne mer på en hverdagslig samtale (Kvale et al., 2015, s. 123), slik jeg opplevde alle de fem intervjuene. En annen modell som diskuteres er intervjupersonen som *medlem* eller *informant*. Det passer også godt med mine respondenter, fordi de sitter på særegen kunnskap om sine refleksjonsnotat, og får en rolle som ekspert om dette temaet jeg undersøker (Kvale et al., 2015).

4.5 FOKUSGRUPPEINTERVJU

«En variant av intervjuer er *gruppediskusjoner*» (Halvorsen, 2008, s. 139). Slike grupper kalles gjerne *fokusgrupper* fordi diskusjonen eller samtaletemaet fokuserer på et bestemt tema. Det er både fordeler og ulemper ved å benytte seg av denne forskningsmetoden. Fordelene kan være at en samtale i en slik gruppe kan oppleves fri og forløsende, ved at gruppedynamikken kan fremme diskusjonen blant gruppemedlemmene. De kan motsi hverandre og supplere hverandre, og på den måten få fram flere aspekter ved et tema, enn man ville fått ved intervju med en person aleine. Opplevelsen kan være at man faktisk kommer på flere ideer ved at man blir påmint synspunkter av de andre gruppemedlemmene. «Samhandlingen i gruppen stimulerer deltakerne til å supplere, rette på og bekrefte hverandres fremstillinger» (Halvorsen, 2008, s. 139).

En gruppesituasjon kan virke mer uformell enn et personintervju, og gruppemedlemmene vil kunne føle seg mer fri og avslappet i samspillet med hverandre. Fokusgruppeintervju kan være ressursbesparende ved at man sparer tid og kostnader ved å samle en gruppe på et sted. Samhandling mellom medlemmer i gruppen vil kunne bidra til at informasjonen blir mer omfattende og datainnsamlingen mer utfyllende. Dette kan skje ved at gruppemedlemmenes glemte erfaringer aktiveres og bringes til torgs i dette fellesskapet (Halvorsen, 2008, s. 139). Man kan ved slik arbeidsform få tak i et rikere datatilfang.

Fokusgruppeintervju ble valgt som metode fordi jeg ser på denne metoden som et effektiv og kreativt verktøy i denne sammenheng, med tanke på hva jeg ønsket av datainnsamling fra fokusgruppen. Fokusgruppeintervju ble gjennomført med en gruppe praksisansvarlige i et politidistrikt. Fokusgruppen hadde til formål å belyse de praksisansvarliges oppfatning om refleksjonsnotatenes betydning i praksisstudiet. Jeg ønsket at gruppemedlemmene skulle diskutere og utveksle erfaringer om politistudentens skriving av refleksjonsnotat, og deres tanker om refleksjonsnotatet som et verktøy for politistudentens læring. Jeg ønsket å høre hva de praksisansvarlige tenkte om verdien av dette arbeidskravet. På denne måten benyttet jeg også fokusgruppeintervjuet, som en anledning til å bekrefte eller avkrefte min egen forforståelse. Man kan si at fokusgruppeintervjuet også ble en utsjekk på mine egne antagelser om studentenes refleksjonsnotat.

Brinkmann og Tanggaard skriver at et av elementene under gjennomføring av fokusgruppe, er moderatorens nivå angående involvering i gruppeprosessen. Videre skriver de at «jo mer

strukturert et fokusgruppeintervju skal være, desto mer moderatorinvolvering krever det» (Brinkmann et al., 2012, s. 139). I denne studien har jeg valgt en fokusgruppemodell, som beskrives som en løs modell med få brede og åpne startspørsmål.

Det kan også være utfordringer ved å gjennomføre fokusgruppeintervjuer. Gruppen kan være sammensatt på en slik måte at gruppedynamikken ikke fremmer fri samtale og utfoldelse blant deltakerne, noe som kan føre til at datatilfanget blir svekket. Man vil i slike tilfeller ikke få fram like mange aspekter ved temaet, som man ville fått om gruppedynamikken var stimulerende. «Det kan være en fare at en enkelt person blir for dominerende og hindrer andre å fremme sitt syn» (Halvorsen, 2008, s. 139). Samtidig tar metoden hensyn til at deltakerne utvikler meninger, oppfatninger og erfaringer i interaksjon med andre.

4.5.1 SPØRSMÅL I FOKUSGRUPPEINTERVJU

Fokusgruppen, sammensatt av fire praksisansvarlige fra et politidistrikt, hadde til formål å belyse de praksisansvarliges oppfatning om refleksjonsnotatenes betydning i praksisstudiet. Spørsmålene til fokusgruppen skulle være få, korte og åpne. Spørsmålene er utformet i hensikt av å sjekke ut min egen forforståelse, samt at det kunne gi noen flere perspektiver på arbeidskravets betydning sett i lys av yrkesetisk refleksjon, og at arbeidskravet er et verktøy for politistudentens læring. Spørsmålene ble som følger:

1. Hva ser dere som læringspunkter ved arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat*?
2. Hva tenker dere er verdien av dette arbeidskravet, sett i lys av seinere yrkesetisk refleksjon?

Spørsmålene dekket det jeg tenker var vesentlig å belyse, og jeg trengte ikke å bruke utdypende eller spesifiserende spørsmål (Kvale et al., 2015, s. 166).

4.5.2 VALG AV RESPONDENTER TIL FOKUSGRUPPEINTERVJU

Deltakerne i fokusgruppeintervjuet kjenner hverandre, ved at de er kollegaer og innehar samme type stilling i et politidistrikt i Norge. Fokusgruppen besto av fire praksisansvarlige i alderen 45-60 år, med noenlunde lik yrkesbakgrunn. Gruppen var sammensatt av begge kjønn, to menn og to kvinner med 10-35 års erfaring fra politiyrket, og 1-25 års erfaring fra stilling som praksisansvarlig (opplæringsansvarlig) for politistudenter.

Alle deltakerne i fokusgruppen er politiutdannet, men de har allikevel noe ulik politibakgrunn. Et likhetstrekk er at alle de fire praksisansvarlige i gruppen har pedagogisk utdanning i tillegg til politiutdanningen, og alle fire har i flere år jobbet som politiutdannere for Politihøgskolen. På den måten framsto gruppen som nokså homogen. Samtidig opplever jeg at den var bredt sammensatt med tanke på erfaring, alder og kjønn. «Fokusgrupper bør som hovedregel ikke være altfor homogene» (Brinkmann et al., 2012, s. 137). Det kan føre til at samspillet i gruppen ikke blir så godt som ønsket.

4.6 GYLDIGHET

Hensikten med oppgaven er å undersøke om politistudentene reflekterer, hva de reflekterer om og om refleksjonstreningen i praksisstudiet har en verdi seinere i politiyrket. Studien av refleksjonsnotatene og intervjuene av tidligere politistudenter vil derfor være hensiktsmessig å gjennomføre for å få svar på problemstillingen. Gyldighet (validitet) vil si hvorvidt en intervju-studie undersøker det den er ment å skulle undersøke (Kvale et al., 2015, s. 137). Jeg har spurt tidligere politistudenter om når de skrev refleksjonsnotat og om arbeidskravet har gjort en forskjell for seinere yrkesetisk refleksjon. Jeg har derfor brukt intervjuet til det jeg ønsket å vite.

Det kan stilles spørsmål ved utvalget av refleksjonsnotat i denne studien. Jeg har hatt tilgang på flere hundre refleksjonsnotat, skrevet av politistudenter gjennom 11 år, og hvordan har jeg kommet fram til akkurat de refleksjonsnotatene jeg har presentert i denne oppgaven? Refleksjonsnotatene har været lagret i papirform i store bunker. Uttrekket og utvalget av refleksjonsnotat som blir gjengitt denne studien, har i utgangspunktet vært nokså tilfeldig, og jeg ser ikke bort ifra at det i materialet kan ligge flere refleksjonsnotat, som trolig ville ha ført til flere kategorier. Kategorisering av de ulike refleksjonsnotatene, og min inndeling /gruppering, ble gjort underveis i studien av refleksjonsnotatene. Inndelingen kom til underveis, tilnærmet ved en «grounded theory»-metode, hvor kategoriene ble revidert etter hvert som refleksjonsnotatene ble gjennomgått. Det er min tolkning av refleksjonsnotatene, som har ført til kategoriseringen/grupperingen jeg har kommet fram til. Det kan tenkes at en annen forsker med andre briller hadde kommet fram til andre kategorier enn meg. Det er også stor sannsynlighet for at en annen forsker ville trukket fram andre refleksjonsnotat for å vise at politistudentene reflekterer etter Politihøgskolens intensjon.

Refleksjonsnotatene er skrevet av politistudenter, og utdrag av notatene er gjengitt ordrett i denne studien. Refleksjonsnotatene er ekte og troverdige. Det er ingen grunn til å betvile at studentens opplevelser, som de gjengir i notatene, ikke har skjedd. Gjennom min oppfølging av politistudenter, har jeg daglig oversikt over hendelser, som studentene er delaktige på. Deres gjengivelse av de faktiske forholdene som de skriver om må sies å være gyldige.

Gyldighet gjennomsyrrer hele forskningsprosessen (Kvale et al., 2015, s. 277), og jeg har tenkt *gyldighet* gjennom Kvale og Brinkmanns syv stadier i validering. I prosessen har jeg under *tematisering* og *planlegging* jobbet for å minimalisere skadelige konsekvenser for de involverte. Under *intervjuene* har jeg vært bevisst intervjupersonenes troverdighet og det er brukt lydopptak for å minske faren for misforståelser og feilsitering. I arbeidet med *transkriberingen* har jeg gjengitt ordrett det som ble sagt, med unntak av at jeg i gjengivelsen i studien ikke har brukt tenkepauser og fyllord som hmmm ... eh ... osv. Ved *analysering* mener jeg spørsmålene som er stilt er gyldige og fortolkningen er logisk. Det er vurdert at denne studien kan egne seg til å gjengi det resultatet med tanke på *validering*. Til sist mener jeg studien, gjengitt i denne oppgaven/*rapporten*, beskriver funnene på en gyldig og pålitelig måte (Kvale et al., 2015, s. 278). Politibetjentene i studien er gitt anledning til sitatkontroll på sine sitater.

Validitet sjekkes ved å undersøke feilkildene. Jeg har hele veien i prosjektet hatt et kritisk syn på mine fortolkninger for å motvirke selektiv forståelse og skjev fortolkning (Kvale et al., 2015). Jeg har underveis opptrådt som min egen *djevelens advokat*. Jeg har stilt meg selv spørsmål som: Har jeg plukket ut et representativt utvalg av refleksjonsnotat? Er det fare for gjenkjennelse av politistudent, sted, hendelse, tredjeperson osv.? Hvem har jeg intervjuet? Er det her fare for at maktforholdet politibetjent-overordnet spiller en rolle? Hvilke spørsmål stiller jeg? Hva med min forforståelse og måten jeg stiller spørsmålene på? Ønsker politibetjentene å svare det jeg ønsker å høre? Har undersøkelsen relevans?

4.7 PÅLITELIGHET

Refleksjonsnotatene er politistudentens fortellinger om hva slags oppdrag de var delaktige i, og hva de videre tenkte, følte, erfarte, lærte osv. Pålitelighet til refleksjonsnotatene og det faktiske forholdet politistudentene refererer til, er ikke en feilkilde i denne studien. Refleksjonsnotatene er ikke anonymiserte, og situasjonene som politistudentene beskriver at de har vært med på,

kan kontrolleres av praksisansvarlig ved sjekk av politiets oppdragslogg. Ved gjennomgang av politiets oppdragslogg jevnlig, vil praksisansvarlig hele tiden ha kontroll på hvilke oppdrag politistudentene har vært delaktige i.

En mulig feilkilde i studien kan være politistudentenes beskrivelser av refleksjoner de har hatt i ettertid av oppdragene. Det er mulig for politistudentene å beskrive «gyldige» refleksjoner, eller refleksjoner de tenker at de bør ha gjort seg, når de skriver refleksjonsnotatene. Samtidig er sjansen for at de jobber med materialet på den måten mindre, ved at de oppfordres til å skrive rett etter, og så tett opp mot hendelsen som mulig. Dette gjør at muligheten for at de skriver fiktive refleksjonsnotat er begrenset. I tillegg kan refleksjonsnotatene være gjenstand for veiledningsgrunnlag med de praksisansvarlige, og det vil da være mulig for praksisansvarlig å snakke om de ulike refleksjonene som politistudentene har skrevet om. Det vil derfor være risikabelt å skrive om fiktive refleksjoner, når studentene skal snakke om dette temaet i veiledningssamtaler med praksisansvarlig.

Når det gjelder intervjuene med politibetjentene skriver Kvale og Brinkmann om en av farene ved intervjuforskning. De skriver om ekspertgjøring av meningene, ved at eksperten (i denne sammenheng intervjueren) griper (stjeler) meningene til intervjupersonens livsverden og setter dem inn i sine egne kategorier for å uttrykke en mer grunnleggende realitet (Kvale et al., 2015). De spør om det er intervjueren som eier meningene som skapes i et intervju, i det intervjueren fortolker ut fra egen kontekst. De spør dermed om intervjupersonene skal være med å bestemme fortolkningen og formidlingen av deres historier? «Dette dreier seg ikke bare om fortolkningsvaliditet, men om etikk og makt, og om retten og makten til å tillegge andres uttalelser en bestemt mening» (Kvale et al., 2015, s. 244). Dette har betydning i intervjuene av tidligere politistudenter, nå ansatte politibetjenter i politietaten. Samtidig minskes risikoen ved feiltolkning, når politibetjentene er gitt mulighet til sitatkontroll. Maktperspektivet diskuteres nærmere under etiske betraktninger.

Det er brukt lydopptak under intervjuene med politibetjentene og i fokusgruppeintervjuene med praksisansvarlige. Ved å bruke lydopptak minsker jeg sjansen for unøyaktigheter og feilkilder. Jeg spilte opptakene flere ganger, og forsikret meg om rett oppfatning av det som ble sagt. På denne måten kunne jeg ha oppmerksomhet rundt pauser, stillhet, emosjonelle avbrudd, anstrengthet, nervøsitet osv. (Kvale et al., 2015, s. 211) Lydkvaliteten på opptakene var gode, og jeg benyttet headset av god kvalitet, da jeg lyttet til intervjuene. Jeg opplever at pålitelighet

i dette prosjektet er opprettholdt ved at jeg har tilstrebet nøyaktighet, unngått misforståelser i transkriberingen og at meningsinnholdet derfor ikke har blitt endret ved reinskriking (Dalland, 2012, s. 120).

4.8 ETISKE BETRAKTNINGER

Forskningsetikk handler blant annet om å ivareta personvernet og sikre troverdighet av forskningsresultater (Dalland, 2012). Dette har vært en tydelig rettesnor for meg gjennom hele dette arbeidet. «En forsker er som regel en del av et forskningsfellesskap og skal normalt være ansvarlig ikke bare overfor deltakerne, men også overfor kolleger, foresatte, studenter, institusjonen og faget» (Kvale et al., 2015, s. 113). Jeg har tilstrebet en etisk forskningsatferd gjennom ivaretagelse av personvernet, og ivaretagelse av et godt forhold til de menneskene som har stilt opp med sine erfaringer og opplevelser. Gjennom refleksjonsnotatene og i intervjuene har det blitt tatt opp følsomme emner, og hvor det har vært viktig å ivareta konfidensialiteten til hver enkelt deltager (Kvale et al., 2015, s. 213). I tillegg har jeg hatt stor oppmerksomhet på etiske dilemmaer knyttet til formidling av resultatene fra studien, og da spesielt med tanke på refleksjonsnotatene (Dalland, 2012, s. 95). Jeg har valgt å studere og analysere refleksjonsnotatene til 11 ulike politistudenter. I tillegg har jeg intervjuet fem tidligere politistudenter, som nå er i jobb i politietaten, og jeg har gjennomført fokusgruppeintervju med fire praksisansvarlige, som leser og vurderer politistudentens arbeidskrav *skrivning av refleksjonsnotat*. Underveis i dette arbeidet har jeg hele tiden latt meg avbryte, stoppe opp og tenke på *etiske betraktninger*. På den ene siden kan jeg si at det gjennom hele oppgaven har forstyrret arbeidet mitt noe, men på den andre siden har slike forstyrrelser vært positive avbrekk. Det har ført til at jeg ikke har kunnet slippe tanken og spørsmålene om: «er dette greit», og «vil jeg vel». Jeg har tatt fatt på og studert detaljerte, ufiltrerte og ganske avslørende, refleksjonsnotat, som i utgangspunktet er svært personlige. Det har derfor vært helt avgjørende at jeg hele tiden underveis har hatt stort fokus på *etiske betraktninger*.

Jeg har blant annet spurt meg selv flere ganger; vil jeg vel? gagnar dette noe? (Kversøy & Hartviksen, 2018). I boken *Samarbeid og Konflikt, to sider av samme sak*, fokuserer Kversøy og Hartviksen på å legge til rette for samarbeid ved blant annet å lede og strukturere samtaler, og tenkningen deres gjelder også for oppgaveskriving. Jeg er inspirert av deres etiske betraktninger rundt samtaler og samarbeid i arbeidslivet, og har sett mot dette i denne studien.

Det er vesentlig for de involverte i denne studien at de ikke blir gjenkjent. Under presentasjon av respondentene i kapittel 4.4.2 har jeg valgt å være noe vag. Valget har stått mellom å være mer spesifikk under beskrivelsen av respondentene og dermed klausulere oppgaven, eller å være mindre spesifikk, for å kunne presentere oppgaven for flest mulig. Jeg valgte derfor å beskrive respondentene noe vagt, nettopp for å kunne gjøre studien tilgjengelig for andre. Konfidensialitet i denne studien gjelder ikke bare mine respondenter, men også tredjeperson, som er omhandlet i politistudentens refleksjonsnotat. Kvale og Brinkmann skriver om forskningskonsekvenser og viser til Guidelines (1992), og skriver at risikoen for å skade en deltaker bør være lavest mulig (Kvale et al., 2015, s. 107). Videre skriver de at det er forskerens ansvar å reflektere over mulige konsekvenser, ikke bare for deltakere i undersøkelsen, men også for den større gruppen de representerer.

Refleksjonsnotatene er analysert og kategorisert etter en grounded theory modell inspirert av Postholm. En helt rendyrket grounded theory studie er fullstendig induktiv, noe som innebærer at forskeren prøver å legge til side egne subjektive og individuelle teorier, for å la datamaterialet tale for seg (Postholm, 2010, s. 87). Det betyr at mine egne perspektiver og forforståelse skal i utgangspunktet ikke påvirke teorien som utvikles på grunnlag av materialet. Det er vanskelig å svare på om dette har vært gjeldene gjennom hele denne studien. Det er på det rene at jeg på forhånd hadde dannet meg meninger og oppfatninger om hva refleksjonsnotaene ville handle om, og om de framsto reflekterte. Jeg trodde imidlertid at studien ville vise meg flere kategorier enn jeg kom fram til, ved at jeg oftere ville støte på refleksjonsnotat, som for eksempel ville handle om politiets bruk/misbruk av makt, eller om notat som viste til flere kritiske og mer alvorlige hendelser. Det kan være at jeg på bakgrunn av dette ubevisst har lett etter refleksjonsnotat i materialet, som kunne vise til en slik kategori

Jeg har valgt å benytte meg av semistrukturerte intervjuer. Intervjuene bærer preg av samtaler mellom meg og tidligere studenter. Samspillet mellom intervjuer og intervjuerperson er gjennomsyret av etiske spørsmål (Kvale et al., 2015, s. 37). Denne intervjusituasjonen mellom tidligere studenter og meg, vil være preget av et asymmetrisk maktforhold. Som praksisansvarlig i politidistriktet, innehar jeg en politilederstilling, og jeg vil blant annet kunne ha betydning for deres framtidige ansettelser i politidistriktet, ved at jeg blir benyttet som referanseperson i jobbsøknader. Denne relasjonen kan føre til at respondentene i denne studien, vil stille opp og besvare spørsmål, fordi de opplever et press til å stille opp i studien. I tillegg har jeg spurt respondenter, som jeg på forhånd antok ville stille opp i intervjuet. Ingen av de

fem respondentene stilte seg kritisk til å bidra i studien. Det kan selvfølgelig ha sammenheng med at jeg har/har hatt en form for relasjon til respondentene, ved at de kjenner meg som en overordnet i politisystemet. Respondentene kan dermed oppleve at de kjenner på et press til å stille opp, fordi de ønsker å gjøre meg til lags. På tross av dette mener jeg at jeg har klart å skape et rom der respondentene fritt og trygt kunne snakke (Kvale et al., 2015). Samtidig har jeg vært oppmerksom på personlig nærhet i forskningsrelasjonen. Vi har snakket om personlige tekster hvor følelser har vært en del av tematikken. Kvale og Brinkmann poengterer at forskeren bør være klar over at slik åpenhet og intimitet kan være forførende, og kan få deltakerne til å gi opplysninger de kanskje senere vil angre på (Kvale et al., 2015, s. 107).

Transkripsjonen av intervjuene innebærer også etiske spørsmål (Kvale et al., 2015, s. 213). Med tanke på de følsomme temaene som er omhandlet både i refleksjonsnotatene og i intervjuene, er konfidensialitet en betingelse for de involverte. Lydopptakene og transkripsjonene er trygt lagret og vil slettes etter oppgavesensur. Refleksjonsnotatene har, etter samtykke fra politistudentene, vært trygt lagret i papirform over år, og vil foreløpig lagres trygt i arkiv ved et politihus.

Når det gjelder fokusgruppen, er det på det rene at denne gruppen kjenner hverandre, og jeg vil påstå at den enkelte i gruppen føler seg fri nok til å komme fram med sitt syn. Det var ingen som dominerte mer enn andre under gruppediskusjonen (Halvorsen, 2008). Tvert imot opplevdes gruppediskusjon som en avslappet samhandlingssituasjon, og det bar preg av en mer uformell situasjon enn et personintervju. Et etisk aspekt i denne sammenheng er om jeg som fasilitator styrte samtalen for mye. Jeg kom med innspill underveis i gruppediskusjonen, og det kan stilles spørsmål ved om jeg styrte samtalen mot de svarene jeg trengte. Dette var jeg imidlertid bevisst på, og jeg mener jeg stilte de forhåndsplanlagte spørsmålene på en åpen måte.

Studien (prosjekt nummer 56812) er omfattet av personopplysningsloven §31, og jeg søkte derfor NSD høsten 2017 om tillatelse til å gjennomføre forskingsprosjektet. De fant at personopplysningene som blir samlet inn ikke er sensitive, at prosjektet er samtykkebasert og har lav personvernulempe. Tillatelse til å gå i gang med prosjektet ble gitt av NSD 22.11.17 (se vedlegg 2).

4.9 SAMMENDRAG

I kapittel 4 har jeg redegjort for framgangsmåten jeg har benyttet meg av i denne studien. Målet med oppgaven var i all hovedsak å finne ut av *om* politistudentene reflekterer, *hva* de reflekterer om, og om denne refleksjonstreningen i praksisstudiet har *gjort en forskjell* i forhold til politibetjentes videre refleksjoner, etter at de er ferdig utdannet. For å finne ut av dette har jeg valgt å benytte meg av kvalitative metoder, blant annet studier av politistudenters skrevne refleksjonsnotat, intervju av tidligere politistudenter og fokusgruppeintervju av praksisansvarlige. Disse ulike forskningsmetodene som beskrevet i dette kapitlet vil tilsammen kunne gi svar på problemstillingen. Det har vært mange ulike hensyn å ta med tanke på etiske betraktninger, og da tenker jeg spesielt på hensynet til respondenter og tredje person i refleksjonsnotatene. Det er viktig at hverken respondenter eller tredjeperson, som i noen tilfeller er omhandlet i refleksjonsnotatene, ikke blir mulig å spore. Dette temaet har jeg viet mye oppmerksomhet gjennom hele arbeidet med oppgaven. Videre i oppgaven vil jeg nå presentere flere ulike refleksjonsnotat, delt inn i tre ulike kategorier.

5 REFLEKSJONSNOTATENE

Det er et krav at politistudentene skriver refleksjonsnotat, fordi vi mener det setter dem bedre i stand til å oppdage og lære noe, som leder til en forandring (Søndenå & Sundli, 2004). De skal gjennom refleksjonsnotatene iaktta seg selv og sine reaksjoner, og samtale med seg selv om sine opplevelser og handlingsvalg (Bie, 2010). Selve refleksjonen kan være mer eller mindre bevisst når du snakker, skriver eller tenker (Bjørk & Bjerknes, 2003). I dette kapitlet vil jeg gjengi 11 ulike refleksjonsnotat, som er skrevet i praksisstudiet av ulike politistudenter. De er av ulik lengde, og noen av dem kan synes å være vel lange. Refleksjonsnotatene er også forkortet, der det er mulig, uten at det har gått nevneverdig utover essensen i notatet.

Notatene er delt inn i tre ulike kategorier. Jeg vil kommentere refleksjonsnotatene kort før og etter hvert refleksjonsnotat. Videre vil jeg drøfte refleksjonsnotatene sammen, under hver hovedkategori, og se disse i lys av relevant teori. Det vil si at tre-fire notat drøftes sammen. Jeg har valgt å gjøre det på denne måten, fordi refleksjonsnotatene er gruppert under kategorier, og dette synes derfor å være hensiktsmessig. I tillegg oppleves det bedre å flyt i refleksjonsnotatene, som er en vesentlig del av oppgaven, når jeg drøfter de sammen under hver hovedkategori.

Tendensene gjennom flere hundre refleksjonsnotat viser at politistudentene skriver om hendelser i praksisåret, som kan være hensiktsmessig å kategorisere. Jeg har valgt å dele refleksjonsnotaene inn i følgende tre kategorier:

- Refleksjoner før- og under oppstart av praksisstudiet – kapittel 5.1
- Omsorg, empati og berørthet – kapittel 5.2
- Kultur, etiske dilemmaer og kritikkverdige forhold – kapittel 5.3

Notatene vil vise det jeg mener er reflekterte refleksjonsnotat. Det minnes om at refleksjonsnotatene er skrevet uten noen form for formkrav og litteraturhenvisninger, de fleste er skrevet forholdsvis tett opp mot hendelsen studentene har vært utsatt for, og de framstår som troverdige og uten filter.

Hva skriver politistudentene om – **og** viser notatene at politistudentene er reflekterte? Refleksjonsnotatene brukes til å beskrive og reflektere fortløpende over det som skjer i egen lærings- og utviklingsprosess, både hendelser, følelser og tanker (Røkenes et al., 2002).

Under følger det flere ulike refleksjonsnotat fra de ulike kategoriene. Refleksjonsnotatene er alle skilt ut fra den øvrige teksten, ved at de i sin helhet er skrevet i kursiv og med innrykk i denne studien.

5.1 REFLEKSJONER FØR OG UNDER OPPSTART AV PRAKSISSTUDIET

I forbindelse med studier av refleksjonsnotatene viser det seg at flere av studentene har mange tanker omkring det å skulle ikle seg uniform for første gang, identifisere seg som polititjenesteperson og jobbe ute blant publikum. Under trekker jeg fram fire refleksjonsnotat, skrevet av fire ulike politistudenter, som i det vesentlige handler om refleksjoner, tanker, følelser, kroppsreaksjoner og holdninger, som politistudenter har *før og under oppstart av praksisstudiet*. Refleksjonsnotatene drøftes sammen under kapittel 5.1.5.

5.1.1 REFLEKSJONER ETTER FØRSTE UKE I PRAKSIS

Jeg vil starte med å fullføre og kommentere refleksjonsnotatet fra innledningen, skrevet av Håkon. Respondent Håkons tanker om det å starte opp i politipraksis, forteller om en ung student som reflekterer over alvoret i det å skulle bli politi. Han beskriver en «gruglede» over at han faktisk skal bli politimann, og resten av hans tanker skrevet i refleksjonsnotatet gjengis her:

Folk vil kanskje se opp til meg og ha respekt for meg, hvert fall mange, ikke alle ... men de ser nødvendigvis ikke Håkon Bøler fra Kløfta. De ser politiet. Alt jeg foretar meg, er det politiet som foretar seg. For et press det egentlig er. Hvordan kommer jeg til å takle dette? Og vil jeg ha en stemme i bakhodet som sier «ikke drit deg ut nå, Håkon, for dette er på ekte», eller vil jeg være så fokusert på mine arbeidsoppgaver at dette ikke blir noe problem?

Jeg vet jo med meg selv at jeg liker å bli kastet ut i nye utfordringer og lære av å prøve, men dette blir på en helt annen måte enn noe jeg har stått overfor tidligere. Jeg føler meg usikker. Kan jeg ting godt nok? Hvordan vil jeg reagere på for eksempel trafikkulykker med fastklemte folk i en bil? Hvordan vil jeg reagere første gang jeg ser et lik? Eller hvordan blir det å oppleve fortvilte barn, som foreldrene ikke evner å ta seg av på den trygge måten jeg selv har blitt

ivaretatt på av mine foreldre? Hva om noen angriper meg med kniv? Eller om jeg blir banket opp på jobb? Jeg kjenner pulsen stige bare av tanken på det. Jeg har jo aldri vært i en slåsskamp, blitt slått av noen, eller slått noen selv. Kanskje jeg blir redd eller handlingslammet? Eller kanskje denne usikkerheten jeg kjenner nå, vil skjerpe meg, styrke meg og utvikle meg?

Jeg har mange spørsmål som jeg kanskje vil få svar på det kommende studieåret. Kanskje allerede de neste ukene. Og kanskje noe av denne usikkerheten jeg nå føler vil bli borte om noen dager? Og jeg var jo så lenge usikker på hva jeg ville bli. Da er det godt å kjenne på kroppen at dette her er spennende, interessant og utfordrende. At jeg trives med meg selv akkurat nå. At det jeg lærer er utrolig interessant. Jeg føler meg bare mer og mer sikker på at jeg har valgt riktig.

Jeg vil bli politi!

Håkon beskriver sine tanker og refleksjoner rett etter at første innføringsuke i praksisstudiet er gjennomført. Han reflekterer om usikkerhet han kjenner på, samtidig som han er sikker på at han har valgt riktig yrke. Man kan lese ut fra Håkons refleksjonsnotat at han utviser en form for ærefrykt og ydmykhet i det å endelig skulle utøve politiyrket. Han beskriver at han kjenner seg ung og uerfaren, ved at han kaller seg selv en «liten gutt» fra Kløfta. Håkon tenker mye på ulike scenario, som bilulykker, døde mennesker, fortvilte barn etc. og lurere på om han er rustet for dette allerede nå. Samtidig kjenner han på en spenning, og man kan lese at Håkon gleder seg til å oppleve interessante ting. Han avslutter med å konstatere at han har valgt riktig yrke – han vil bli politi.

5.1.2 FØRSTE MØTE MED PUBLIKUM

Respondent «Adrian» skriver refleksjonsnotat etter første møte med publikum i uniform. I løpet av første uken i praksisstudiet, gjennomfører alle politistudentene en trafikkontroll, hvor de ofte gjennomfører promille- og dokumentkontroll. På denne måten blir det første møte med publikum i uniform, et møte med helt vanlige borgere, som er ute i et ærend med bil. Dette kan være en tryggere tilnærming til publikumskontakt, enn at man aktivt oppsøker kjente problemområder så tidlig i praksis:

På riksveien ved Lilleby sto vi klare. Ni studenter, åtte med hver sin søppelbøtte plassert på rekke og rad, klare til å teste Drägeren (alkometer) i praksis, og samtidig for første gang legitimere seg som politi, og spørre om å få se førerkort. Første bilen ble vinket inn på plassen og rullet ned vinduet. Jeg husker ikke om det var en mann eller dame, gammel eller ung, men jeg tror det var en dame. «Hei, det er fra politiet. Vi har promillekontroll. Har du med deg førerkortet ditt?», sa jeg med skjelven stemme, mens jeg smilte. Personen fisket fram førerkortet, samtidig som jeg kom på at jeg ikke hadde satt på et rør på Drägeren. Det var da jeg skulle sette på dette røret, at jeg merket hvor skjelven jeg var på hånda. Etter litt fikling, hvor jeg prøvde å snu meg bort uten å snu ryggen til, karte jeg å få på røret på den lille tuppen, som følte så utrolig liten. Deretter tok jeg førerkortet og skulle kontrollere det. Da kom jeg plutselig på at jeg ikke hadde filla peiling på hva jeg så etter. Jeg sammenlignet bildet med sjåføren og snudde litt på førerkortet. 4b er utløpsdatoen, kunne jeg lese på baksiden. Da hadde jeg noe å sjekke. På 4b sto det dessverre bare en strek. Jeg tok sjansen på at dette betydde at førerkortet aldri gikk ut på dato. Etter hvert kom tiden da jeg skulle putte dette plastrøret inn i munnen på en vilt fremmed person. Jeg skalv fortsatt, og fant ut at jeg måtte lene albuen i vinduet på bilen, hvis jeg i det hele tatt skulle ha sjans til å få røret inn i munnen på personen. Hun begynte å blåse, og jeg er sikker på at hun fikk assosiasjoner til en elektrisk tannbørste da hun hadde røret i munnen.

Testen viste heldigvis 0, og jeg ga tilbake førerkortet. Jeg merket at skjelvingen begynte å avta, og jeg klarte å kontrollere neste person uten å riste som et aspelauv.

Adrian beskriver en voldsom nervøsitet i refleksjonsnotatet, når han står foran sitt første møte med publikum i uniform, og han beskriver kroppslige reaksjoner som skjelving i kroppen og hukommelsestap. Adrian setter ord på frykten for å gjøre noe feil i sin første tjenestehandling, og han beskriver en lettelse over at det gikk bedre etter hvert. Adrian reflekterer med et snev av humor over sin nervøsitet ved at han drar sammenligning mellom alkometeret og en elektrisk tannbørste fordi han skjelver så fælt. Det kan være en strategi for å normalisere og avdramatisere det hele for seg selv, i og med at disse notatene ble delt i plenum.

5.1.3 FØRSTE TRAFIKKONTROLL

Respondent *Nina* beskriver sin nervøsitet, og stiller seg mange spørsmål, ved sin første trafikkontroll i praksisstudiet. Hun er usikker på hva hun er nervøs for, men forsøker å finne svar i seg selv på hvorfor det føles slik det gjør.

Wæææ ... nå begynner det!

Det var så mye nytt. Full uniform med lettvest, gebyrblokk, alkometer og i tillegg skulle vi ut for første gang blant befolkningen. Adrenalinnivået var høyt, samtidig som jeg forsøkte å holde meg rolig. Jeg kjente på en nervøs og stresset følelse.

Ikke vet jeg hva jeg var mest nervøs for. Var det for å skulle snakke med folk iført uniform? Var det for å skrive gebyr? Var det for at jeg kanskje skulle kjøre sivil politibil med blålys og sirener iført full uniform selv? Var jeg nervøs for hvordan folk ville svare meg? Hvordan blir det å snakke til folk når jeg har den form for makt som jeg har nå? Eller kanskje jeg rett og slett ikke får til å bruke alkometeret? Jeg tror jeg var nervøs for alt mulig, samtidig. Heldigvis slapp jeg å kjøre politibilen til kontrollstedet.

Da kontrollen kom i gang og jeg fikk kontrollert noen biler, kjente jeg at jeg ikke var så nervøs og stressa lengre. Vi stoppet jo bare helt vanlig mennesker som kjørte bil til jobb, hjem eller til butikken. Noen hadde hentet barna sine, og andre skulle hente noen. Jeg oppdaget at også førerne var stresset. Det var jo tross alt politiet som hadde kontroll. Jeg vet jo selv hvor stresset jeg blir når jeg ser politiet, og spesielt når de har kontroll, og dette selv om jeg vet jeg har alt i orden.

Etter denne dagen kjente jeg på hvordan det vil bli å skulle bestemme over folk, det å utøve makt. Det er spesielt ...

Nina forteller om et høyt adrenalinnivå og en stresset følelse. Hun klarer ikke å beskrive hvorfor hun er så nervøs, men sier noe om at alt er nytt for henne. Hun beskriver en bevissthet rundt det å inneha makt, og det å skulle snakke med folk i den situasjonen.

5.1.4 SELVKRITISK OG USIKKER I STARTEN AV PRAKSISSTUDIET

Respondent *Anette* beskriver en selvkritisk tilnærming til seg selv, sine kunnskaper og ferdigheter tidlig i praksisstudiet. Gjennom dette refleksjonsnotatet kan hun oppleves å ha dårlig selvtillit, samtidig som hun snakker til seg selv og sier hun må huske at hun er student.

Jeg er veldig dårlig på å være dårlig på ting, og skal aller helst klare alt med en gang. Så det blir viktig at både jeg selv og veileder forteller meg at jeg ikke kan lære/klare alt på en gang, at jeg vil se sammenhenger og at jeg vil bli tryggere for hver dag. Og ikke minst må jeg huske på at jeg er student og at jeg faktisk er i praksis et helt år for å lære.

Jeg fikk spørsmål om hva jeg tenkte etter noen av oppdragene. Det synes jeg var veldig vanskelig å svare på, fordi jeg egentlig ikke hadde hatt tid helt til å faktisk reflektere over det enda. Dette er noe jeg allikevel kommer til å bli mer bevisst på senere, fordi jeg nå bruker mye kapasitet på å konsentrere meg om samband, kommunikasjon osv. Dette vil jeg forhåpentligvis bruke mindre kapasitet på senere.

Jeg synes det er litt vanskelig å vite hva jeg skal si til folk. Det er vel noe som kommer mer etterhvert, og jeg vet det bare er «vanlige mennesker» jeg skal snakke med, så egentlig bør det jo være en ganske smal sak. Men jeg synes det er vanskelig å vite hvor grensen går for hva som er greit å spørre folk om, hva har jeg egentlig noe med og ikke.

En annen ting jeg skal jobbe med er å tørre å prøve. Jeg trenger noen som sparker meg bak slik at jeg blir kastet ut i ting som jeg føler meg usikker på. Den eneste måten å bli mer trygg på noe, er jo nettopp å prøve. Jeg må lære meg selv at det ikke er farlig å gjøre ting feil, fordi det er det man lærer mest av, selv om det kanskje svir litt akkurat der og da.

Anette oppleves å reflektere oppriktig og ærlig om sin usikkerhet på seg selv og sine ferdigheter i oppstart av praksisstudiet. Anette snakker til seg selv gjennom refleksjonsnotatet, om at hun vil lære mer etter hvert og at hun kommer til å bli tryggere bare hun prøver. Hun sier hun trenger noen som «sparker henne bak» og kaster henne ut i ting hun føler seg usikker på.

5.1.5 DRØFTING AV REFLEKSJONSNOTATENE OM «FØR OG UNDER OPPSTART AV PRAKSIS»

En stor andel av de innsamlede refleksjonsnotatene fra politistudentene handler om tanker og følelser rundt oppstart av praksisstudiet, og gjerne om tanker før de møtte i praksis på tjenestedet. Politistudentene skal nå i løpet av praksisstudiet koble teori og praksis sammen, og flere er usikre og undrer seg om de er klare for den prøvelsen. De stiller spørsmål ved om de har lært nok det første året, og om de er klare for virkeligheten i politiyrket. De skal nå sette ut i livet det de lærte i B1, første studieåret på Politihøgskolen, og på best mulig måte vise at de klarer oppgaven. Politistudenten befinner seg fremdeles på et nybegynnerstadium, sett i lys av de fem stadier av ferdighetstilegnelse (Dreyfus & Dreyfus, 1991). Politistudentene har gjennom første året ved Politihøgskolen deltatt i teoriundervisning, og de har tilegnet seg regler og forskrifter for hvordan de skal handle i praksis, men de har ikke satt dette ut i livet før de møter i praksisstudiet.

Knud Illeris har kommentert de fem stadiene i 49 tekster om læring, og han understreker at teorien kun dreier seg om ferdighetstilegnelse, og kun på ustrukturerte områder. Dette kan samsvare med den politipraksisen som politistudentene står overfor i praksisstudiet. Det er i denne praksisen ikke nok å følge bestemte regler, så lenge praksisen handler om behandling av mennesker og relasjonelle ferdigheter (Illeris, 2012).

Stig Johannessen skriver at politistudentene påpeker at de fikk problemer når de kom ut i praksis, fordi de følte at de ikke var tilstrekkelig opplært (Johannessen, 2013, s. 154). De følte at Politihøgskolen i første året ikke hadde gitt dem god nok opplæring i det som sto foran dem. Dette samsvarer med de mange refleksjonsnotatene som handler om nettopp følelsen av utilstrekkelighet, tanker om mangelfull opplæring fra Politihøgskolen, og den overveldende følelsen mange av studentene beskriver før og under oppstart av praksisstudiet.

Håkons ydmyke tanker i første refleksjonsnotat, om oppgavene som nå skal møte han i praksis, vitner om selvinnsikt og samtidig ærefrykt for at nettopp han har fått denne muligheten til å praktisere som politimann. Håkon oppleves å reflektere i tråd med Bies eksempler på hvordan man kan reflektere før man starter på noe. Hun skriver at man før oppstart kan reflektere om hvilke kunnskaper man trenger, hvilke krav som eksisterer, din rolle som student, forventninger man har til seg selv og veileder, forventninger til læringsprosess og om sammenhenger med det man har lært av praksis og teori (Bie, 2010, s. 32).

Det oppleves at Håkon har stor respekt for oppgavene som ligger foran han. Politistudentene skal utvikles og modnes i løpet av praksisstudiet. De skal i stor grad ta egne valg, som i noen tilfeller får stor betydning for borgernes/publikums liv. Menneskebehandling i politipraksis kan derfor ikke kun tuftes på regler og forskrifter, men hver og en student må utvikle sin sensitivitet og varhet i utførelsen av politipraksis. Politistudentene må i praksis utvikle sensitiviteten for hvilke verdier som står på spill, for den enkelte vi står overfor i de ulike situasjonene. På samme måte beskriver Heggstad hvordan etisk sensitivitet alltid må være til stede ved publikums-håndtering (Heggstad, 2018).

Adrian beskriver hans første politikontroll, hva han tenkte og følte underveis, og hva situasjonen førte til av kroppslige reaksjoner. Kropp, følelser og tanker er sentrale informanter i forbindelse med refleksjon (Aubert & Bakke, 2018). Han reflekterer etter prinsippene i gestalt veiledning, hvor han beskriver hendelsen, tanker, følelser og kroppsreaksjoner der og da (Tveiten, 2013). «Ved å lytte til gen kropp, kjenne etter hvordan kroppen har det, og kanskje til og med verbalisere det man kjenner, kan man sannsynligvis få verdifull innsikt og kunnskap om seg selv» (Tveiten, 2013, s. 69). Læring er som regel situasjonsbestemt og inkluderer tanker og fornuft, følelser og kropp (Bie, 2010). På samme måten inngår tanker, følelser, holdninger og kroppsreaksjoner i refleksjonsprosessen (Tveiten, 2013), og *Adrian* oppleves å være oppmerksom på kroppen sin, sansene sine og emosjonalitet (Seikkula & Eliassen, 2006). *Adrians* refleksjoner under og etter oppdraget førte trolig til at han kom videre, og at han ved neste trafikkontroll kjente seg tryggere i en lignende situasjon. Økt trygghet i lignende situasjon, vil forhåpentligvis føre til at *Adrian* har større kapasitet til å utvikle sin kommunikasjon i møte med publikum ved seinere anledning.

Nina er i sitt refleksjonsnotat, i likhet med flere andre, opptatt av at hun nå skal utøve makt over andre mennesker – bestemme over andre. Det kan leses på den måten at hun ikke kjenner seg klar til denne oppgaven. Johannessen (2013) har berørt dette temaet, om at politistudenter føler at de ikke har lært nok, når de skal ut i praksisstudiet (Johannessen, 2013). De føler seg utilstrekkelige. *Nina* og *Anette* beskriver usikkerhet og utilstrekkelighet i forhold til oppgavene som ligger foran dem. De oppleves begge å framstå med selvinnsikt og god vurderingsevne, og de evner begge å reflektere over seg selv i en større sammenheng. De betrakter seg selv utenfra, om enn noe kritisk. «Ved å være utenfor deg selv kan du observere, og betrakte deg selv og dine handlinger. Det er som å betrakte deg selv i et speil» (Bie, 2010). *Anette* oppleves også å reflektere kritisk over seg selv og hva hun kan. Hun sier hun er dårlig på å være dårlig, og at

hun er usikker på hva hun skal snakke med «vanlige mennesker» om. Kritisk tenkning er en måte å kvalitetssikre yrkespraksisen på (Bie, 2010). Anette skriver at den eneste måten å bli trygg på er å kaste seg ut i det, at hun må tørre å prøve, og at det ikke er farlig å gjøre feil. Slik refleksjon kan motivere deg til å utforske ting nærmere eller til å stille nye spørsmål til både teori og praksis (Bie, 2010, s. 18).

De fire første refleksjonsnotatene om før og under oppstart av praksis, viser at politistudentene er oppmerksomme på egen kompetanse og seg selv, og de oppleves reflekterte omkring det de står i akkurat nå, i starten av praksisstudiet. Nå følger fire nye refleksjonsnotat som omhandler omsorg, empati og berørthet.

5.2 OMSORG, EMPATI, BERØRTHET

Tendenser i refleksjonsnotatene viser at politistudentene ofte skriver om hendelser som har *berørt* dem på noe måte. Flere skriver om oppdrag de har vært med på hvor verdier, holdninger og følelser kommer til uttrykk. Jeg har derfor kalt dette kapitlet for omsorg, empati og berørthet. Flere beskriver også en form for maktesløshet overfor samfunnet og systemet, og de opplever at de ikke får gjort nok som politi, for de vi skal hjelpe. Under følger fire ulike refleksjonsnotat som omhandler *omsorg, empati og berørthet*, skrevet av fire ulike politistudenter. De påfølgende fire refleksjonsnotatene drøftes sammen under kapittel 5.2.5.

5.2.1 INNBRINGELSE AV OVERSTADIG BERUSET PERSON

Respondent «Sonja» reflekterer om tanker og følelser i forbindelse med et ganske dagligdags oppdrag. Hun kjører patrulje sammen med sin praksisveileder, og i løpet av vekten innbringer de en overstadig beruset mann til drukkenskapsarrest, som er ute av stand til å ta vare på seg selv.

Jeg var med politibetjent Svein på patruljekjøring denne dagen. Vi var blant annet på Fosseli med cellebil og hentet en beruset kar, som var ute av stand til å ta vare på seg selv. Han var veldig dårlig til beins, samtidig som han var «drita full». Han hadde i tillegg tissa og bæsja på seg. Svein forklarte at politiet, i samarbeid med NAV, tidligere hadde skaffet denne aldrende mannen nye klær, i det han til stadighet hadde blitt innbrakt til drukkenskapsarrest i skitne klær,

innsauset i gammel urin. Svein konstaterte at det var disse klærne mannen fortsatt gikk rundt i. Det er forferdelig tragisk at det ikke er mulig å få gjort noe mer for disse stakkars menneskene. Hvor mye hjelp er det i at politiet til stadighet må putte dem inn i en celle, for så å slippe dem ut igjen? De er jo syke, men de får ikke hjelp fordi de er utstøtt av samfunnet. Mange sier at de ikke kan hjelpes fordi de ikke vil slutte å ruse seg, eller ikke klarer å slutte. Det er mulig det stemmer, men det betyr vel ikke at de ikke fortjener en annen form for hjelp? Det er jo begrenset hva vi som politi får gjort, og det må da føles frustrerende etter en tid? Mannen vi hentet hadde lommeboka stappfull med kontanter. Svein forklarte at han sannsynligvis hadde nettopp hadde fått sosialstønad sin. Det er da merkelig at en så alkoholisert mann kan få så mye utbetalt på en gang, når en ser hvordan det går. Alt blir jo brukt til alkohol. Kroppen til mannen var som et skjelett! Klærne luktet fryktelig! Jeg satt med urinlukt i nesa resten av vekten. Tenk for et liv da. Tenk om det var min pappa som hadde det slik. For noen er han nærmeste familie, eller har vært det. Jeg begynte i alle fall å tenke på hvor heldig jeg er med meg og mitt liv, etter møtet med denne mannen.

Sonjas ettertanker og refleksjoner rundt dette ganske dagligdagse oppdraget, viser en politistudents omsorg og empati for et menneske i en håpløs livssituasjon. Sonja blir berørt av mannens tragiske omstendighet, og sammenligner dette med sitt eget liv, hvor heldig hun selv er, og trekker i den sammenheng inn sin egen far.

5.2.2 DET FØRSTE SELVDRAPET

Dette refleksjonsnotatet er skrevet av en student «Gina» etter ca. et halvt år ut i praksisstudiet. Hun skrev refleksjonsnotat om første gang hun opplevde å skulle gjøre politiarbeid i forbindelse med et selvdrap.

Denne vakta opplevde jeg mitt første selvdrap. Det er, i mitt hode, en veldig uforståelig og merkelig greie. Hva i all verden er det som gjør at man kan ha det så vondt inni seg at man tar livet av seg? Og hvordan føles det å ha så vondt? Er det som å være kjempesyk og ha kjempevondt fysisk? Kan alle få det sånn? Jeg kan ikke skjønne hva som skal skje for at jeg skal kunne gjøre noe slikt ... er vi skrudd sammen så forskjellig? Jeg tror jeg bare må innse at jeg ikke skjønner det.

Jeg har sett mye bilder på jobb av personer som har tatt livet sitt på ulike måter, men det er jo annerledes når man skal se det på ordentlig. Rett foran seg. For første gang. Vi var to studenter som var med på oppdraget. I bilen på vei til åstedet snakket vi om mentale forberedelser. Det var fint og jeg tror vi hadde nytte av det begge to.

Mannen hadde skutt seg i hodet. Det sier seg selv at det ikke ser pent ut. Deler av hodet var borte, det rant hjernemasse ut da vi løftet han opp og vi plukket ned hjerne fra husveggen. Det høres jo helt sykt ut. Det verste, og nesten litt skuffende, er at jeg har tenkt overraskende lite på denne hendelsen i ettertid. Jeg som er en tenkeperson. Jeg kjente ikke denne personen, visste ingenting om han og jeg orket egentlig ikke å vite så mye om han. Siden jeg ikke måtte det.

Da vi kom til stede var det ingen pårørende der. Det var rett og slett innmari deilig!! Det er jo de det er synd på. Hadde de vært der - da hadde jeg kommet til å tenke på hendelsen i ettertid. Hadde de vært der skulle jeg gjerne snakket med dem og gjort det jeg kunne for dem. Da skulle jeg gjerne brukt kapasitet på å tenke på dem på kvelden hjemme. Men når de ikke var der, så var det ganske greit det og. Da kunne vi bare gjøre jobben vår også dra igjen. Det må være lov å tenke sånn noen ganger.

Politistudent Gina tillater seg å reflektere åpent og ufiltrert i dette refleksjonsnotatet. Det kommer tidlig til uttrykk at hun framstår som forholdsvis ung og uinnvidd i livets realiteter, når hun begir seg inn på å reflektere rundt det å ville ta sitt eget liv. Hun bekrefter for seg selv at dette er et tema hun ikke forstår, og hun erkjenner at hun ikke orker å vite noe om den forulykkede, kanskje som en strategi for å takle situasjonen bedre.

5.2.3 PSYKIATRIOPPDRAG

Respondent Silje har reflektert om et møte med en suicidal kvinne, som har gjort sterkt inntrykk på henne. Kvinnen hadde løpt til skogs for å ta sitt eget liv. Det er tydelig at Silje ble berørt av dette oppdraget og kjenner på omsorg, empati og maktesløshet i forhold til den jobben hun skal utføre. Notatet er forholdsvis langt, men Silje stiller seg gode og reflekterende spørsmål hele veien, som jeg mener er vesentlig å trekke fram. Gjengivelsen av refleksjonsnotatet er et utdrag fra tidspunktet fra patruljen hadde hentet inn kvinnen fra skogen og fått kontroll på henne.

Vi forsøkte å få kvinnen inn i bilen, men hun slo seg vrang igjen, og vi så ingen annen utvei enn å sette håndjern på de allerede oppkuttete og blodige håndleddene hennes. Turen gikk til sykehuset, hvor hun ble ført inn på et eget rom for visitasjon av farlige gjenstander. Vi etterlot henne til de ansatte og dro derfra.

Det var ikke fritt for at jeg tenkte mye på denne kvinnen en god stund etterpå. Pål fortalte at han kjente litt til kvinnen fra tidligere. Hun hadde blant annet en fullt ut oppegående mann og tre barn hjemme. Hvorfor ville hun ikke leve lenger? Hvorfor ville hun dø? Hvordan kunne hun gi opp, når hun hadde tre barn å tenke på? Hadde hun vært utsatt for noe? Mishandling? Overgrep? Stoffmisbruk? Sorg? Var hun psykotisk? Jeg greier ikke å sette meg inn i hvordan hun måtte ha det. Jeg greier ikke se for meg å skulle ta livet av meg selv, enn hvor jævlig jeg måtte få det. Livet er jo så dyrbart! Døden er rett og slett å ikke være mer. Jeg kan ikke skjønne hvordan suicidale mennesker har blitt suicidale da, for å si det sånn. Det er sikkert på grunn av manglende kunnskap sammenholdt med et beskyttet liv, at akkurat dette er et så ufattelig og ubegripelig emne for meg. Hvor gamle er barna hennes? Hvordan opplever de å ha en mor som ikke vil være blant dem lenger? Hva med mannen hennes? Vil han ikke føle seg sveket? Vil hun virkelig dø? Eller går hun helt til ytterpunktene for å understreke hvor mye hun trenger hjelp? Hvor riktig er det og gang på gang redde mennesker som helhjertet prøver å dø fordi det er det eneste de vil? Hvordan kan man vite at det å dø faktisk er det eneste målet med et selvmordsforsøk? Hvordan kan man hjelpe de som ikke lenger vil ha hjelp? Hva kunne jeg gjort annerledes i møtet med denne kvinnen i skogen? Hva kan jeg gjøre annerledes neste gang jeg står ansikt til ansikt med en som vil gjøre av med seg selv? Vi snakket ikke med henne. Hun fikk ordre. «Stå i ro» «Åpne hånda» «Kom hit» «Legg deg ned». Kort og konsist, og lett å forstå for en som er i ubalanse. Kunne vi unngått basketak dersom vi snakket MED henne? Kommunisert MED henne? Kunne vi fortalt at vi var glad for at vi fant henne, at mange var bekymret for henne? Ville det hatt noen hensikt? Ville hun lagt merke til det? Kanskje ville hun reagert på samme måte, uavhengig av vårvalgte framgangsmåte? Jeg synes det er så vanskelig å vite. For jeg vet ikke hvordan hun hadde det, hvordan hun opplevde oss, eller hvordan det er å være henne.

Det oppleves at Silje byr på seg gjennom dette refleksjonsnotatet. Hun bryr seg om kvinnen og hennes opplevelse i dette oppdraget, og hun framstår ikke likegyldig. Silje kjenner på en omsorg og et forhold til personen, og hun har et forhold til opplevelsen i oppdraget. Hun sier gjennom refleksjonsnotatet at hun har liten er faring med å forstå suicidale personer, og at hu derfor ikke klarer å sette seg inn i hvordan hun har det. Allikevel levner refleksjonsnotat liten tvil om at Silje oppleves empatisk gjennom teksten.

5.2.4 MØTE MED PÅRØRENDE

Asgeir beskriver et møte med pårørende som gjorde inntrykk på han. Asgeir reflekterer om sin egen usikkerhet i et oppdrag hvor han for første gang ser en død person, og møtet med de pårørende i forbindelse med dette.

Jeg kjørte patrulje med praksisveileder da vi fikk melding om et uventet dødsfall. Jaaaaaa! Endelig en død person! Jeg følte det ikke bra, som hadde lyst til å hoppe i taket av en sånn melding, men for meg som politistudent var dødsfall noe jeg ville oppleve i praksisåret mitt. Samtidig som jeg hadde ventet på et dødsfall ble jeg utrolig spent. Hvordan ville jeg reagere? Ville praksisveileder måtte ta all jobben, og samtidig ta vare på meg? Hvordan luktet det? Jeg hadde hørt at det kunne lukte ekstremt der det var lik. Hadde han tatt livet sitt? Var det blod der? Kunne han være drept?

På vei til stedet fikk vi vite at det var en eldre mann. Hjemmetjenesten hadde funnet mannen liggende på badet. Det hele virket som et naturlig dødsfall. Dette gjorde noe med meg. Jeg merket at jeg var rolig, og var klar til å gå inn å se. Når jeg først var her ville jeg lære mest mulig. Jeg ville få med meg de inntrykkene som var på stedet.

Familien kom til stedet, og de var i sjokk. Selv om mannen var gammel, virket det som dette kom helt uventet på dem. De gråt, gikk rundt, var opprørte, sinte og smilende. Alt på samme tid egentlig. Jeg merket at jeg følte meg i veien. Jeg skjønnte hvorfor vi var der, og at jobben vår var viktig, men samtidig føltes det helt feil å drive med slike «småting» når pappaen/bestefaren deres lå der død. Vi forsøkte etter beste evne å være

gode medmennesker i situasjonen. Jeg følte meg plutselig veldig liten der jeg, en ung gutt, skulle trøste en mann på over 50 år, som akkurat hadde mistet sin far. Jeg skulle trøste en som hadde så mye mer livserfaring enn meg selv.

Da vi hadde gjort jobben vår og skulle dra, tok alle i familien oss i hånden og takket for at vi hadde kommet. Jeg dro fra stedet med en god følelse. Det hele var så trist, men samtidig så fredfullt og fint. En gammel mann hadde levd livet sitt. Han hadde dødd raskt og uten smerter. Dette er livet, tenkte jeg. Igjen sto en familie, så triste, men samtidig så samlet. Jeg hadde sett min første døde person. Et fint førstemøte, til tross for triste omstendigheter.

Asgeir er spent og gir nærmest uttrykk for glede, når han skal få være med på sitt første dødsfall som politistudent. Denne oppstemtheten går raskt over til alvor og berørthet. Asgeir reflekterer om et møte med pårørende som har berørt han, og hvor hans omsorgsevne og empati kommer til uttrykk i refleksjonsnotatet.

5.2.5 DRØFTING AV REFLEKSJONSNOTATENE OM «OMSORG, EMPATI OG BERØRTHET»

Refleksjonene i disse fire refleksjonsnotatene viser at politistudentene i stor grad framstår som omsorgspersoner. De lar seg berøre og påvirke av menneskeskjebner de er i befattning med som politistudenter i praksis. Berørthet kan også være en kilde til forståelse (Aubert & Bakke, 2018). Aubert og Bakke henviser til Schibby (2002) og forklarer at det å bli berørt eller la seg berøre i et «jeg-du»-forhold, kan være en forutsetning for å forstå den som trenger hjelp og sikre at personen føler seg forstått, sett og møtt (Aubert & Bakke, 2018, s. 44). Fagfolk i hjelpende yrker kan bli både rørt, rammet og rystet (S. Bang, 2003). Man kan bare tenke seg hva det kan bety for den enkelte politistudent å bli utsatt for kontakt med de menneskeskjebnene de skriver om i refleksjonsnotatene. Jeg vil her minne om at de fleste politistudentene er unge voksne i alderen 20-25 år. Bang er opptatt av hva det betyr for den enkelte hjelper å bli utsatt for mennesker i stor krise. Hva krever det av en profesjonell hjelper å bidra overfor et medmenneske i en krisesituasjon? (S. Bang, 2003). Mennesker i slike situasjoner trenger å bli møtt av hjelpere som tørr å høre på historiene, og som makter å møte den andre der han/hun er.

Sonja lar seg berøre og kjenner på empati for mannen de innbragte til drukkenskapsarrest. Hun sammenligner denne mannens skjebne med sin egen, og setter seg inn i situasjonen, ved at hun skriver «tenk om det var min pappa ...» Hun oppleves empatisk, ved å gjøre denne sammenligningen. Sonja evner gjennom dette refleksjonsnotatet å ta et steg ut, og å se situasjonen fra et metaperspektiv. Hun betrakter seg selv og situasjonen utenfra. «Ved å være utenfor deg selv kan du observere, og betrakte deg selv og dine handlinger» (Bie, 2010, s. 16). Sonja evner også å se denne dagligdagse situasjonen i en helhetlig kontekst. Hun undrer seg over hvordan samfunnet kan la en mann som dette bukke under ved å gi han penger til alkohol. Sonja viser dermed at hun evner å se en større helhet, i stedet for en enkelt hendelse. Det er vesentlig å se en slik opplevelse, bundet til en sammenheng og en helhetlig kontekst (Røkenes et al., 2002).

Gunnhild, som reflekterer om det første selvdrapet hun var med på, reflekterer rundt det å slippe og møte mannens pårørende. Hun synes det var greit at de ikke var på åstedet, så slapp hun å forholde seg til dem. Samtidig skriver hun at hun gjerne ville gjort alt hun kunne for dem, dersom de var der. Hun viser en omsorg for de pårørende, selv om de ikke var på stedet. Evnen til å la seg berøre er en ressurs, men det kan også bli en belastning (Aubert & Bakke, 2018). *Gunnhild* oppleves som å være tilstede i den etiske refleksjonen, når hun tenker på de verdiene som står på spill for de pårørende. Heggstad skriver at dersom man ikke stopper opp og reflekterer, kan man tenke seg at evnen til å bli var etiske utfordringer bli svekket.

«Ein kan tenke seg at det skjer ei tilvenning til problema ein møter, slik at ein etter kvart ikkje legg merke til dei, om ein ikkje gir dei merksemd. Det vil seie at ein reagerer mindre og mindre for kvar gong ein opplever det same» (Heggstad & Nitter, 2018, s. 67).

Gunnhild viser gjennom refleksjonsnotatene at hun har denne oppmerksomheten som Heggstad og Nitter beskriver, og hun vil forhåpentligvis bevare denne varheten og sin etiske sensitivitet, også etter at hun er ferdig utdannet og har startet i jobb i politiet.

Silje reflekterer gjennom notatet om et psykiatrioppdrag hvor de transporterte en kvinne til sykehuset, og stiller seg en rekke spørsmål i refleksjonsnotatet, som hun ikke nødvendigvis svarer ut. Det leses i notatet at hun har tenkt mye på kvinnen etter dette oppdraget. *Silje* leter etter svar i spørsmålene hun stiller seg selv, og betrakter seg selv utenfra (Bie, 2010). *Silje* reflekterer og forteller seg selv hvor heldig hun er med sitt eget liv. Hun utviser en evne til empati, som handler om evne til innlevelse eller medfølelse (Tveiten, 2013).

A bli oppmerksom på egne følelser, kjenne på egne følelser og sette ord på følelser kan være relevante målområder og kan bidra til videreutvikling av emosjonell intelligens. Hensikten er å bli bedre i stand til å oppfatte og møte andres følelser (Tveiten, 2013, s. 73).

Hun evner å sette seg inn i hvordan denne kvinnen har det, og hvordan det må være «å være henne». I tillegg er hun kritisk til hvordan de snakket *til* kvinnen og ikke *med* henne, og hun spør om oppdraget kunne vært løst på en annen måte.

Asgeirs møte med pårørende opplevdes overveldende for han. Han beskriver seg selv som en ung gutt, som skal trøste en godt voksen mann, og at dette berører han. Rørt, eller berørt/beveget, er den minst kompliserende formen for reaksjon og det minst kompliserte å arbeide med (S. Bang, 2003) s. 86. Asgeir evner å reflektere om det han opplever situasjonen, og at han opplever det noe anstrengende å skal være den trøstende personen i en voksen manns liv der og da. Refleksjon som finner sted samtidig som man handler, kjennetegner dyktige fagpersoner som er i stand til å være oppmerksom på seg selv og sin indre dialog, samtidig som fokus er på «den andre» (Aubert & Bakke, 2018, s. 195). Schön kaller det «Reflection in action» (Schön, 2013).

Under følger de tre siste refleksjonsnotatene, som omhandler *kultur, etiske dilemma og kritikkverdige forhold*.

5.3 KULTUR, ETISKE DILEMMAER OG KRITIKKVERDIGE FORHOLD

Flere refleksjonsnotat har gjennom årene inneholdt temaer om ulike kritikkverdige forhold i etaten. Det er en tendens at politistudentene noen ganger benytter arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat*, til å gjøre praksisansvarlige oppmerksomme på forhold de mener er kritikkverdige. Dette kan handle om alt fra at tjenestepersoner ikke forholder seg til trafikkregler, at tjenestepersoner kjører for fort eller de bryter trafikkreglene uten å inneha en hjemmel for det - altså uten at de kjører utrykning. Det kan også handle om for mye bruk av fysisk makt, uønsket språkbruk, eller det kan være begått rene tjenesteforsømmelser. Det er ulik praksis om hvordan dette tas opp videre i systemet, samtidig er det flere eksempler på at slike refleksjonsnotat har ført til ulike reaksjoner overfor tjenestepersoner. Under følger tre

refleksjonsnotat som handler om *kultur, etiske dilemma og kritikkverdige forhold*, skrevet av tre ulike politistudenter. Refleksjonsnotatene drøftes sammen under kapittel 5.3.4

5.3.1 HOLDNINGER TIL PSYKISK SYKE PERSONER

Martin har i dette notatet reflektert rundt politibetjentens holdninger til «kriminelle». Studenten er betenkt i forhold til både betjentenes språkbruk og holdninger. Allikevel avstår studentene fra å bryte inn og argumentere for sine meninger.

Det var en liten prat rundt lunsjbordet på jobb om straffesystemet i Norge. Samtlige betjenter ga uttrykk for at den hyppige overføringen av straffedømte til psykisk helsevern er helt forkastelig. De mente at folk som hadde gjort noe kriminelt (eller kriminelle, som de kaller dem), slipper billig unna ved å ikke bli dømt til fengsel, men psykiatrisk behandling. Det var noen som mente at hvis psykiatri i det hele tatt skal brukes, må de straffedømte i alle fall få like mange dager i psykiatri, som de ellers vill fått i fengsel.

Jeg sa ingen ting, selv om jeg var totalt uenig. Min erfaring er at folk tolker meg som en bedreviter hvis jeg begynner å diskutere. Jeg gidder ikke å bli feiltolket og dømt av folk som ikke tåler at noen mener noe annet enn dem selv.

Å straffe noen for en kriminell handling, handler i mine øyne om å endre en persons tankegang/vaner, slik at han/hun fungerer produktivt for samfunnet og ikke destruktivt. Samfunnet har egentlig ikke noe behov for «å ta igjen» på folk som har gjort urett. Det som er viktig for samfunnet er å hjelpe disse personene til å bli konstruktive igjen, slik at de gagnar samfunnet positivt. Alt annet er helt uvesentlig.

Martin beskriver at han her kjenner på sin plass i gruppen. Han avstår fra å si noe i plenum, fordi han ikke ønsker å bli oppfattet som en bedreviter. Han peker på kulturen ved praksisstedet, og at det ikke er rom for å ha andre meninger enn de andre som jobber der.

5.3.2 TRAFIKKONTROLL – TJENESTEFORSØMMELSE

Refleksjonsnotatet om det en politistudent opplevde som en tjenesteforsømmelse, er skrevet av *Gunnar* om våren, helt mot slutten av praksisstudiet. Det antas at det har en betydning at det

var seint i praksisstudiet, og at det kan være årsaken til at politistudenten turte å skrive om denne opplevelsen. Jeg har tillatt meg å korte ned på refleksjonsnotatet noe, uten at dette får betydning for innholdet. Gunnar reflekterer om en trafikk kontroll, som hans praksisveileder Terje har planlagt for patruljene denne dagen.

Siden det var så fint vær bestemte Terje, vaktleder, at vi alle skulle avholde en trafikk kontroll. Jeg liker trafikkkontroller. Da møter man, og får snakket med, alle mulige folk.

Mot slutten av kontrollen meldte Terje om en bil som skulle stoppes for mobilbruk. Berit (en annen student) gikk ut i veien, stoppet bilen og tok kontakt med fører. Jeg sto like ved der bilen sto, og så med en gang at det var en dame som jobber på politihuset. Hun vinket til meg, og jeg gikk bort til bilen for å si hei. Berit visste ikke hvem damen var, og spurte etter førerkortet. Jeg gikk for å hente foreleggsblokka. Jeg hørte at damen beklaget seg, og sa at hun ville ta imot et forelegg.

Mina (en annen politibetjent) sa, «Nei, nå tar jeg en sjefsavgjørelse». Hun løp bort til Berit og føreren og sa at Berit ikke skulle skrive ut forelegg. Jeg så at Berit ble paff og ikke visste hva hun skulle gjøre. Jeg så også at føreren hevet hendene og sa noe om at hun ikke bestemte. Jeg tror både Berit og jeg ble nokså paffe og satt ut, og ingen av oss turte gripe inn og si noe, rett og slett.

*Da Terje kom tilbake til oss, sa Mina til Terje at hun hadde bestemt at det ikke skulle skrives forelegg på damen fra politiet. Terje sa med en gang at han var uenig i dette, og at det **skal** skrives på alle som gjør en feil, uavhengig av hvor de jobber. Han sa at vi skal alltid gjøre vår jobb og ha vårt arbeid på det rene. Jeg var så enig som jeg kunne blitt. Og jeg var nesten litt irritert på at jeg ikke hadde sagt noe. Er det noe Terje og jeg har snakket mye om i praksisåret, så er det nettopp dette. Og vi har begge vært helt enig - bryter man loven, så spiller det ingen rolle om man er politi eller ikke. Når jeg skriver dette nå, så høres det jo helt tullete ut at noen faktisk tror/forventer det! Er det liksom mere greit at en som er politi snakker i mobil mens han kjører, enn at en lærer gjør det?*

For meg er det en selvfølge - har man snakket i mobil under kjøring, unnlatt å bruke bilbelte, kjørt for fort osv, så spiller det da ingen rolle om du er lærer,

politi eller sykepleier. Jeg merker at jeg nesten blir litt irritert av at noen faktisk mener det er grunn til å slippe forelegg/gebyr fordi du jobber i politiet.

I denne situasjonen kjente jeg veldig på min plass i gruppa som student. Det er første gangen jeg har kjent på det på denne måten. Jeg var helt uenig i avgjørelsen som ble tatt, men jeg turte ikke si fra. Mina var bestemt og handlet raskt. Jeg turte rett og slett ikke. Det er bare noe med det «å være student». Man skal liksom ikke mene så alt for mye, høyt, der og da. Må nok snakke med veilederen min om dette her ... En pussig opplevelse.

Gunnar har valgt å varsle om et kritikkverdig forhold, som skjedde under tjeneste. Han bruker refleksjonsnotatet til dette formålet. Gunnar ser på dette som en tjenesteforsømmelse, og reflekterer grundig over handlingen og konsekvensene ved en slik tjenesteforsømmelse. Det kan tolkes ut fra notatet at han refererer til politikultur og dårlig dømmekraft. Han kjente veldig på sin plass i gruppa, og turte rett og slett ikke si ifra.

5.3.3 REAKSJON PÅ SPRÅKBRUK

Student Mikael har gjort seg noen tanker om språkbruk og generelle holdninger blant politibetjentene og instruktørene han er i praksis hos. Studenten reflekterer om holdninger, utdanningssystemet og velferdssamfunnet i Norge med en snert av ironi mot slutten.

Jeg har i løpet av innføringsdagene hatt flere instruktører. Jeg har lagt merke til kallenavn man har i politiet for folk som politiet kommer i kontakt med. Jeg skjønner at det handler om politisjargong, og at det ikke ligger noe vondt bak. Jeg tror allikevel at språk kan påvirke oss selv om vi vet at det ikke er vondt ment.

Ordet «slabbedask» har vært en gjenganger. Jeg får assosiasjoner om en håpløs person som er «giddelaus». Dette er et bilde jeg vanligvis ikke tenker over at jeg får, fordi det skjer i underbevisstheten. Jeg føler ikke akkurat noen stor iver etter å finne en løsning og hjelpe en giddelaus person. Han har allerede gitt opp.

Dessuten synes jeg at slike holdninger vitner om lite utviklet forståelse av dagens masseproduksjon av sosiale tapere. En svikt som i bunn og grunn ligger i samfunnet og utdanningssystemet. Det er vel ingen som har lyst til å være en

*slabbedask, så da er det kanskje noen andre som er den egentlige slabbedasken?
Siden det i det hele tatt er mulig å havne i en så håpløs og giddelaus livssituasjon
i velferdssamfunnet Norge?*

Mikael reflekterer over andre politibetjentes språkbruk og holdninger, og har latt seg berøre av hvordan folk blir omtalt blant ansatte politibetjenter. Mikael poengterer hva slik språkbruk kan føre til av forforståelse, ved at han mener det kan føre til at man får et bestemt syn på en person som omtales som «slabbedask». Under følger drøfting av de tre siste refleksjonsnotatene om kultur, etiske dilemma og kritikkverdige forhold.

5.3.4 DRØFTING AV REFLEKSJONSNOTATENE OM «KULTUR, ETISKE DILEMMAER OG KRITIKKVERDIGE FORHOLD»

Det oppleves at politistudentene er bevisst sitt verdigrunnlag, sine holdninger og språkbruk når de starter i praksisstudiet. Dette kan blant annet ha sammenheng med Politihøgskolens fokus på yrkesetikk det første studieåret, hvor det er fokus på blant annet yrkesetiske holdninger.

Martin skrev refleksjonsnotat om ansattes holdninger til psykisk syke personer og straffereaksjoner. Han reagerte på dette ved lunsjbordet, men han sa ikke noe, da han ikke ville bli oppfattet som en bedreviter. Han valgte i stedet å skrive et refleksjonsnotat om opplevelsen. Praksisstedet er en viktig læringsarena for politistudentene, men det er ikke ønskelig at studentene ukritisk overtar og integreres i en uønsket organisasjonskultur (Aubert & Bakke, 2018, s. 57). Det er derfor vesentlig at det legges til rette for at politistudentene kan reflektere kritisk over rådende kultur, holdninger, språkbruk etc. gjennom det å skrive refleksjonsnotat.

Gunnar som beskrev en hendelse om tjenesteforsømmelse, ved at det ikke ble skrevet forelegg på en annen kollega, synes hele situasjonen var helt absurd. Han beskrev at han virkelig kjente på sin plass i gruppen, at han var en student. Han turte rett og slett ikke si ifra. Johannessen har omhandlet dette i sin bok om Politikultur, og skriver at politistudentene vil gjøre som de ansatte sier, at måten studentene integreres i gruppen på, er gjennom kommunikasjonsformer (Johannessen, 2013, s. 45). Politistudenten vil prestere overfor sine overordnede og har et sterkt ønske om å bli akseptert av autoritetene i yrkesfellesskapet. Det kan være en av årsakene til at politistudentene lar egne meninger om hvordan ting skal løses forbli usagt.

Politistudentene blir påvirket av den til enhver tid rådende kulturen ved praksisstedet. Jacobsen og Torsvik henviser til Schein (1985) som legger vekt på at rådende kultur ved en gruppe (praksissted), vil bli lært bort til nye medlemmer (politistudentene) (Jacobsen & Thorsvik, 2002).

Politistudentene opplever også noen ganger å stå i etiske dilemmaer. Det kan handle om at de ikke tør og si ifra om ubehagelige opplevelser, hverken til de det gjelder eller direkte til praksisansvarlige. Flere benytter derfor refleksjonsnotatet til å ytre seg om saker de er uenige i. En undersøkelse tidligere i dette masterløpet, blant studentene i et politidistrikt, viste nettopp at det var vanskelig å si ifra om kritikkverdige forhold som politistudent. Undersøkelsen viste at de fleste studentene hadde opplevd noe kritikkverdig i løpet av praksisstudiet, men ingen hadde turt å si ifra til praksisansvarlig eller annen leder ved praksisstedet (Opsahl, 2016). Johannessen skriver om politikultur, og om *hvordan vi gjør det her hos oss* (Johannessen, 2013). Han referer til politistudenten som ble ønsket velkommen til en politistasjon med ord som *det du har lært på skolen er bare å glemme, dette er den virkelige verden* (Johannessen, 2013, s. 154). Slik opptreden kan samsvare med det Gunnar opplevde i forbindelse med trafikkkontrollen.

Mikael som reagerte på ansattes språkbruk om publikum som hadde begått kriminelle handlinger, beskriver også tilstanden som en uønsket språkkultur ved lensmannskontoret. Han opplever at sjargong og språkbruk fører til forforståelse, og liker ikke at han selv danner seg bilder og meninger om personer på bakgrunn av sjargong som brukes. Heivoll og Aadland er opptatt av overføring av normer og verdier fra blant annet praksisveileder til politistudent. De skriver om at måten ledere (og praksisveiledere) omtaler kollegaer og publikum på, signaliserer en gangbar måte snakke på (Heivoll & Aadland, 2018).

I praksisstudiet er det flere studenter som biter seg merke i kulturen ved praksisstedet og *hvordan vi gjør det her hos oss*. Politibetjenters språkbruk og hvordan vi karakteriserer borgerne vi er i befatning med i yrkesutøvelsen, er noe som har betydelig fokus hos politistudentene i praksisåret. Dette skrives det om i refleksjonsnotatene, og studentene gir uttrykk for at de reagerer på ulike kollegaers holdninger til publikum, og da spesielt holdninger til publikum som har begått kriminelle handlinger. «Politistudenten som i praksisåret får høyre av rettleiaren at visse «typar menenske» har sånne og slike eigenskaper, forstår gjerne at dette

ikkje er i tråd med forventningane frå samfunnet til korleis politibetjentar omtaler publikum» (Heivoll & Aadland, 2018, s. 144).

Politistudentene jobber tett sammen med sin praksisveileder gjennom hele praksisstudiet, og forsøker å avkode og tilegne seg praksisveileders språkbruk, så vel som handling gjennom interaksjon i yrkesfellesskapet. Student og veileder nærmer seg hverandre gjennom praksisstudiet, og de blir i slike sammenhenger litt like (Schön, 2013, s. 163). Johannessen har sett at politistudentene som kommer til politidistriktet i praksis, blir forsøkt formet og korrigert. De blir fortalt hva som gjelder og ikke gjelder, og hva som er lurt å si og gjøre (Johannessen, 2013, s. 45). Samtidig gir politistudentene uttrykk for at kultur kan variere, og at arbeidsoppgaver kan løses forskjellig ut fra hvor i landet du er utplassert som praksisstudent (Johannessen, 2013).

Politistudentene som «nyansatte» ønsker ikke å framstå som annerledes, og de ønsker ofte å mene det samme som sin praksisveileder, en praksisveileder som de ofte ser opp til. Politistudentene vil lære seg hva som er passende atferd og kjøreregler i gruppen (Jacobsen & Thorsvik, 2002, s. 119). Det viser seg derfor at det kan være utfordrende for en student å mene noe annet enn sin praksisveileder og andre ansatte på praksisstedet. Praksisstudiet for politistudentene blir vurdert som en viktig læringsarena, og det er ikke ønskelig at politistudentene ukritisk overtar miljøets kollektive forklaringsmåter (Aubert & Bakke, 2018, s. 57). Det må legges til rette for at studentene fritt kan ytre seg rundt det de opplever.

5.4 SAMMENDRAG

Jeg har i kapittel fem vist fram elleve reelle refleksjonsnotat skrevet av politistudenter, fra da de var i studiepraksis i et politidistrikt i Norge. Jeg opplever at refleksjonsnotatene, som er et utdrag av hundrevis av refleksjonsnotat, viser at politistudenter i praksis evner å reflektere. De reflekterer over hendelsene de var med på, over tanker de gjorde seg både før, under og etter hendelsen, over kroppsreaksjoner de kjente på, og de reflekterer over hvilke verdier som ble berørt for de impliserte i hendelsen. Flere av studentene er oppmerksom på kroppslige reaksjoner. Tveiten mener det er vesentlig å lytte til kroppens signaler for å ta inn konsekvensene av signalene, for eksempel når det gjelder stressnivå (Tveiten, 2013, s. 69).

Det oppleves gjennom refleksjonsnotatene at politistudentene viser iboende grunnverdier i deres omsorg for publikum de er i kontakt med i ulike politioppdrag. Spurkeland trekker fram

grunnverdier som blant annet hjelpsomhet, vennlighet, godhet, medfølelse og omtanke, som basis i tillitsarbeid mellom mennesker (Spurkeland, 2015), og jeg mener refleksjonsnotatene i stor grad viser slike egenskaper hos politistudentene i praksis. I tillegg synes jeg refleksjonsnotatene viser at politistudentene kan reflektere kritisk over egen og andres opptreden, språkbruk og forforståelse, og de oppleves derfor å være bevisste på egne holdninger og den rådende kulturen ved praksisstedene. Politistudentene benytter gjerne refleksjonsnotatene til å snakke ut disse opplevelsene, da de opplever det vanskelig å si ifra, og være uenig angående de ansattes opptreden, språkbruk og generelle holdninger (Johannessen, 2013).

Videre, i kapittel seks, har jeg spurt utdannede politibetjenter om hva denne skrivingen av refleksjonsnotat har ført til av yrkesetisk oppmerksomhet.

6 INTERVJU OG FOKUSGRUPPEINTERVJU

Jeg har i studien intervjuet fem tidligere politistudenter, som nå arbeider som politibetjenter et sted i Norge. Respondentene jeg har intervjuet har også bidratt i studien ved at de har skrevet noen av refleksjonsnotatene jeg har vist til i kapittelet over. Å intervju tidligere politistudenter ville være relevant i denne studien, for å finne ut av når politistudentene valgte å skrive refleksjonsnotat – ved hvilke hendelser. Videre ville jeg vite om arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* har gjort en forskjell, i form av utvikling av deres yrkesetiske refleksjon, etter at de startet å jobbe som ferdigutdannet politi. Til sist ønsket jeg at respondentene skulle si noe om sitt yrkesetiske ståsted i dag, og om de fortsatt reflekterer på den måten de trente på i praksisstudiet. Jeg har valgt å drøfte politibetjentens utsagn fortløpende i teksten.

I tillegg har jeg gjennomført fokusgruppeintervju av praksisansvarlige (opplæringsansvarlige). Formålet med fokusgruppeintervjuet var å belyse de praksisansvarliges forståelse av refleksjonsnotatenes betydning i praksisstudiet. I tillegg ble det en utsjekk på mine egne antagelser om refleksjonsnotatets betydning i andre studieår. Jeg har valgt å kommentere og drøfte de praksisansvarliges resonnement samlet i kapittel 6.4.1.

6.1 NÅR VALGTE POLITISTUDENTENE Å SKRIVE REFLEKSJONSNOTAT?

Kategoriene og inndelingen over i kapittel 5, sier noe om hva jeg fant under studien av refleksjonsnotatene, og hvordan jeg tolket dem og samlet dem under ulike kategorier. Når valgte politistudentene å skrive refleksjonsnotat – ved hvilke hendelser eller situasjoner? Det kan også være at politibetjentene selv mener notatene handler om noe annet enn de kategoriene jeg fant fram til, og det er en av grunnene til at jeg spurte om ved hvilke hendelser de valgte å skrive. Under følger uttalelser fra fem tidligere politistudenter, om når de valgte å skrive refleksjonsnotat.

Politibetjent *Gunhild* forteller om hvilke hendelser hun valgte å skrive refleksjonsnotat fra i studiepraksis:

Jeg skrev mest når jeg møtte folk som berørte meg – det var skjebnen deres som berørte meg, den situasjonen de var i. Det vet jeg at jeg tenkte mye på. At barna vi er borti vokser opp slik – familievold og slike ting ... Når vi drar fra stedet, så er det noen som fortsetter å leve i det –

som må stå i situasjonen når vi er ferdige på stedet. Det er noe jeg tenker ofte på. Hvordan er det for dem når vi drar? Hvordan er det i morgen, om to uker, tre uker?

Gunhild skrev først og fremst refleksjonsnotat om situasjoner hvor hun møtte folk som berørte henne. Dette samsvarer med den ene kategorien jeg opprettet under arbeidet med inndeling av refleksjonsnotatene grupper. Gunhild lar seg berøre av oppdrag med barn involvert – at barnet blir igjen i familien og må fortsette å leve i den situasjonen. Susanne Bang (2003) beskriver hjelpernes rolle og hva det kreves av oss som mennesker å stå i slike situasjoner. Hun spør hva det betyr for den enkelte hjelper å bli utsatt for andre menneskers lidelser over tid (S. Bang, 2003). Det er ikke vanskelig å tenke seg at slike møter gjør noe med en ung politistudent i praksis, og det er nettopp derfor Gunhild valgte å skrive om slike møter. Gunhild sier videre:

Når jeg var med å hente barn og kjørte dem til Barnehuset for avhør – det var slike ting jeg tenkte mye på etterpå. Vi hentet barn ut fra skolen og kjørte dem til avhør. Det var spesielt.

Dette er nok et eksempel på at Gunhild skrev refleksjonsnotat da det var barn inne i bildet. Hun var allerede som politistudent, oppmerksom på oppdrag som involverte barn. Bang spør hva det betyr å bli utsatt for kontakt med den mest smertefulle delen av menneskelivet gjennom jobben i årevis (S. Bang, 2003, s. 12). Gunhild forteller seinere at hun benyttet refleksjonsnotatene som en slags egenerapi når hun opplevde slike vanskelige hendelser.

Gunnar skrev refleksjonsnotat da han opplevde forhold som han grublet over, situasjoner da han mente kollegaer handlet kritikkverdig og hvor han brukte refleksjonsnotatet til å si i fra om slike hendelser:

Skrev også om hendelser som ved den trafikkkontrollen. Ting som jeg som student stusset på. Når jeg hadde behov for å luften. Det er lettere å luften ut slike ting i en prosesslogg – og skrive akkurat det jeg tenker. Det er bedre enn å sitte foran en annen kollega å prate om det. Den trafikkkontrollen var ikke noe rart at jeg stusset ved. Det kunne være andre ting også. Jeg diskuterte jo med praksisveileder, men det var ikke alltid jeg sa alt jeg tenkte. Da er det lettere å skrive om det for å få tømt meg. Eller når vi var på oppdrag og det ble gjort på en måte, så ville jeg ha gjort det på en annen måte.

Trafikkkontrollen Gunnar snakker om her, er hendelsen som er nevnt i 5.3.2, hvor han opplevde at det ble begått en tjenesteforsømmelse. En politibetjent unnlot å skrive ut et forelegg til en

annen politikollega. Gunnar reagerte kraftig på dette, og valgte å skrive om denne situasjonen, isteden for å snakke med kollega om det som han opplevde som kritikkverdige. Gunnar var under utdanning på Politihøgskolen, og hadde fersk kunnskap om politiets etiske retningslinjer og hvordan man håndterte slike situasjoner. I denne settingen opplevde han et tydelig skille mellom de veletablerte politibetjentene og seg selv som student. Bang beskriver at i organisasjoner hvor det er et tydelig skille mellom «den gamle generasjonen» og den «unge generasjonen» kan det oppstå kulturkonflikter (H. Bang, 1988). I tillegg skriver Johannesen om hvordan studentene korrigeres og formes av overordnede, som en form for internjustis (Johannesen, 2013). Dette er forhold ved organisasjonen, som kan gjøre det enda vanskeligere for en student å si i fra om situasjoner de finner ugreie.

Jacobsen og Thorsvik skriver at det internt i en gruppe kan være sterkt press i retning av enstemmighet, og at man slår hardt ned på alle som kan finne på å avvike fra det gruppen mener er riktig (Jacobsen & Thorsvik, 2002, s. 343). Gunnar ble usikker i denne situasjonen og synes det var veldig vanskelig å protestere der og da. Han syntes derfor det var lettere å skrive om slike hendelser i refleksjonsnotat, og brukte dette verktøy for å si i fra. Gunnar beskrev at han ønsket å si noe, men hun turte ikke. Han reflekterte etisk over denne situasjonen i refleksjonsnotatet. Om etisk refleksjon sier Heggstad at det er å ha en kritisk tilnærming til hva man burde gjort, eller hvordan man bør handle, når man står overfor et etisk dilemma (Heggstad, 2018).

Politibetjent *Anette* husker ikke om hun skrev refleksjonsnotat ved spesielle hendelser eller opplevelser, men sier hun skrev en del refleksjonsnotat om usikkerhet i starten av praksisstudiet:

Jeg husker ikke noen spesielle opplevelser jeg skrev om. Det var mer det om jeg følte meg trygg gjennom året. Jeg synes nok at det var tungt i starten – har tenkt i ettertid at jeg egentlig ikke hadde det noe bra. Var litt aleine, og følte at ting var litt håpløst. Det var ikke helt slik jeg hadde sett for meg. Prosessloggen var et sted hvor jeg kunne lufte tankene mine. Jeg visste at praksisansvarlige skulle lese gjennom det. Det var en grei måte å kommunisere det man følte og tenkte på uten å måtte sitte ansikt til ansikt å prate. Så ja, det synes jeg var veldig greit. Det er greit å skrive ved større hendelser også, hvis man har behov for å sette ord på ting.

Anette brukte refleksjonsnotatet til å kommunisere om usikkerhet. Johannesen har påpekt at noen politistudenter oppgir at de får en form for praksissjokk. Noen studenter har også påpekt

at de fikk problemer når de kom ut i praksis med tanke på at de ikke var tilstrekkelig opplært, og at Politihøgskolen hadde gitt dem utilstrekkelig opplæring til å møte praksisfeltet (Johannessen, 2013, s. 154).

Sett i lys av Dreyfus og Dreufus fem utviklingsstadier fra nybegynner til ekspert, befant Anette seg her på nybegynnerstadiet (Dreyfus & Dreyfus, 1991) Først etter at hun har jobbet noen år i etaten, vil ulike erfaringer i lignende situasjoner føre til en intuisjon om hva hun skal gjøre i de ulike situasjonene. Hun ville da enklere kunne basere handlingene sine på kunnskap, erfaring og innsikt (Illeris, 2012, s. 432).

Politibetjent *Synnøve* skrev også flest refleksjonsnotat om det som berørte henne, det som gjorde følelsesmessig inntrykk. Hun har skrevet refleksjonsnotatet om et psykiatrioppdrag hvor de transporterte en kvinne til sykehuset, og hvor hun gjorde seg mange tanker i etterkant av oppdraget. Hun sier nå, etter at hun har jobbet noen år i politiet, at hun skrev refleksjonsnotat når noe berørte henne følelsesmessig:

Jeg skrev refleksjonsnotat om det som gjorde et følelsesmessig inntrykk. Ting som kverna litt i etterkant. Det var lettest å skrive om, for det du føler mest om, det har du gjort deg mest tanker om. Trengte ikke være om et oppdrag hvor jeg følte tristhet eller maktesløshet. Det kunne like gjerne være en morsom hendelse. Eller noe som rett og slett var makabert eller absurd. Jeg kunne også skrive om makabre ting på en humoristisk måte.

Bang skriver blant annet om hjelpere i samfunnet, som gjennom sin yrkesutøvelse møter mennesker i store kriser i livet. Disse menneskene trenger å bli møtt av hjelpere som vet hva det vil si å være ute av balanse, og som tørr å være sammen med mennesker i krise og som der og da er i en forferdelig situasjon (S. Bang, 2003, s. 11). Bang stiller spørsmål om hva som kreves av en profesjonell helper når det gjelder nærhet, støtte, omsorg og empati. Synnøve sier hun kunne skrive om makabre situasjoner på en humoristisk måte. Det kan være en strategi for å lettere kunne stå i det som blir vanskelig. Røkenes og Hanssen beskriver at vi noen ganger objektiverer – tingliggjør – den andre og gjennom dettet skaper avstand (Røkenes et al., 2002, s. 15). Det kan ha sammenheng med at vi har behov for å skape avstand til våre egne følelser

Galgenhumor er en form for humor som vi vet av erfaring brukes av mennesker for å takle ekstreme situasjoner. Synnøve skriver også om at hun kunne skrive refleksjonsnotat om

morsomme hendelser. Bang skriver at det å la seg bevege eller berøre i det profesjonelle arbeidet med andre mennesker, er en forutsetning for ekte arbeids glede (S. Bang, 2003, s. 118).

Asgeir sier han skrev refleksjonsnotat de gangene han ble berørt av en eller annen grunn:

Skreiv når noe har berørt. De oppdragene husker jeg veldig godt. Det var enkelte å vite når jeg skulle skrive, for det var de gangene jeg hadde følt noe annerledes, noe nytt eller noe som føltes annerledes. Det kunne være ting i oppdraget som jeg reagerte på. Det kunne være noe negativt, eller en følelse jeg hadde inni meg, spenning, redd eller sånne ting. Litt vanskelig å forklare.

Videre sier *Asgeir* at:

Mange lurer på hvordan det er å se døde folk og sånn, men det er ikke noe jeg tenker på etter på. Det handler mer om pårørende og deres veldig personlige ting. Det er de møtene jeg tenker mest på nå også. Det kan også være fine opplevelser med pårørende også. Også kan man møte dem lenge etter hendelsen, kanskje et år etterpå, også kommer de bort og jeg får en klem. Jeg er veldig glad i mennesker generelt.

Asgeir skrev om møtene med mennesker. Han ble ikke nødvendigvis berørt av de spektakulære oppdragene, men mer av selve menneskemøtene. Han opplevde at det også kunne være fine opplevelser med pårørende, og at dette ga han noe i ettertid. «... eksistensen – det mennesket blir til i møte med andre og samfunnet der det utvikler sine evner, tildeles roller og funksjoner» (Aubert & Bakke, 2018, s. 28). Eksistensialistene vektlegger det bevisste, reflekterte menneske – ikke bare et passivt opplevende, og krav til refleksjon omkring hendelser og situasjoner (Røkenes et al., 2002). I kapitlet under kommer jeg inn på om denne refleksjonstreningen har hatt en betydning – har det gjort en forskjell?

6.2 HVILKEN BETYDNING HAR ARBEIDSKRAVET HATT FOR VIDERE YRKESETISK BEVISSTHET?

Jeg ønsket at politibetjentene skulle si noe om refleksjonsnotatenes *betydning* – altså om arbeidskravet har en relevans opp mot seinere yrkesetisk bevissthet? Det vil være relevant å belyse i denne studien, og ikke minst vil det være relevant for Politihøgskolen å se hva dette arbeidskravet kan føre til, og om man kanskje burde hatt enda sterkere oppmerksomhet mot

arbeid med refleksjonsnotat i bachelorstudiet. Noen av politibetjentene sa i intervjuet at det at det var et arbeidskrav, var nødvendig for at de skulle reflektere skriftlig. Respondent *Gunhild* sa blant annet:

Arbeidskravet hadde mye å si for at vi skrev refleksjonsnotat. Det er en bra greie. Dette settes i gang i praksisåret. Det er noe vi måtte gjøre. Alle blir tvunget til å reflektere. Mange som ikke er vant til denne måten å reflektere på har godt av det. Det blir en aha opplevelse.

Samtlige av politibetjentene mente at skriving av refleksjonsnotat har hatt stor betydning for videre yrkesetisk bevissthet. Flere har benyttet refleksjonsnotatet til å evaluere seg selv i praksis. *Gunhild* sa om dette at:

Å skrive er også med på å evaluere meg selv, tenker jeg. Det er mye læring i det. Du går igjennom hendelsen på nytt.

Læringsorientert refleksjon kan handle om at du har større oppmerksomhet i forhold til det du har tenkt (Søndenå & Sundli, 2004), og at slik refleksjon ikke trenger å være bevisst hverken når du tenker eller skriver (Bjork & Bjerknes, 2003). Det å gå gjennom hendelsen på nytt, er selve kjernen i det å reflektere over noe man har opplevd eller deltatt på. Askeland benevner refleksjon som gjenskinn eller tilbakekasting. I overført betydning vil det bli ettertanke eller det å gå gjennom noe på nytt (Askeland, 2011), akkurat slik *Gunhild* forklarer det i intervjuet. Videre sier *Gunhild* om arbeidskravets betydning at:

Arbeidskravet setter prosessen i gang. Alle måtte sette seg ned å tenke over hva vi faktisk var ute på. Det er refleksjonene i ettertid som gjør at jeg orker å jobbe med dette. Da trenger jeg ikke å ta det med meg i flere uker- Da kan jeg bruke et kvarter på å reflektere over hva som skjedd, hvordan var det? Så kan vi legge det bak oss. Det er en del av jobben vår å sette oss inn i hvordan folk har det.

Gunhild drar her inn i betydningen av arbeidskravet at hun bruker det til en form for avreagering. Hun mener det er refleksjonene i ettertid, som gjør at hun orker å jobbe med dette (politijobben). *Gunhild* sier hun reflekterer for så å legge hendelsen bak seg. Refleksjoner om hvordan man handler og reagerer, skal gjøre deg bedre i stand til å løse oppdragene, og ivareta deg selv, på en hensiktsmessig og god måte (Bie, 2010). Refleksjoner som skjer samtidig som du handler, kjennetegner fagpersoner som er i stand til å være oppmerksomme på seg selv og

sin indre dialog, samtidig som man evner å fokusere på «den andre» (Aubert & Bakke, 2018). Schön kaller det «Reflection in action».

Respondent *Anette* forteller at det er viktig å ha økt fokus på refleksjon i yrkesutøvelsen:

Ja, jeg tror at ved økt fokus på dette, så vil vi utvikle yrkesetisk bevissthet. Det er bevissthet. Når man blir minnet på dette flere ganger i året, så gjør det noe med deg.

Anette tror også at holdninger og grenser forandrer seg fra man er nyutdannet til man har jobbet noe tid i etaten. Hun sier om dette at:

Ja, jeg tror vi flytter grenser hvis vi ikke reflekterer. Det opplever jeg nå også, at de som kommer ferske ut i jobben nå, har andre holdninger enn de som har jobbet i mange år.

Det er forhold som samsvarer med Johannessens undersøkelser på dette området. Han mener det kan være vanskelig for en student å stille spørsmål ved, eller undre seg, for å forsøke å endre en uheldig eller uønsket praksis som har vokst fram (Johannessen, 2013).

Respondent *Synnøve* sier om betydning av refleksjonsnotatskriving at:

Skrijving av refleksjonsnotat har hatt betydning. Det å klare å sakke på tempoet og tenke på hva er det vi faktisk gjør. Isteden for å rushe gjennom alt uten å ha en tanke rundt det. Alt fra det overordnede samfunnsoppdraget, ned på detaljnivå og mellommenneskelige relasjoner.

Hun er opptatt av å roe ned og tenke over hva vi faktisk gjør. Synnøve nevner også refleksjoner om selve samfunnsoppdraget. Her kan vi dra paralleller til Politidirektoratets etiske retningslinjer hvor de er opptatt av helheten, og om det å ta gode valg – hver gang (Politidirektoratet, 2018). Retningslinjene legger vekt på at de valgene vi tar i utførelsen av yrket ikke bare påvirker oss selv, men også kollegaer og alle de menneskeskjebnene vi møter i jobben. Det er derfor en forutsetning at vi opptrer på en slik måte at man opprettholder befolkningens tillit.

Synnøve sier videre at:

Det å skrive refleksjonsnotat sår et frø med tanke på betydning for utvikling av den yrkesetiske bevisstheta seinere. Så begynner man der, så må den utviklinga fortsette. Nå jobber jeg mye

med tunge rusmisbrukere og kriminelle. Jeg har tatt med meg det inn: hvordan fremstår jeg overfor dem når jeg jobber. Jeg må være forutsigbar og standhaftig, men jeg må også være et menneske. Det er en øvelsessak. Jeg må jobbe med meg selv med dette i politirollen, slik at det blir ekte og ordentlig.

Synnøve sier med dette at arbeidskravet var viktig, det sådde et frø, og arbeidskravet fikk betydning for hennes yrkesetiske bevissthet seinere. Hun jobber nå med tunge rusmisbrukere, og er opptatt av hvordan hun fremstår overfor dem. Aubert og Bakke sier at selvrefleksjon krever erfaring og høy kompetanse, og det innebærer evne til å kunne observere seg selv med parallelle og ytre dialoger – hvordan blir jeg oppfattet av andre (Aubert & Bakke, 2018).

Asgeir fortalte at han forsto hva yrkesetisk refleksjon var da de fikk opplest noen refleksjonsnotat i starten av praksisåret:

Det ble lest opp gode eksempler i starten. Det synes jeg var viktig, for hvordan skulle vi egentlig skrive det.

Bie sier om dette at det er vanskelig å gi fullstendig og detaljerte oppskrifter på hvordan man bør reflektere i de ulike situasjonene (Bie, 2010, s. 25).

6.3 YRKESETISK STÅSTED NÅ

Jeg ønsket at politibetjentene skulle fortelle meg hva de tenkte om sitt yrkesetiske ståsted nå, etter at de har vært ute i ordinær politijobb en tid. Dette spørsmålet var ment for å forankre det de allerede hadde fortalt i intervjuet. Hva tenker de om hvor de befinner seg nå i det yrkesetiske landskapet. Det var også ment som et spørsmål som avrundet og lukket intervjuet.

Respondent *Synnøve* mente at hennes yrkesetiske ståsted er uendret fra hun var student, og til hun nå har jobbet flere år i politiet. Hun sa noe om trygghet og erfaring, og hva dette har gjort for henne:

Jeg tenker at mitt yrkesetiske ståsted er uendret fra jeg var student, men det er tryggere. Tryggere på dilemmaer. Tryggere i forhold til gjenkjennelse i oppdrag. Du lever på en erfaring etter hvert. Ting gjør fortsatt inntrykk, selv om han har stått i noe av det samme tidligere, men

det er alltid en ny setting. Men det er en balansegang. Jeg evner å skru av mer nå enn når jeg var student. Jeg skal jo ivareta helsa mi jeg å. Jeg føler sjøl jeg har et godt yrkesetisk ståsted.

Synnøve oppleves gjennom det hun sier å stå trygt i seg selv. Samtidig poengterer hun at det er situasjoner som fremdeles gjør inntrykk, selv om hun har stått i noe lignende tidligere. På veien fra å være nybegynner til å bli en ekspert (Dreyfus & Dreyfus, 1991), har refleksjon over praksis sett i lys av Lauvås og Handals teorier, bidratt til at Synnøve har blitt mer klar over det grunnlag av kunnskap, erfaring og verdier som yrkesvirksomheten i politiet faktisk hviler på (Lauvås & Handal, 2014). Synnøve, som en hjelper i samfunnet, er også opptatt av å ivareta helsa. Hun vet hva det vil bety for den profesjonelle behandler å bli utsatt for andre menneskers behov for støtte hver dag (S. Bang, 2003).

Respondent *Asgeir* medgir at yrkesetisk oppmerksomhet har gjort noe med han, og at han vil unngå å tenke at «slik gjør vi det hos oss», uten å reflektere over det. Han sier om dette:

Ja, tenker i alle fall at det har gjort noe med min egen måte å tenke på tid på – for meg selv. Jeg har tenkt mye på at jeg ikke vil dit at «slik gjør vi det her».

Om refleksjoner sier *Asgeir* på generelt grunnlag at:

Før gjorde jeg det på penn og papir og delte med noen. Det gjør jeg ikke nå, men jeg gjør meg de samme tankene. Nå gjør jeg det på min egen måte for meg selv. Og jeg liker det veldig godt. Det er positivt at man kan sette seg ned å reflektere, uansett om det er en liten eller stor hendelse.

Respondent *Nina* tror kanskje at refleksjonsnotatskrivingen i praksisstudiet har gjort henne mer oppmerksom på yrkesetisk bevissthet. Hun forteller at:

Jeg er nok mer reflektert nå enn jeg var den gang. Kanskje refleksjonsnotatene og skrivegen av dem, ubevisst har gjort meg mer oppmerksom på dette. Det at vi ble tvunget til å skrive har nok gjort meg mer systematisk i å reflektere. Måten å jobbe på.

Nina mener at det at politistudentene ble tvunget til å skrive refleksjonsnotat, har ført til at hun reflekterer mer systematisk etter at hun har startet å jobbe som politibetjent. *Hiim* og *Hippe* er blant annet opptatt av at ledelse legger til rettet for systematisk refleksjon over arbeidet i et

lærende felleskap (Hiim & Hippe, 2004). Fokus på arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* i andre studieår ved Politihøgskolen, kan derfor i den sammenheng ses på som et utviklende arbeidskrav, og et arbeidskrav som gjør en forskjell.

6.4 FOKUSGRUPPEINTERVJU AV PRAKSISANSVARLIGE OG DRØFTING AV RESONNEMENTENE

Det ble i forbindelse med studien gjennomført fokusgruppeintervju av praksisansvarlige i et politidistrikt. Dette er praksisansvarlige som har den samme stilling som meg selv, og som har oppfølgingsansvaret for studenter på andre opplæringssteder. Formålet med fokusgruppeintervjuet var å belyse de praksisansvarliges forståelse av refleksjonsnotatenes betydning i praksisstudiet. I tillegg ønsket jeg fokusgruppens tanker om refleksjonsnotatet som et verktøy for politistudentens læring, og jeg ville at gruppen skulle diskutere og utveksle erfaringer om politistudentens skrivning av refleksjonsnotat. Dette ble også en framgangsmåte for meg, for å bekrefte eller avkrefte min egen forståelse av dette temaet. Det ble på sett og vis en utsjekk på mine egne antagelser og forforståelse om studentenes refleksjonsnotat. Jeg vil kommentere og drøfte de praksisansvarliges uttalelser i fokusgruppeintervjuet til slutt i underkapittelet 6.4.1.

Første spørsmål til praksisansvarlige i fokusgruppeintervjuet var: Hva ser dere som læringspunkter ved arbeidskravet skrivning av refleksjonsnotat?

Praksisansvarlig 1 forklarte det på denne måten:

Det studentene sier selv er at de synes det er vanskelig å begynne å skrive. De skriver bare om det som har skjedd. Etter hvert begynner de å skrive om ting som har festet seg hos dem på en eller annen måte. Da er det lettere å kvittere ut det, og bruke det som en type debrief.

Praksisansvarlig 2 fortsatte tankerekken med:

Studentene må presses litt i starten til å skrive refleksjonsnotat. De må drives litt framover for å skrive. For gjennom jevnlig trening oppdager studentene flere perspektiver og læringspunkter ved å skrive refleksjonsnotat. Det er ikke sikkert de ser alle perspektivene i løpet av den første perioden, men de vil ha bruk for treningen når de skal starte på refleksjonsoppgaven og andre oppgaver inn mot tredje studieår. Jeg ser det som viktig at man må ha tålmodighet til å trene

på skrivningen, og det betinger at studentene får respons på refleksjonsnotatene. De må få respons av oss praksisansvarlige, og det vil dem en feedback og en anerkjennelse på at det de skriver vil ha en verdi for deres læringsutvikling.

Praksisansvarlig 2 fortsatte sitt resonnement:

Et annet læringspunkt er at vi som praksisansvarlige må berede grunnen til at også praksisveilederne skal se verdien av å skrive refleksjonsnotat. Ideelt sett skulle også veilederne skrevet refleksjonsnotat og levert oss, det ville blitt en fin prosess under oppfølging av studentene. Vi skulle også da kunne gitt respons til veilederne. Det ville gitt en synergieffekt at både studenter og veiledere skrev refleksjonsnotat. Når veileder ser verdien av å skrive refleksjonsnotat, så vil han også kunne motivere studenten til å skrive. Det er ikke alltid like lett å identifisere etiske dimensjoner i alt vi gjør. Det er der vi også må ha med veilederne på laget – til å identifisere ulike etiske aspekter og dimensjoner i det daglige arbeidet.

Praksisansvarlig 3 begrunnet læringspunkter med:

Læringsutbyttet ved refleksjonsnotatskriving i politioperative gjøremål, vil hjelpe deg til å kaste blikket litt tilbake til det du har vært med på og det du har gjort. Det er også et utbytte i forhold til den psykiske belastningen for den enkelte, for skriving vil være en forberedelse for den enkelte til dagen i morgen.

Andre spørsmål til fokusgruppen var: Hva tenker dere er verdien av dette arbeidskravet, sett i lys av seinere yrkesetisk refleksjon?

Praksisansvarlig 2 sa om verdien av arbeidskravet:

Verdien av arbeidskravet. Gjennom å skrive ned det du har vært med på, og gjennom å bearbeide det du har vært med om i en yrkesetisk dimensjon, så forankrer du også yrkesetikken sterkere i deg selv. Det vil da være gjenkjennelig i seinere oppgaveløsninger og i utførelse av arbeidet.

Praksisansvarlig 1 fulgte opp med:

Jeg opplever at studentene blir mer og mer ærlige når de skriver refleksjonsnotatene i løpet av året. De tør mer. Jeg blir nesten ydmyk noen ganger, når jeg leser hva de skriver. Særlig når

de ikke skriver for oss som skal lese det, men når de skriver for seg selv. Jeg er ikke så sikker på om studentene er like ærlige når de sitter og snakker med noen om oppdragene, som de er når de skriver om dem for seg selv. Når de er såpass ærlige, tror jeg læringseffekten er større.

Praksisansvarlig 3 avsluttet med:

Man lærer jo mer av å skrive det, enn å bare tenke det. Vi har alle her vært på mange rare oppdrag opp gjennom tiden, og noen sitter jo der for alltid. Men det er klart at de oppdragene du har gjort noe med i ettertid, for eksempel skrevet om det, har jo læringen vært størst.

6.4.1 KOMMENTARER OG DRØFTING TIL PRAKSISANSVARLIGES RESONNEMENT

De praksisansvarlige forteller at studentene må presses litt i starten for å komme i gang med skrivingen. Videre forteller de at studentene må drives framover for å skrive, og at de gjennom skrivetrening vil oppdage flere perspektiver og læringspunkter ved å skrive. Dette samsvarer med rektors notat om arbeidskravet til studentene, som skriver at studentene må presser seg noe, så vil de oppleve at det blir spennende og utviklende å skrive refleksjonsnotat². Studentene trenger mest sannsynlig god veiledning og pådriv for å starte prosessene med å skrive ned refleksjoner. Bie er enig i dette og skriver at det ikke er så enkelt å drive med bevisst refleksjon på egenhånd uten noen holdepunkter for hvordan du skal gå frem (Bie, 2010).

De praksisansvarlige snakker om at det er utviklende for studentene å motta respons på refleksjonsnotatene. Notatene kan benyttes som bakteppe for veiledningssamtaler med praksisansvarlig, noe som kan være en god arene for å motta respons på arbeidskravet. Læringsorientert refleksjon er en god strategi og foregår best sammen med andre (Søndenå & Sundli, 2004). Bie sier det av og til kan være vanskelig å få noe ut av refleksjonene aleine, og at det kan være en god ide å reflektere sammen med andre, medstudenter, veileder eller veiledningsgruppe. Det kan være lurt å benytte seg av medreflekterende i refleksjonsfasen. Det kan føre til flere perspektiver og andre erfaringer med tilsvarende opplevelser (Bie, 2010, s. 73).

---

² Å skrive refleksjonsnotat – Notat til studentene i B2 (vedlegg 5)

De praksisansvarlige snakker også om identifisering av etiske dimensjoner, at det ikke alltid er like enkelt for studentene å identifisere de ulike aspektene i det daglige arbeidet. Dette er et oppdrag som praksisansvarlig bør fokusere på. Å legge til rette for veiledning med politi-student, enten en-til-en veiledning med praksisveileder eller praksisansvarlig, eller gruppe-veiledning, er en av praksisansvarliges hovedoppgaver. Etisk refleksjon handler om å tenke høyt rundt et tema eller en situasjon som man har opplevd som etisk utfordrende (Heivoll & Aadland, 2018, s. 95).

De praksisansvarlige trekker inn aspektet med at hendelser kan være psykisk belastende for den enkelte student, og at skriving kan være en forberedelse til å møte psykisk utfordrende situasjoner i morgen. Refleksjon skal gjøre studentene i stand til å løse daglige utfordringer på en faglig god og hensiktsmessig måte (Bie, 2010).

Vedrørende verdien av arbeidskravet mente de praksisansvarlige at ved å skrive ned og bearbeide det man har opplevd i et yrkesetisk perspektiv, forankres yrkesetikken sterke i dem selv, og situasjoner og hendelser vil da være gjenkjennelig i seinere oppgaveløsninger og i utførelse av arbeidet. Ved å legge til rette for refleksjon over praksis og handlinger, som å skrive refleksjonsnotat, kan refleksjonen bidra til at det faglige grunnlaget blir mer bevisst. Bevisstgjøring gjennom å reflektere skriftlig kan føre til at man endrer egen praksis til det bedre (Tveiten, 2013, s. 72). Forskning viser dessuten at systematisk etikkrefleksjon oppleves som nyttig, at det bidrar til å øke kompetanse i etikk, og at man kan få større oppmerksomhet om etiske utfordringer (Heggstad, 2018, s. 65).

De praksisansvarlige mener også å oppleve at studentene blir mer og mer ærlige i de skriftlige refleksjonsnotatene, at de tør mer, og at dermed læringseffekten er større. Når vi vet at hensikten med refleksjon blant annet er å utvikle faglig bevissthet, ferdigheter og et bevisst forhold til egen væremåte og egne reaksjoner (Bie, 2010, s. 19), mener jeg det er naturlig at studentene oppleves mer reflekterte og ærlige etter hvert som de blir vant med refleksjonstrening.

6.5 SAMMENDRAG

I kapittel seks har fem tidligere politistudenter, nå politibetjenter, sagt noe om hva det ville si å skrive refleksjonsnotat da de var politistudenter. De har fortalt ved hvilke hendelser de valgte å skrive, hva arbeidskravet har hatt å si for deres seinere yrkesetiske bevissthet, og de har sagt litt om deres eget yrkesetiske ståsted nå i dag. Jeg har drøftet politibetjentens uttalelser underveis i teksten.

Videre i kapittel seks har jeg referert fra fokusgruppeintervjuet med de praksisansvarlige, og jeg har drøftet deres utsagn etter de refererte uttalelsene. Jeg vil i det følgende kapittel syv, forsøke å dra funnene i kapittel fem og seks sammen til en avsluttende oppsummering.

7 OPPSUMMERING

I dette kapittelet vil jeg oppsummere det jeg har kommet fram til av resultater fra analyser av refleksjonsnotatene, og fra intervju av politibetjenter og praksisansvarlige. Refleksjonsnotatene og intervjuene ble drøftet underveis i hhv kapittel fem og seks, slik at dette vil bli en oppsummering av funnene i de to kapitlene.

Aller først i oppsummeringen vil jeg minne om problemstillingen i denne studien: **På hvilken måte bidrar arbeidskravet skrijving av refleksjonsnotat, i andre studieår ved Politihøgskolen, til reflekterte polititjenestemenn- /kvinner?** For å finne svar på problemstillingen har jeg analysert refleksjonsnotat, skrevet av politistudenter i andre studieår. I tillegg har jeg intervjuet tidligere politistudenter, nå politibetjenter, om arbeidskravet *skrijving av refleksjonsnotat*, og om dette arbeidskravet har ført til ytterligere yrkesetisk bevissthet, etter at de har jobbet en tid som politibetjenter – om det har gjort en forskjell. Til sist har jeg gjennomført fokusgruppeintervju av en gruppe praksisansvarlige (opplæringsansvarlige), som har sagt noe om sin forståelse av arbeidskravet og læringspotensialet som ligger i det.

Et hovedfunn, som jeg mener står helt klart fram i studien, er at politistudenter i praksisstudiet reflekterer etter Politihøgskolens intensjonen. Jeg mener man kan lese ut fra utdragene av refleksjonsnotatene, at politistudentene i andre studieår i stor grad reflekterer over situasjoner og hendelser de opplever. De reflekterer over de tankene de gjør seg før og etter oppdragsutførelsen, og de reflekterer over tanker, følelser og kroppsreaksjoner de kjenner på under hendelsen. I tillegg kan det leses i refleksjonsnotatene at politistudentene reflekterer ærlig, åpent og ufiltrert. Det bekrefter også de praksisansvarlige under fokusgruppeintervjuet. De forteller at de etter hvert opplever studentene mer og mer åpne og ærlige i skrijvingen av refleksjonsnotat, og at de tør mer.

Politibetjentene bekrefter i intervjuene at de skrev refleksjonsnotat når noe berørte dem på en eller annen måte. Med det mente de ofte oppdrag som handlet om omsorg og empati for de personene de var i kontakt med, og som berørte dem på en slik måte at de valgte å skrive ned sine refleksjoner. Det kan også lese ut fra de fleste refleksjonsnotatene, at det er menneskemøtene, som har berørt politistudentene i størst grad. Det er i disse møtene man kan lese om politistudentenes omsorgsevne, empati og berørthet. Flere politibetjenter opplyste i intervjuene at de skrev refleksjonsnotat om oppdrag hvor barn var involvert, og at dette var vanskelige

oppdrag å fordøye. Jeg har nevnt tidligere at de fleste politistudentene er unge voksne i alderen 20-25 år når de gjennomfører praksisstudiene ved Politihøgskolen. S. Bang har skrevet om alder og erfaring, og hva dette kan bety i en hjelperrolle i samfunnet. Når man er ung og har lite erfaring, og har hatt en kanskje beskyttet oppvekst selv, kan møtene med mennesker som står i dramatiske hendelser bli voldsomt for hjelperen, og det kan oppleves som et sjokk og et angrep på ens normale forsvar (S. Bang, 2003, s. 69). Videre skriver hun at det er mindre sjokkerende hvis man tidligere har møtt motgang og har vært gjennom kriser i livet.

Min erfaring tilsier at politistudentene i dag (i stor grad) er velfungerende ungdom, flinke på skolen, gode i idrett, de kommer fra velfungerende hjem, og de har blitt fulgt opp på en god måte gjennom barne- og ungdomstiden. Det er ikke min hensikt å stigmatisere, men det poengteres at det er slik jeg, gjennom 12 år som politiutdanner, opplever de fleste av våre politistudenter i praksis. At politistudenter oppleves som forholdsvis vellykket ungdom, kan ha sammenheng med opptakskriteriene hvor det er en forholdsvis streng fysisk og psykisk seleksjon, for å komme inn på studier ved Politihøgskolen. Det er derfor ikke vanskelig å forstå at politistudentene kan oppleve et praksissjokk når de kommer ut i praksisstudiene, slik som Paulsen og Enoksen forklarer det i sin artikkel (Paulsen & Enoksen, 2017). Det å legge til rette for systematisk refleksjon over politistudentens praksishverdag, blir derfor et svært viktig verktøy for studentens læring og utvikling. Vi har sett at systematisk refleksjon bidrar til å utvikle politistudenters faglige bevissthet og deres ferdigheter, og at de utvikler et bevisst forhold til egen væremåte og egne reaksjoner.

Politibetjentene forteller også at de skrev refleksjonsnotat om hendelser som førte til at de stusset over måten de løste oppdrag på, eller at de reagerte på språkbruk politibetjenter imellom. Dette samsvarer med utdragene av refleksjonsnotat, som viser at politistudentene benytter refleksjonsnotatene til å si ifra om kritikkverdige forhold eller hendelser. Politistudentene vet at refleksjonsnotatene kan bli lest av praksisansvarlig, og de synes trolig at dette er en god måte å si ifra om hendelser de ikke har lyst til å varsle muntlig om til leder eller andre. Skrivning av refleksjonsnotat kan dermed være en svært viktig «ventil» for politistudenter, et sted de vet de kan si ifra om hendelser de ikke ønsker å ta opp med praksisveileder eller annen leder. Dette samsvarer med min tidligere undersøkelse om *politistudenters reelle mulighet til å si ifra i praksisåret* (Opsahl, 2016). Politistudentene ønsket ikke å si ifra, blant annet fordi de ikke vil stikke seg fram, de ønsker jobb ved praksisstedet, og de opplever hele praksisstudiet som et eneste langt jobbintervju.

Det at refleksjonsnotatskriving er et *arbeidskrav* i andre studieår, synes å ha vært vesentlig med tanke på seinere yrkesetisk bevissthet. *Gunhild* sa blant annet i intervjuet at arbeidskravet presset henne til å skrive ned tanker og følelser, at dette ble satt i gang i praksisstudiet, og hun mente arbeidskravet var en god greie. Respondent *Nina* mente også at det å bli tvunget til å skrive refleksjonsnotat i praksisstudiet, har gjort henne mer systematisk i å reflektere etter at hun har jobbet i politiet i noen år. Alle de intervjuede politibetjentene bekreftet at arbeidskravet hadde stor betydning for at de systematisk reflekterte. Det at det var et arbeidskrav, og at de ble tvunget til å skrive, var et bidrag til at de gjennomførte systematisk refleksjon. Politibetjentene poengterte i intervjuene at arbeidskravet sådde ett frø, og at det satte prosessene i gang. Vi kan dermed fastslå ut fra dette, at arbeidskravet *skrivning av refleksjonsnotat* har ført til større oppmerksomhet om yrkesetisk refleksjon også seinere i yrkeskarrieren. Arbeidskravet i sin form, bidrar dermed til reflekterte tjenestemenn og kvinner.

Når vi nå vet betydningen av et slikt arbeidskrav, burde kanskje skrivning av refleksjonsnotat hatt enda større fokus i politiutdanningen? Slik det praktiseres i dag, er det forholdsvis ulikt hvor stort trykk og fokus de enkelte praksisansvarlige har på refleksjonsnotatskriving. Ved noen opplæringsenheter er det stort fokus på dette arbeidskravet, refleksjonsnotatene brukes der aktivt inn i veiledningssamtaler og gruppeveiledninger, og politistudentene gis respons på refleksjonsnotatene gjennom hele praksisstudiet – alt dette med samtykke fra politistudentene. Ved andre praksissteder er det innført en praksis hvor praksisansvarlige knapt ser et refleksjonsnotat gjennom hele praksisstudiet. Ved slik praksis kan det være utfordrende å svare ut om vi utdanner reflekterte politistudenter, som er et av hovedmålene til Politihøgskolen.

Under fokusgruppeintervju med praksisansvarlige kom det fram et nytt aspekt ved refleksjonsnotatskriving – burde praksisveiledere også skrive refleksjonsnotat? Det ble brakt fram under gruppediskusjonen at de praksisansvarlige burde berede grunnen til at også praksisveilederne skulle se verdien av å skrive refleksjonsnotat. Det var et nytt aspekt, som jeg tenker Politihøgskolen bør jobbe videre med. Det ville vært enda en motiverende faktor for politistudentene, når praksisveiledere ser verdien av arbeidskravet og kan motivere politistudentene ytterligere til å skrive refleksjonsnotat.

8 VEIEN VIDERE – REFLEKSJONSHÅNDBOK FOR POLITISTUDENTER?

Jeg har et ønske om å gjøre det elementært og skulle tenke om egen tenkning under praksisstudiene, og seinere under yrkesutøvelsen. Et mål med refleksjonsnotatene er å fremme politistudentens evne til refleksjon for læring og utvikling både individuelt og sammen med andre. Hvordan kan jeg skape en kultur for refleksjon i det daglige hos politistudentene, og hvordan kan jeg vekke ytterligere interesse for refleksjonsnotatskriving?

Jeg har gjennom dette arbeidet med masteroppgaven latt meg inspirere spesielt av en liten bok, *Refleksjonshåndboken* av Kristin Bie (2010). Den er primært skrevet til studenter i helse- og sosialfagutdanningene, samtidig mener jeg den også treffer studentene i politiutdanningen. Allikevel er jeg såpass inspirert at jeg har tanker om å skrive en egen *refleksjonshåndbok for politistudenter*. I den boken vil jeg også bidra med eksempler på hva jeg mener framstår som gode refleksjonsnotat i denne sammenhengen. Politibetjentene opplyste i intervjuene at de satte stor pris på høytlesning av gode eksempler på refleksjonsnotat i starten av praksisstudiene. De opplyste at dette satte dem på sporet av hva som var gode refleksjonsnotat, og at de da lettere forsto hva det ville si å reflektere med et fokus på yrkesetikk. Det har derfor utviklet seg en praksis i det politidistriktet jeg er ansatt, at vi leser noen refleksjonsnotat helt i starten av praksisstudiet, som vi mener framstår som reflekterte notat med yrkesetisk fokus. Noen slike refleksjonsnotat vil i så fall få en naturlig plass i håndboken.

En annen bok har også vokst fram i meg, som et viktig bidrag – en bok om politikultur. Det er skrevet svært lite om dette temaet. Jeg opplever at jeg sitter på et unikt materiale med tanke på å skrive noe gyldig om politikultur. Politistudentene i praksis oppleves av meg som gode barometre på hva som rører seg i et politidistrikt, på en politistasjon/lensmannskontor, på en avdeling og i et yrkesfellesskap, når det gjelder våre normer, verdier og virkelighetsoppfatninger, og ikke minst *hvordan gjør vi det her hos oss?* Dette er i så fall et arbeid noe fram i tid, men jeg ser det som et svært interessant tema å belyse noe mer enn hva som er gjort til nå.

9 LITTERATUR

- Alvesson, M. & Sköldbberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion : vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (2. oppl. utg.). Lund: Studentlitteratur.
- Askeland, G. A. (2011). *Kritisk refleksjon i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforl.
- Aubert, A.-M. & Bakke, I. M. (2018). *Utvikling av relasjonskompetanse : nøkler til forståelse og rom for læring* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal.
- Bang, H. (1988). *Organisasjonskultur* (3 . utg.). Oslo: Tano Aschehoug AS.
- Bang, S. (2003). *Rørt, rammet og rystet* (4. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Bie, K. (2010). *Refleksjonshåndboken : for bedre læring* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Bjørk, I. T. & Bjerknes, M. S. (2003). *Å lære i praksis : en veiviser for studenten*. Oslo: Universitetsforl.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015). *Kvalitative metoder : en grundbog* (2. udg. utg.). København: Hans Reitzel.
- Brinkmann, S., Tanggaard, L. & Hansen, W. (2012). *Kvalitative metoder : empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Busch, T. & Vanebo, J. O. (2003). *Organisasjon og ledelse: Et integrert perspektiv* (5. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory : a practical guide through qualitative analysis*. London: Sage.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dreyfus, H. L. & Dreyfus, S. (1991). *Intuitiv ekspertise : den bristede drøm om tænkende maskiner*. København: Munksgaard.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet : en innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg. utg.). Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Heggstad, A. K. T. (2018). *Etikk i klinisk sjukepleie*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Heggstad, A. K. T. & Nitter, A. L. (2018). *Etikk i klinisk sjukepleie*. Oslo: Samlaget.
- Heivoll, G. & Aadland, E. (2018). *Profesjonsetikk for politiet*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Hiim, H. & Hippe, E. (2004). *Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hiim, H. & Hippe, E. (2012). *Undervisningsplanlegging for yrkesfaglærere* (4. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Illeris, K. (2012). *49 tekster om læring*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Jacobsen, D. I. & Thorsvik, J. (2002). *Hvordan organisasjoner fungerer* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Johannessen, S. O. (2013). *Politikkultur: Identitet, makt og forandring i politiet*. Trondheim: Akademika forlag.
- Justisdepartementet. (1990). *Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/1990-06-22-3963>

- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kversøy, K. S. & Hartviksen, M. (2018). *Samarbeid og konflikt : to sider av samme sak : SØT-modellen* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Lauvås, P. & Handal, G. (2014). *Veiledning og praktisk yrkesteori* (3. utg. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Opsahl, S. A. (2016). Politistudenters reelle mulighet til å si ifra i praksisåret. Høgskolen i Oslo og Akershus, Kjeller.
- Paulsen, J. E. & Enoksen, L. M. (2017). Hvilke moralske utfordringer opplever norske politistudenter i praksisåret? *NTNU Programme for Applied Ethics*, 16, 95-110. <https://doi.org/https://doi.org/http://dx.doi.org/10.5324/eip.v11i2.1986>
- Pettersen, R. C. (2005). *Kvalitetslæring i høgere utdanning : innføring i problem- og praksisbasert didaktikk*. Oslo: Universitetsforl.
- Politidirektoratet. (2018). *Etiske retningslinjer for politiet*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politi høgskolen. (2015). *Fagplan Bachelor - Politiutdanningen*. Politi høgskolen.
- Politi høgskolen. (2018). *Fagplan Bachelor - Politiutdanning 2018-2021*. Oslo: Politi høgskolen.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Røkenes, O. H., Tolstad, O. & Hanssen, P.-H. (2002). *Bære eller bryte : kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Schön, D. A. (2001). *Den reflekterende praktiker : hvordan professionelle tænker, når de arbejder*. Århus: Klim.
- Schön, D. A. (2013). *Uddannelse af den reflekterende praktiker : tiltag til en ny udformning af undervisning og læring for professionelle*. Aarhus: Klim.
- Seikkula, J. & Eliassen, H. (2006). *Reflekterende prosesser i praksis : klientsamtaler, veiledning, konsultasjon og forskning*. Oslo: Universitetsforl.
- Spurkeland, J. (2015). *Tilpasset ledelse*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Søndenå, K. & Sundli, L. (2004). *Veiledning i praksisfeltet : Rom for refleksjon og didaktisk nytenkning - eller bare kloning og speiling?* I(s. s. 128-151). Kristiansand: Høyskoleforl., 2004.
- Teslo, A. L. (2006). *Mangfold i faglig veiledning : for helse og sosialarbeidere* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Tveiten, S. (2013). *Veiledning : - mer enn ord* (4. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Ulleberg, I. (2014). *Kommunikasjon og veiledning : en innføring i Gregory Batesons kommunikasjonsteori - med historier fra veiledningspraksis* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.

10 VEDLEGG

Vedlegg 1: Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

Vedlegg 2: Vurdering fra NSD av 22.11.17

Vedlegg 3: Intervjuguide politibetjenter

Vedlegg 4: Intervjuguide praksisansvarlige

Vedlegg 5: Notat om refleksjonsnotat, Politihøgskolen v/ rektor Nina Skarpenes

Vedlegg 1

Skjema forespørsel om deltakelse i prosjektet – samtykke

FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKTET

”Skriving av prosesslogg i politiutdanningen”

Bakgrunn og formål

Jeg har startet på mitt tredje år i masterstudie i yrkespedagogikk ved Høgskolen i Oslo og Akershus, avd. Kjeller, som går over 4 år. Som student ved Politihøgskolen i 2. Studieår, er et av arbeidskravene at du skal skrive prosesslogg gjennom hele året. Flere av dine prosesslogger er levert til praksisansvarlig for bruk i de formelle veiledningssamtalene mellom deg og

praksisansvarlig. Jeg ønsker å forske på prosessloggens betydning som et verktøy, for å opprettholde din og polititjenestemenns etiske standard i utøvelsen av politityrket. Målet er at jeg leverer masteroppgaven våren 2019.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Foreløpig innebærer det jeg eventuelt kan ta i bruk enkelte av dine innleverte prosesslogger (eller deler av dem) fra praksisåret. I tillegg kan det være at du inviteres til å svare på enkelte spørsmål/spørreskjema. Det kan i tillegg være at jeg ringer deg for utdyping av svar og/eller at jeg intervjuer deg ved en seinere anledning.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Min veileder på oppgaven er ansatt ved HIOA, og er underlagt institusjonens gjeldende taushetspliktregler. Det er kun jeg som har tilgang til dine personopplysninger gjennom vårt arbeidsforhold. Jeg vil tilstrebe at du som deltaker ikke vil kunne gjenkjennes i oppgaven.

Frivillig

deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Siv Anita Opsahl, 93033312.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

(Signert av prosjektleder, dato)

Vedlegg 2

Vurdering fra NSD av 22.11.17

Jan Stålhane
Postboks4 St. Olavs plass 0130 OSLO

Vår dato: 22.11.2017 Vår ref: 56812 / 3 / STM Deres dato: Deres ref:

Forenklet vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 25.10.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

56812 Behandlingsansvarlig Daglig ansvarlig Student

Skrijving av prosesslogg i politiutdanningen
Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder Jan Stålhane
Siv Anita Opsahl

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet med vedlegg, vurderer vi at prosjektet er omfattet av personopplysningsloven § 31. Personopplysningene som blir samlet inn er ikke sensitive, prosjektet er samtykkebasert og har lav personvernulempe. Prosjektet har derfor fått en forenklet vurdering. Du kan gå i gang med prosjektet. Du har selvstendig ansvar for å følge vilkårene under og sette deg inn i veiledningen i dette brevet.

Vilkår for vår vurdering

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet
- krav til informert samtykke
- at du ikke innhenter [sensitive opplysninger](#)
- veiledning i dette brevet
- Høgskolen i Oslo og Akershus sine retningslinjer for datasikkerhet

Veiledning

Krav til informert samtykke

Utvalget skal få skriftlig og/eller muntlig informasjon om prosjektet og samtykke til deltakelse. Informasjon må minst omfatte:

- at H øgskolen i Oslo og Akershus er behandlingsansvarlig institusjon for prosjektet
- daglig ansvarlig (eventuelt student og veileders) sine kontaktopplysninger
- prosjektetsformålgvaopplysningeneskalbrukestil

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS   Harald Hårfagres gate 29   Tel: +47-55 58 21 17   nsd@nsd.no   Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data   NO-5007 Bergen, NORWAY   Faks: +47-55 58 96 50   www.nsd.no

- hvilke opplysninger som skal innhentes og hvordan opplysningene innhentes
- når prosjektet skal avsluttes og når personopplysningene skal anonymiseres/slettes

På nettsidene våre finner du mer informasjon og en veiledende mal for [informasjonsskriv](#).
Forskningsetiske retningslinjer

Sett deg inn i [forskningsetiske retningslinjer](#).

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringsskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 14.06.2019 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysningene.

Gjelder dette ditt prosjekt?

Dersom du skal bruke databehandler

Dersom du skal bruke databehandler (ekstern transkriberingsassistent/spørreskjemaleverandør) må du inngå en databehandleravtale med vedkommende. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se [Datatilsynets veileder](#).

Hvis utvalget har taushetsplikt

Vi minner om at noen grupper (f.eks. opplærings- og helsepersonell/forvaltningsansatte) har [taushetsplikt](#). De kan derfor ikke gi deg identifiserende opplysninger om andre, med mindre de får samtykke fra den det gjelder.

Dersom du forsker på egen arbeidsplass

Vi minner om at når du [forsker på egen arbeidsplass](#) må du være bevisst din dobbeltrolle

som både forsker og ansatt. Ved rekruttering er det spesielt viktig at forespørsel rettes på en slik måte at frivilligheten ved deltakelse ivaretas.

Se våre nettsider eller ta kontakt med oss dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

MarianneHøgetveit Myhren

Kontaktperson: Siri Tenden Myklebust tlf: 55 58 22 68 / Siri.Myklebust@nsd.no

Siri Tenden Myklebust

Vedlegg 3

Intervjuguide - politibetjenter

1. Ved hvilke hendelser valgte du å skrive refleksjonsnotat i praksisstudiet?
  - Berørt
  - Kritikkverdig
  - Før/under oppstart av praksisstudiet

2. På hvilken måte har skriving av refleksjonsnotat hatt betydning for din yrkesetiske bevissthet?
  - Gjort en forskjell?
  - Bevissthet
  - Oppmerksomhet
  - Undring

3. Hva tenker du om ditt yrkesetiske ståsted nå?
  - Utvikling
  - Oppmerksomhet

Vedlegg 4

Intervjuspørsmål – fokusgruppeintervju

1. Hva ser dere som læringspunkter ved arbeidskravet skrijving av refleksjonsnotat?
2. Hva tenker dere er verdien av dette arbeidskravet, sett i lys av seinere yrkesetisk refleksjon?

Vedlegg 5

Å skrive refleksjonsnotat av Nina Skarpenes, rektor Politihøgskolen

Å skrive refleksjonsnotat – Notat til studentene i B2. Av Nina Skarpenes¹

1. INNLEDNING

Politiutdanningen har etter etableringen av høgskolen i 1992 vært et treårig studium som skal gi praktisk og teoretisk opplæring for tjeneste i politi- og lensmannsetaten. Studiet innledes med ett års studier ved Politihøgskolen. Deretter følger ett års praksisstudier ved en politistasjon og/eller lensmannskontor, før et avsluttende studieår ved Politihøgskolen. Det er formulert følgende formål for bachelorutdanningen ved Politihøgskolen:

«(...) å utdanne reflekterte og handlekraftige polititjenestemenn/-kvinner som kan utføre forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet på en måte som ivaretar borgernes rettssikkerhet, trygghet, og samfunnets interesser for øvrig» (Fagplan bachelor – Politiutdanningen 2015-2018, s. 3).

Videre skal studentene etter endt utdanning ha utviklet:

god forståelse av politiets rolle og funksjon i samfunnet.
kunnskaper, ferdigheter og holdninger som gir godt grunnlag for å forebygge og bekjempe kriminalitet, samt fremme trygghet, orden og rettssikkerhet.
selvinnsikt og bevissthet om egen kompetanse, atferd og sitt personlige ansvar i utførelsen av yrket.
evne til kritisk refleksjon og til å forstå sitt arbeid i en samfunnsmessig sammenheng.
kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan bidra til nytenkning og utvikling av politi- og lensmannsetaten.
grunnlag for videre læring, utdanning og spesialisering i yrket.

(Fagplan bachelor – Politiutdanningen 2015-2018).

For at du som student skal nå dette målet kreves det at du reflekterer over de erfaringer du gjør i løpet av praksisstudiet. Det er ikke ønskelig at du kun kopierer praksisveileders yrkesutøvelse eller tar avstand fra sider ved denne, uten å reflektere over hvorfor. Politihøgskolen ønsker å utdanne bevisste polititjenestepersoner som kan begrunne de handlinger de utfører i tjenesten.

I dette notatet presenteres noen tanker om hvordan du som student i samarbeid med din praksisveileder og praksisansvarlige kan arbeide i løpet av praksisstudiet for å bli en reflektert og bevisst politimann/kvinne. Du vil bli kjent med begrepene "praktisk yrkesteori" og "refleksjonsnotat". Videre vil du få noen råd om hvordan du kan skrive refleksjonsnotat, og om hvordan du og praksisveileder kan bruke hele eller deler av refleksjonsnotatet som utgangspunkt for veiledningssamtaler.

¹Omarbeidet av Annette Sund etter endringer i Rammeplanen av 2007.

Videreutviklet og oppdatert av Anette Bjerknes Moland etter revidering av Fagplan 2016.

1

2. HVA ER PRAKTISK YRKESTEORI?

Begrepet praktisk yrkesteori (Lauvås & Handal, 1992) bygger på en forestilling om at bak enhver arbeidstakers (her politimanns/kvinnes) yrkesutøvelse ligger det en bevisst og ubevisst formening om hva som er riktig og galt, godt og dårlig, verdifullt og unødvendig i utføringen av yrket.

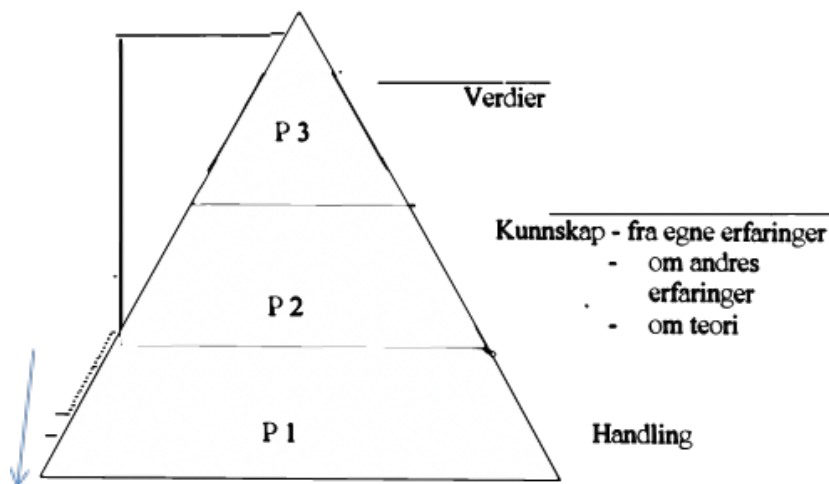
Man illustrerer ofte praktisk yrkesteori (PYT) ved hjelp av en trekant med tre nivåer: Praktisk yrkesteori (P2 + P3)

Figur I: Praksistrekanten (Lauvås & Handal, 1992).

Den praktiske yrkesteorien dannes gjennom et langt liv. Deler av din praktiske yrkesteori har altså eksistert i lang tid før du startet på Politihøgskolen. Den består for det første av dine verdier (P3-nivå). I dine verdier inngår blant annet ditt syn på mennesket, ditt syn på samfunnet, din politiske oppfatning og ditt syn på religion. Disse verdiene dannes ofte tidlig i livet og preger oss både som privatpersoner og som yrkesutøvere gjennom hele livet.

Videre består din praktiske yrkesteori av erfaringer du og andre har gjort (P2-nivå).

Det andre studieåret vil i stor grad bidra til at denne delen av din praktiske yrkesteori utvikles. Du vil gjøre ulike erfaringer på godt og vondt og lære av disse, slik at du bygger på de positive erfaringer du gjør og prøver å unngå å gjenta de samme feilene gang etter gang. Videre vil kollegers og kanskje spesielt praksisveileders deling av egne erfaringer gå inn i din praktiske yrkesteori. Når praksisveileder forteller om en tabbe han/hun gjorde en gang, vil dette gjerne gå inn i din praktiske yrkesteori, og du vil søke å unngå å gjøre tilsvarende tabber i liknende situasjoner. På P2-nivå inngår også teoretiske kunnskaper. Dette kan være teori du har tilegnet deg i løpet av B1 eller i løpet av din skolegang og studier for øvrig. Det kan blant annet være teori om hva som kjennetegner psykotiske personer, kunnskap om hvorfor enkelte ungdommer rekrutteres til nynazistiske grupper, kjennskap til Politilinstruksen og annet. På P2-nivået inngår med andre ord både teori som du synes er viktig for yrket og erfaringer du og andre har gjort.

2

Dine verdier, erfaringer og teoretiske innsikt utgjør din praktiske yrkesteori. Denne vil påvirke dine handlinger. Det betyr at du som polititjenestemann/kvinne vil handle i samsvar med dine grunnleggende verdier. Du vil gjenta tidligere suksesser og unngå å gjenta nederlag.

Din praktiske yrkesteori (PYT) er i stadig forandring. Det vil den være gjennom hele ditt aktive yrkesliv. Men det er grunn til å tro at den er i sterkest utvikling i løpet av de tre årene du er student ved Politihøgskolen. Den praktiske yrkesteorien er personlig. Det vil si at det som inngår i din PYT er helt unik. Ingen andre polititjenestemenn/kvinner vil ha samme praktiske yrkesteori som deg. Dette fordi de fleste av oss har ulike holdninger og verdier avhengig av hvilke erfaringer og hvilken kunnskap vi har tilegnet oss gjennom oppvekst, utdanning og yrkeskarriere. Du vil finne felles synspunkter, verdier og erfaringer med de fleste av dine kolleger, men din PYT vil allikevel skille seg fra andre tjenestepersoners PYT på ulike punkter.

De fleste av oss har et lite bevisst forhold til vår praktiske yrkesteori. Blir vi bedt om å sette ord på og begrunne det vi gjør, vil mange få problemer. Hensikten med veiledningen i 2. studieår, er at du skal bli bevisst større deler av din praktiske yrkesteori. Du skal kunne begrunne de handlinger du utfører i tjenesten. Du skal med stigende sikkerhet utover i praksisstudiet kunne sette ord på hvilke verdier, erfaringer og kunnskap som ligger bak ulike tjenestehandlinger. Du skal med andre ord bli bevisst større deler av din praktiske yrkesteori, og kunne reflektere over og sette ord på denne.

Ved å bli kjent med og reflektere over din praktiske yrkesteori, vil du kunne styrke din handlingsberedskap for nye situasjoner og stadig bli mer klar over den atferden du utviser og hvordan den virker inn på andre.

3. HVORDAN BLIR DU KJENT MED DIN PRAKTISKE YRKESTEORI?

I fagplanen for 2. studieår står det: «Studentene skal skrive refleksjonsnotat. I den skal studentene kunne følge egen utvikling hvor kunnskapsbasert erfaringslæring skal være sentralt. Refleksjonsnotatet kan også danne grunnlag for de formelle veiledningssamtalene i studieåret, både med praksisveileder og praksisansvarlig» (Fagplan bachelor – Politiutdanningen 2015-2018, s. 10).

Føring av refleksjonsnotat er et hjelpemiddel du skal ta i bruk for å bli bevisst din egen PYT. Føring av refleksjonsnotat vil i stor grad si det samme som å skrive dagbok. Du skriver ned hendelser, tanker, følelser og refleksjoner. Dette vil falle enkelt for noen, mens andre vil synes det er mer vanskelig å skrive ned sine opplevelser og tanker knyttet til disse. Uansett vil det for de fleste kreve noe øvelse

før føring av refleksjonsnotat blir en naturlig del av en arbeidsuke. Det anbefales at du skriver ned tilegnet teori og tidligere erfaringer som kan knyttes til hendelsen/situasjonen du skriver om. Fokuset i refleksjonsnotatet skal være refleksjon, og ikke bare en oppramsing av hva som skjedde, hvor og når det skjedde o.l.

Politihøgskolen ønsker at du i løpet av praksisstudiet foretar refleksjoner på tre nivåer (Møller, 1997, her referert fra Tiller, 1997):

3

a. Beskrivelse av og refleksjon over hverdagslige hendelser

Føring av refleksjonsnotat på dette nivået bør foregå regelmessig, fra 5-10 minutter hver dag i starten av praksisstudiet, til sjeldnere mot slutten. Det er imidlertid et poeng at denne typen notat føres i praksisstudiet. På den måten kan du gå tilbake i refleksjonsnotatet sammen med praksisansvarlig/praksisveileder og se hva slags utvikling som har funnet sted. Innimellom bør du også reflektere over teori du har tilegnet deg om tema, samt knytte dette sammen med tidligere erfaringer.

Det er ikke meningen at hele refleksjonsnotatet skal være åpent og tilgjengelig for praksisveileder og praksisansvarlig. Refleksjonsnotatet er din eiendom, og det er du som bestemmer hva veilederen skal lese. Det er imidlertid viktig at praksisansvarlig/veileder blir kjent med flere sider ved deg, så du og de bør tilstrebe et så godt tillitsforhold at du ønsker å dele det du har skrevet i refleksjonsnotatet med dem.

b. Beskrivelse av og refleksjon over møte med uventede problemer

Det kan være alvorlige trafikkulykker, selvmord, drap, trusler osv. Det vil si hendelser som involverer sterkere følelser enn hverdagslige hendelser. Her vil refleksjonen være spontan og stress/krisepreget. Føring av notat på dette nivået vil hjelpe deg med å sortere ut følelsene dine etter at noe uventet har skjedd. Det å skrive ned det som har hendt og tanker og følelser knyttet til dette, er en fin måte å starte bearbeidingen av stress-/ kriseopplevelser på. Du kan også trekke inn teori om tema.

Det er også her et viktig poeng at du skal gå tilbake ved slutten av praksisstudiet for å se om det har foregått en utvikling og reflektere over dine egne erfaringer.

c. Refleksjon på et metanivå

Det vil billedlig si at du klatrer opp på et glasstak og kikker ned på det du gjør. På dette nivået skal du prøve å betrakte deg selv utenfra, prøve å se deg selv som politimann/kvinne i andres øyne.

Videre krever refleksjon på dette nivået at du tenker over det du har lært så langt i studiet, både teoretisk og praktisk, og på ditt forhold til praksisveilederen. Dette innebærer en mer grundig gjennomgang av hverdagen enn for de to andre nivåene. Politihøgskolen forventer ikke at du skriver notat på dette nivået ukentlig, men at du setter av tid et par ganger i semesteret til en slik refleksjon.

Det er særlig dette nivået som bidrar til læring om deg selv i din yrkesrolle og som bidrar til at du utvikler og bevisstgjør din praktiske yrkesteori.

4

4. HVORDAN BRUKE REFLEKSJONSNOTATET SOM UTGANGSPUNKT FOR VEILEDNINGSSAMTALER?

«Praksisveileder har ansvar for veiledning av studenten i daglig tjeneste. Det skal i tillegg gjennomføres planlagte veiledningssamtaler mellom student og praksisveileder i studieåret. Praksisveileder og student har felles ansvar for veiledningssamtalene. De planlagte veiledningssamtalene skal være forberedt av både student og praksisveileder. Det innebærer at studenten på forhånd skal varsle praksisveileder om eventuelle tema det ønskes veiledning i» (Fagplan bachelor – Politiutdanningen 2015-2018, s. 10).

Et av målene for veiledningen du skal motta i praksisstudiet, er at du skal bli mer bevisst din praktiske yrkest teori. Det betyr at du skal kunne begrunne og forklare hvorfor du handler som du gjør i ulike situasjoner. Du skal bli bevisst – iallfall et stykke på vei – hvilke holdninger og tidligere erfaringer som ligger bak det du gjør. Det er en av praksisansvarliges og -veiledernes oppgaver å få deg til å tenke over og begrunne dine tjenestehandlinger.

Ved at du deler notater fra refleksjonsnotatet med veilederne dine, blir de kjent med deg. Du får mulighet for å vise hva du er opptatt av, hva som har gjort inntrykk på deg, hva du synes er vanskelig, hva du synes du er flink til osv. På den måten kan du sette viktige tema på dagsordenen når du og praksisveilederen skal ha veiledningssamtaler. Det å vise frem notatene gir deg også en mulighet for å synliggjøre for veilederen tanker og sider ved deg selv som ikke er så flatterende, og som dere i samarbeid kan finne ut av.

Den største fordelen med å bruke refleksjonsnotat som utgangspunkt for de planlagte veiledningssamtalene, er at du får synliggjort din utvikling som student i praksisstudiet. Ved at du gir veileder innsyn i refleksjonsnotatet, vil han/hun få mulighet for å se hvordan du har utviklet deg siden forrige veiledningssamtale. På den måten sikrer dere en kontinuerlig veiledning på hele prosessen du gjennomgår i praksisstudiet. Man hindrer at veiledningen kun dreier seg om problemer og utfordringer du opplevde akkurat i dagene rett før veiledningssamtalen.

Det er viktig igjen å minne om at refleksjonsnotatet er din eiendom og det er du som bestemmer hva og hvor mye praksisveileder eller praksisansvarlig skal lese. Men du vil sannsynligvis få mest ut av veiledningssamtalene hvis du deler hele refleksjonsnotatet med veilederne dine.

5

5. OPPSUMMERING

I dette notatet har tre viktige punkter blitt berørt:

a. Hva er et refleksjonsnotat?

Det er en slags dagbok der du skriver ned hendelser, tanker, refleksjoner og følelser knyttet til det du opplever i praksisstudiet. Innimellom bør du også reflektere over teori du har tilegnet deg om tema, samt knytte dette sammen med tidligere erfaringer.

b. Hvorfor skrive refleksjonsnotat?

Ved å skrive refleksjonsnotat, vil du bli bedre kjent med din praktiske yrkest teori. Det innebærer at du vil være i stand til å begrunne de tjenestehandlinger du utfører. Føring av refleksjonsnotat kan gjøre deg til en bevisst og reflektert polititjenestemann/kvinne.

c. Hvordan skrive refleksjonsnotat?

Politihøgskolen ønsker at du i løpet av praksisstudiet reflekterer på tre nivåer:

beskrivelse av, tanker/følelser, teori og tidligere erfaringer knyttet til hverdagslige hendelser

beskrivelse av, tanker/følelser, teori og tidligere erfaringer knyttet til møtet med stressende hendelser

refleksjon over deg selv i rollen som politistudent – teoretisk og praktisk

Husk at det å skrive refleksjonsnotat er en treningssak. Det kan føles tungt i starten. Mange opplever at de har lite å skrive om, og de synes at tanker og følelser ser rare ut når de kommer ned på et ark. Flere erfarer imidlertid at hvis de presser seg litt i starten, blir skriving av refleksjonsnotat en spennende måte å bli kjent med ulike sider ved seg selv i sin nye yrkesrolle på.

Lykke til!

REFERANSER

Lauvås, Per og Gunnar Handal (1992): Veiledning og praktisk yrkesteori. Oslo: J. W. Cappelens Forlag A.S.

Tiller, Tom (1997): Læring i hverdagen. Tromsø: Unikoms rapportserie. Fagplan bachelor – Politiutdanningen 2015-2018.

